

YÖN

HAFTALIK GAZETE

MUHALEFET ASIL ŞİMDİ BAŞLIYOR

TÜSTAV

AP. GENEL BAŞKANI DEMİREL İLE ABD BÜYÜKELÇİSİ R. A. HARE
AVA GİDEN AVLANIR!..

kendi izn'i ile yapar. Bir kere de gizliliği aşikâr kıldı mı, daha bir çok skandalının asıl sebebinin de anlaşıyor. Hakikate erişmek için bize kapıyı aralayan bu telâşçılara (!) ne kadar teşekkür etssek azdır.

SIYAVUŞGİL

★

MADE'İN U.S.A.

Yanlışlık İnönü'yü ihtiyar bir Başbakan gibi görmektedir. Doların karşısında bütün niteliklerini kaybedeceğini sanmaktadır. Hatta İnönü'yü, bir Çan - Kay - Şek'e benzetmektedir.

Türkiye, bir yerde bütün bu memleketlere benzemiyen niteliklere sahiptir. Daha olumlu düşünür... Daha sıkı birbirine bağlıdır. Geleneksel bir bütünlüğü vardır.

Bütün bunları bir yana bırakarak «Dolar» la olayları halletme kolaylığına yönelmek hataların en büyüğüdür. Bunu ünlü Amerikan siyasi yorumcusu Walter Lippman daha birkaç hafta evvel açıkça yazmış ve Vietnam olaylarından örnekler vermiştir. Türkiyeyi bir Vietnam sanmanın hatalarını gene «Doların» sahipleri çekecektir.

Şuraya bakınız. Vietnam'da bir Elçi Taylor nasıl hareket ediyorsa, Türkiye'de bir Elçi Hare aynı şekilde hareket ediyor... Aradaki fark, birisi askeri değeri siyasi dalavereler çeviriyor.

TOPRAK REFORMU...

İnönü'nün konuşmasının bir yerinde yenilgeye uğramadığı adamakıllı ortaya çıkmıştır. Başbakan:

«Yoksul Türk Köylüsünün toprak sahibi olmasını önüne çıkıyorsunuz» demiştir. Sonra, aksini ifade edenlere şunları söylemiştir: «Sözlerinizi bir senet ittihaz ediyorum... Geliniz ve bunu arzunuzunuzu bu devre içinde çıkarınız...»

Dolar günlerdir Türkiye'de bir Nuri Sait aramaktadır. Zayıf zamanında bütün suçlarını üzerine yıkabileceği bir Nuri Sait. Bunu bulup bulamayacağını şimdiden tahmin etmek belki güçtür. Güçlü ama bütün herşeyi omuzlarına yıkacağı bir Menderes'i yeniden ihya etmesinin imkânı olmayacağı sanırım. Buna karşı olacak müesseseler Türkiye'de belirli bilince ermişlerdir.

... Dolar bu kadar ileri gidemeyecektir. Doların alması burada kapanacaktır. Baksanıza, seçime girerken bile bu belli oldu. Seçime başlanacak il kur'ayla çekilirken «ORDU» illi çıktı!

karşı harekete geçmiş, Rus dostluğuna yanaşmıştır.

★

İNÖNÜ'NÜN İSTİFASI ATINA'DA BOMBA TESİRİ YAPTI

Gazeteler, İsmet İnönü'nün iç ve dış politikasını sosyal reformlarını tenkid eden muhalif partilerin Türk Başbakanının Amerika ile Türkiye arasındaki münasebetleri çözen ve Sovyet Rusya ile iyi komşuluk temasları kuran politikasını beğenmediklerini yazmaktadırlar.

YENİ TANIN

Türkiye ile Sovyet Rusya gibi iki komşu memleketin aradaki buzları eriterek karşılıklı münasebetlerini normal bir hale getirmesi, bazı kimselerin pircenmesine sebep oldu. Hani, kendi başlarına pircenseler, pek ehemmiyeti olmayacak, ama bununla yetinmiyorlar, halk efkârını türlü vesilelerle, bu yeni tutum aleyhine kıskırtıp duruyorlar.

Halbuki halk; iki komşu devlet arasındaki münasebetlerin normale dönmelerinden memnundur. Bu netice, yıllardanberi memleketimizde yaşatılan harp psikozunu gidermeye bile hafifletmiştir. Hiç değilse memleket halkını sorumsuz olmaları bir harbin işine itelemek, hatırla böyle bir kanlı savaş vesile olmaya mecbur bırakılmak endişesinden kurtarmıştır. Dünyanın bu köşesinde son harpten beri alışık olmadığımız bir yumuşak hava esiyor. Bu müsait havanın kalkınmamız üzerinde bile hayırlı sonuçlar yaratacağı ortada iken, sözle ve yazı ile eski tehlike ve harp endişesini yeniden canlandırmamanın mânası ne ola?

Herhalde bir mânası olacak, ama nedir? Faili ve sebebi meçhul bir cinayet işlendiği zaman, polislin akhna gelen ilk sual, bu cinayetten kimin faydalanabileceğidir. Obür ip uçlarının işe yaradığı hallerde bu suale verilen makul cevap, cinayetin failini akseriya keşfettirir. Rusya ile Türkiye arasında gerginliğin giderilmesi, acaba kimlerin işini bozuyor ki, bu gidişin baltalanmak istendiğinde şahit oluyoruz? Neden hepimizde;

— Bir derdimiz eksildi, obür dertlerden de kurtulmaya çalışalım düşüncesi yok? İki komşu memleketin yine birbirine düşmanca, yahut yalnız dargınca bakmasında kimlerin menfaati var?

Gerçi bu yaklaşma hareketini sözle ve yazı ile aşındırmaya gayret edenler, hep sureti haktan görünüyorlar. Kimi, iki ayrı rejime

faza etmek, yaptıkları tezkibin muhtevasını boşaltacağı için çaresiz, hiç birimizin istediğimiz ve en başta Amerika'nın hoşlanmayacağı bir itimat buhranına bizi zorla sürükleyecektir. Alev yalancı iken çabuk söner, onun için Amerika itibarı, Türkiye'deki kazandı sevgi ve prestij bakımından bu zahmetsiz itfaiyeciliği bir iki kova su ile yerine getirmelidir. AP, politikacılarımızın menasız politikaları yüzünden, Türk Milletinin kalbine haksız ve yersiz de olsa bir şüphe düşmüş bulunuyor. Bu şüphenin haksız ve yersiz olduğunu ciddiyetle belirtmelerini istemek Amerikalı dostlarımızdan beklediğimiz iyi anlaşın neticesidir.

CIHAD BABAN

★

..... Petrol fiyatlarında yüzde 85 indirim isteyen İktidar düşmüştür! Yabancı petrol imtiyazlarının yeniden gözden geçirilmeye hazırlanan İktidar düşmüştür! Madenlerimizi yabancı ellere kapırmamak için direnen İktidar düşmüştür! Toprak Reformu tasarısıyla toprak prenslerinin yüreğini hoplatan İktidar düşmüştür!

Fahk Sued

Hürriyet

AMERİKA BASINI DEMİRELİ METHEDİYOR

NEW — YORK, (Haber Ajansı) — İnönü'nün istifası Amerika'da bomba tesiri yaptı. Ajanslar, radyolar, televizyonlar ve gazeteler, bu istifa haberine geniş çapta yer verdiler. Amerika ile Türkiye arasındaki gerginliğin hâdise haline çıktığı ve Türk - Rus yakınlaşması günlerinde olan bu istifa haberi umumî efkârda birçok yorumlara vesile oldu.

Dün çıkan New - York Times gazetesi, birinci sahifesinde, «İnönü mağlûp oldu» başlığı altındaki yazısında; Türkiye'deki durumu incelemekte, muhalefetin kudretine işaret etmekte ve Adalet Partisi Başkanı Demirel'i methederek, şöyle demektedir:

«Eğer, Gürsel, Adalet Partisini millete önderlik etmek üzere seçerse, yarın Başbakan, Amerika'da tahsil görmüş olan Demirel'dir.»

Gazete, Adalet Partisi'nin tarihçesini yapınakta ve bu partinin içinde eski Demokrat Parti mensupları bulunması dolayısıyla Ordunun, Adalet Partisi'nin iktidarına muhalif olduğuna işaret etmekte, fakat Adalet Partisi ileri gelenlerinin, AP. İktidara geldiği zaman, Ordunun karışmayacağını söylediklerini de belirtmektedir.

New - York Times, havadis sütunundan başka, başmakalesini de bu münasebetle Türkiye'ye tahsis etmiş, Türk - Rus yakınlaşmasının, İnönü'nün çekilmesiyle ortadan kalkmayacağını, Washington ile Ankara arasındaki uçurumun açılmış olduğunu belirtmiştir.

Herald Tribune Başkanı AP. Demirelden sitemle bahsetmekte ve «Amerika'da tahsil gören Demirel, muhalefet başkanı olarak İnönü'nün devrilmesinde en büyük rolü oynamıştır.» demektedir.

Diğer Amerikan gazetecileri de, Türk - Rus yakınlaşmasına uzun uzun yer vermişler; Türkiye mahreçli yazılarda, «Amerika, Türkiye'yi kaybetti.» demektedirler. Bu arada; basın, Johnson'un İnönü'ye yazdığı ve bugüne kadar açıklanmayan bir mektubundan da bahsetmekte, bu mektubun, ne Amerikan, ne de Türk Hariciyesi tarafından şimdiye kadar açıklanmadığı belirtilmektedir. Siyasal mahfillerin kanaatine göre, Kıbrıs bombardımanı sırasında; Johnson, İnönü'ye çok ağır bir mektup yazmış, İnönü de bu mektuptan sonra, Amerika'ya

HAFTALIK FIKIR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mârifet Soyaslı — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

Yazı İşleri : Sümer
ADRES : sokak No: 18/8 Yenişehir — ANKARA
Telefon: 178989. — İstanbul Büro- su (Sait) - Hân ve Abone İşleri: Molafaneri sok. No. 32 Çarşıoğlu — İstanbul. Tel: 228570 — Posta Kutu- su 512 İstanbul.

Bir yıl (52 sayı) 60
ABONE : T.L. Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L. Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dir. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dir.

Beher sütünde satıl-
ma 25.— T.L. dr. 80-
reklâm için 150.—
reklâm için kitap fiyatları için özel
indirimler yapılır. Hân ve reklâm-
rta yayımlanmamış 8000 hiçbir
sorumluluk yüklenilmez.

YÖN, 19 ŞUBAT 1965

ULUS

Amerika Büyükelçisinin ziyaretleri üç sebepten dolayı Türkiye'de haklı hassasiyet uyandırmış bulunuyor. Birisi Amerikan kolonizine mensup sorumsuz bazı kimselerin merak salmasıyla, olur olmaz yerlerde yaptıkları ileri geri konuşmalarıdır. Diğer, ziyaretin tahsisli bir zamana isabet etmiş olmasıdır. Üçüncüsü de yazımızın yakarısında söylediğimiz gibi, Türkiye'de sorumsuzlukla-riyle meşhur olan çirkin politikacıların Sayın Demirel'in işbaşına gelmesinden beri kendisini Amerika'dan kuvvet alan bir adam halinde gösterme kaygılarıdır. Johnson'la çıkmış olan bir resmi istisna etmeleri ve kulak gazetesiyle Johnson'a, Süleyman Demirel'i tuttuğunu bir takım iktisadi iştelemelerdeki iştirake kadar işi götürerek yaymalarıdır. Bu çirkin politikacılar, bir fotoğraftan istifade ederek kendi biderlerini, bir yabancı devletin âleti olarak göstermek hususundaki gayretleri de, çok zararlı ve kendi kendilerini küçük düşüren bir taktiktir.

Bütün bu propagandalar ve bu propagandaların yarattığı gevezeliklerden sonra da Sefirin yaptığı ziyaretler, memleketi bir tedirginlik yaratmamıştır denemez.

Bu havayı süratle dağıtmak icap ettiğine kanîmiz. Aksi takdirde, bir gün aslı olmayan dış müdahale rivayetleri, halka öylesine ikiye bölünebilir ki, bu bölünen cephelelerinden müdahaleye çanak tutacak insanlar ortaya çıkabilir. Birinci Dünya Savaşından evvel ve sonra, bu bölünmelere şahit olan bu memleket, kendi millî vahdetini Mustafa Kemal'in iradesiyle kurduğu zaman, geride Papaz Fru'ların, mandacıların, yıktıkları mânevîyat mabedlerini de çok pahalı karşılıklar ödiyerek yeniden tesise mecbur olmuştur.

AP, memleketi bölücü olan bu neviden ve kendi bünyesinden gelen yeraltı faaliyetlerine, ciddi olarak set çekmenin çaresine bakmadığı takdirde, memleket tarihinde nerelere kadar uzanacağı belli olmayan bir mânevî sorumluluğun sahibi olmaktan kurtulmayacaktır. Amerika Hükümetine gelince, Sefir, kendi kolonizine mensup gevezelerin veya onların karlılarının, nerelerde neler konuştuklarını iyi bildiği için, bunların daha rahat konuşabilmeleri imkânını sağhyabilmek maksadıyla, kendilerini, bu memlekettan geri çekmenin çaresine bakmalıdır. Aksi takdirde, hem bu propagandaları tezkip etmek, hem de bu propagandalara bir ucundan vesile vermisi olanları muha-

...

...

YÖN

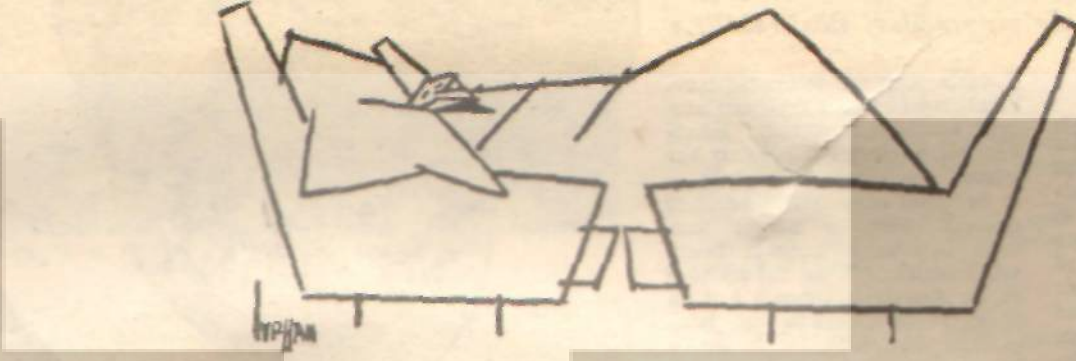
BAKIŞ

MUHALEFET, ASIL ŞİMDİ BAŞLIYOR...

Hükümeti neden devirdiler? Bir dereden su getireceklerdir. Diyeceklerdir ki, «İnönü'süz de demokrasinin yürüyeceğini ispatlamakla demokrasiye büyük hizmet ettik». Böyle büyük bir hizmeti, eksik olmasınlar, 27 Mayıs'tan 10 yıl önce de Türk milletinden esirgememişlerdi! Daha bir sürü ipe sapa gelmez gerekçe bulacaklardır. Ondan sonra da «Hiç bir ipe sapa bulunmayacağı, bu seçim kabinesidir» diyerek, hiç bir olumlu iş yapma niyeti olmadan Hükümeti devirme tertiplerine sürüklendiklerini itiraf edeceklerdir. Ama «muhalafet cephesi» gibi göz kamaştırıcı etiketlerle piyasaya çıkan tertipçiler, gerçekleştirilmeye çalışılan olumlu işleri, isteseler de istemeseler de durduracaklardır. Yeni Hükümetin hikmeti vücudu budur.

Statükoya dönüş, esas olarak dış politika alanında görülecektir. Sayın Erim, meseleyi çok iyi ortaya koymuştur. «İnönü, mihverinden çıkan olan Türk dış politikasını, yeniden mihverine yerleştirmeye çalıştı. Başlıca şartlar altın da onun başka kimse bu sahada faaliyet gösteremez. İnönü'nün siyasi bakımdan memleketi en büyük hizmetlerinden biri de bu olacaktı. CHP'nin iktidardan uzaklaştırılmasıyla bu faaliyet duracaktır.» Nitekim sayın İnönü de, «Hükümeti devretme konuşması»nda, CHP'yi Amerikadan uzaklaşmakla suçlayarak, Sam Amca'ya «yaranmak isteyen gayretçilere», milli menfaatlerimizin zorunu kıldığı dış politikayı, kendine özgü aşırı ihtiyatlı üslubuyla hatırlatmaya özellikle dikkat etmiştir: «Taahhütlerimiz ve ittifaklarımız hükümleri içinde Sovyet Rusya ile iyi komşuluk, iyi tanışma, mümkün olduğu kadar geniş iktisadi münasebet kurma arzusunda ciddi ve samimi olmak Türkiye'nin menfaatindedir.» Sayın Erim'in deyişleriyle, «mihverinden çıkmış» bulunan dış politikamız, böylece yeniden «mihverine yerleşecek» ve memleketimiz Amerikan peyki olmaktan nihayet kurtulacaktır. İnönü, Atatürk'ün en büyük bir devrede başardığı, ne Moskova'ya, ne de Washington'a emrinde olmayan bağımsız bir dış politikaya doğru ilk adımını atmaya başlamıştı. Bağımsız dış politika, kalkınmanın ön şartı idi.

Dış politikada değişiklik ihtiyacının nedenleri fazla önemli değildir. İster Kıbrıs'ta köşeye sıkışmanın verdiği isyan hissi, isterse Kıbrıs bahranının bilinçli bir politikaya vesile yapılması değişikliğe itiraz, önemli olan değişikliğin başlanmasıdır. Çağımızda, bağımsızlık yolundaki milli hareketlerin, nereden duracağı kestirilemeyen kendine özgü bir diyalogü vardır. Dış politikada başlayan bir değişiklik, içinde de değişikliklere yol açar ve iç ve dış şartların karşılıklı olarak birbirlerini etkilemeleriyle, belirsizleşen noktanın çok kesinleşebilir. Nitekim, sosyal uyumun belirlenen içeride

«Hyeroglif»den

ki statükocu kuvvetler Amerikadan bağımsız milli bir dış politikanın, iç değişiklikleri hızlandıracağını sezgiyle anlamışlardır. Milli Kurtuluş hareketlerinin diyalektiği konusunda hayli tecrübe edinen Amerika da, bunun içindir ki, Türkiye dış politikasında başlayan değişikliğin önceden kestirilemeyen sonuçlarından fena halde ürkmüştür.

HÜKÜMETLER NASIL DEVRİLİR?

Amerikayı, bu çeşit endişelerin ne gibi davranışlara ittiğini gösteren çok sayıda örnek vardır: Büyük ve zengin bir ülke olan Brezilya'da geçen yıl cereyan eden olaylar, bu bakımdan düşündürücüdür: Amerikan dostluğunu esas almakla beraber, azıcık bağımsız bir dış politika gütmek isteyen Başkan Goulart, Amerikan Büyükelçisinin onu açıkça tenkidini bir davet sayan statükocu kuvvetler tarafından devrilmiştir. Goulart'dan önceki başkan Quadros da aynı nedenlerle istifa zorunda kalmıştır. Ünlü başkan Vargas ise inihardan başka çare bulamamıştır. Kongo'da tarafsız bir dış politika izlemeye heveslenen zavallı Lumumba öldürülmüştür. Lumumba'nın ibret verici hikâyesini YÖN'ün orta sayfasında okuyacaksınız. Irak'ta General Kasım, içte ve dışta komünistlere fazla yakınlaştığı için düşürülmüştür. Komünist Çin'e yakınlaşma politikası güden Pakistan'da yapılan seçimlerde, Amerikanın muhalafete geniş para yardımıyla bulunduğunu Eyüp Hanın bakanlarından biri açıklamıştır.

Bütün bunlarla demek istiyoruz ki, Türkiyede milli menfaatleri gözetilen hükümetleri devirmeye hazır kiralık insanlar ve satılmış siyasi parti yöneticileri vardır. Atatürk'ün yolundan hayli uzaklaşmakla beraber, Türkiye, Kongo veya Vietnam değildir. Söylemek istediğimiz, emperyalist ülkelerin, ona çok sıkı askerî, politik ve ekonomik bağlarla bağlı az gelişmiş ülkelerde, en ufak bir bağımsız davranışı hoş karşılamadığı, bunu önlemek için gücü yettiği anda en korkunç teşebbüslere girişmekten çekinmediğidir. Bu sebeple, Washington'un, dış politikada bağımsızlığa yönelen bir İnönü'nün karşısında, statükodan yana bir muha-

lefeti tabii müttefik saydığı aşikârdır. Amerika, böyle bir tabii müttefikin iktidara gelmesini elbette çok arzular. Amerika gibi uzun yıllar memleketin ve devletin bütün kapılarını sonuna kadar açtığımız ve herşeyi ondan beklediğimiz dev bir ülkenin bir şeyi sâdece arzulanması dahi, statükodan yana olanlar için çok büyük bir destektir. Bu büyük destek, toplumun sağlam kuvvetleri karşısında endişe duyan, şaşkın ve dağınık bir ekip için iç ve dış politikada bütün davranışlarını ister istemez etkileyecektir. Böyle bir ekip, İnönü'nün deyişleriyle, Sam Amca'ya yaranma çabasından kurtulamaz.

Demek ki, bir ülkedeki statükodan yana kuvvetlerle, emperyalizm arasında kaçınılmaz bir ittifak vardır. Emperyalist ülke, ister istemez, köklü reformlara ve ilerlemeye karşı duran sosyal kuvvetlere davanmak zorunda kalır. Onların güçlenmesini sağlar.

NASIL BİR MUHALEFET?

Bugün böyle bir ittifakta karşı karşıyayız. Emperyalizm, bir Milli Kurtuluş Savaşının içinden gelen tarihî bir lidere dahi, yeteri kadar tâvizkâr davranmadığı için, tahammülsüzlük, kuzu postuna bürünmüş emperyalizmin maskesini düşürmüştür ve Türk halkı emperyalizmi gerçek yüzüyle tanımaya başlamıştır.

Toplumun bilinçli çevreleri, son hükümet değişikliği teşebbüsünün, yeni ekibin niyetleri ne olursa olsun, emperyalizmin ve onun içerideki tabii müttefiklerinin ekmeğine yağ süreceğini hemen anlamışlardır. Böylece yeni ekip iş başına gelmeden, geniş ve yaygın bir antiemperyalist muhalafetin zemini doğmuştur.

Bu milli uyanışta sosyalistlerin hizmeti büyüktür. Fakat asıl şimdi sosyalistler, yolunu arayan dağınık ve mütereddit bir muhalafete yön verme durumundadırlar. Yarının hür ve ileri Türkiye

bu antiemperyalist zemin üzerinde kurulacaktır. Bilmek gerekir ki, emperyalizmle olan bütün bağımlılık ilişkileri kopararak ekonomik ve politik bağımsızlık gerçekleştirilmedikçe ve onun içindeki tabii müttefikleri olan statükodan yana çevreler zararsız hâle getirilmedikçe, Türkiyede ciddi hiç bir şey yapılamaz.

Ekonomik bakımdan bağımsız bir Türkiye ise, emperyalizmin gerileme dönemine girdiği bir çağda, sosyal sınıflar arasındaki kuvvet ilişkileri ne olursa olsun, zorunlu şekilde halkçı ve devletçi bir kalkınma yoluna girecektir. Sosyalizme geçiş, kapitalist olmayan halkçı ve devletçi bir politikanın kaçınılmaz sonucudur. Bu sebeple sosyalistler, antiemperyalist mücadelenin hayatî önemini iyi anlamalı, bütün öteki amaçları hâli antiemperyalist mücadeleye tâbi olarak değerlendirmeye almalıdırlar. Mücadeleyi emperyalizme karşı çıkan bütün grupların kabul edebileceği basit ve açık seçik bir programa kavuşturmak, mevcut kuvvet ilişkilerini doğru tahlil ederek şartlara en uygun düşen şartları bulup ortaya atmak ve mücadeleye gerçekçi bir yön vermek şu anda sosyalistleri bekleyen zor işlerdir.

Günün ana muhalafet partisi, hayal kırıklığı yaratan bir iktidar devresinden sonra dahi, liderinin kişiliği olan ve haysiyetli bir dış politika uygulama yolundaki çabaları sayesinde, hâlâ büyük bir güç olarak ortadadır. Sosyal yapısı gereği, görünüşte ilerici, boş sloganlarla muhalafet yapma eğiliminde olan ana muhalafet partisi, içte ve dışta yürütülen ısrarlı, fakat dostça çabalarla, antiemperyalist mücadelede açık seçik yerini almaya zorlanmalıdır. Bu çabalar, olumlu bir sonuç vermese dahi, Türk politika hayatına bir açıklık getireceği için yararlıdır ve bugünkü şartlar altında bir zorunluktur.

Türkiyemizde, yeni ve heyecan verici bir muhalafet dönemi başlamaktadır. Sosyalistler, bu mücadelede ruhu ve beyni olma durumundadırlar.

Doğan Avcıoğlu

İNÖNÜ KONUŞTU

«AP., CHP. yi Amerikadan uzaklaşmak ithamı ile göstermeye çalışıyorsa böyle bir gayreti bir siyasi partimizin haysiyeti ile uzlaştırmak mümkün değildir. Bu çeşit politikalar, yaranmak isteyenlerin gözünde de gayretçileri düşürebilir.»

KÖŞKTEKİ HUKUMETLER

Hükümetin devrilmesinin ertesi günü, AP. li yayın organları bir zafır soruşturması içindeydi. Adalet Gazetesi, «Ne olacaksa olsun!» diye çok kabadayıcı bir başlık atıyor ve «Düşük Bakanlar dün ne yaptılar» şeklinde eğlenceli röportajlar yayınlıyor. Başka bir gazete «Milletin Özlediği oldu» başlığını uygun görmüştü. Yeni İstanbul «Son gidileri olmasına» diyordu. Son Havadis, «İsmet Paşayı görecekmisiz!» nârasını atıyordu. Orhan Seyfi'nin fikrasi, na uygun gördüğü başlık, «Millî Bayram» idi. Ne var ki, hükümet devirme tertipleri, Çankayada beklemedikleri bir darbe ile karşılaştılar; Başkan Gürsel, Parlamento dışından bağımsız bir başbakanın seçilmesi hususunda ısrar ediyordu. Tertipler için bu büyük sürpriz oldu. Onlar, köşk te çok daha büyük anlayışla karşılanacaklarından emindiler. Zira bundan önce hükümet buhranı ihtimalleri belirince, aktif bir şekilde İnönü hükümetlerini yaşatma çabası gösteren köşk, bu sofer buhranı önleme yolunda en ufak bir faaliyete girişmemişti. Hükümetin devrilmesi âdeti arzu lanıyordu. Köşk'ün iki temel direğinden birincisi olan Nâsir Zeytinoglu'nun Demirel ile temasları dikkat çekmekteydi. Köşk'ün ikinci temel direği olan Osman Köksal da, Podgorny'nin Meclisic konuşmasına şiddetle itiraz ederek Köşk ve Hükümet arasında dış politikayla ilgili önemli görüş ayrılıkları olduğu intibahını yaratmıştı. Köksal, Millî Bakıye Kanun tasarısının oylamalarında da öteki arkadaşlarından farklı olarak, ısrarla çekimser kalmıştı. Şekle ait meseleler de son derece dikkatli olan İnönü de istifasını Köşk'e Müsteşarı ile göndererek, şüphe edilen bir kırsalığa açığa vurmuştu. Böyle bir durumda, hükümeti devirme tertipleri Demirel'in Kontenjan Senasürliğüne seçilerek, Başbakan adayı yapılacağından emindiler. Ötekî muhalefet partilerinin Demirel'in Başbakanlığına bir itirazı yoktu. Hatta bunu çok arzularlardı. Ne var ki, Gürsel diretti: Başbakan, Parlamento dışı ve bağımsız

olacaktı. Rejimin selâmeti bunu gerektirmekteydi. Fakat asıl sürpriz, «muhalefet cephesi» lideri Cemirel'in, Gürsel'in ısrarları karşısında çok çabuk parlamento dışı bağımsız aday fikrini benimsemişiydi. Gürsel'in Kemal Kurdaş'ı istemesine karşılık, Demirel, Amerikada 11 yıl kalmış olan ve bir Amerikalı hanımın evli bu hanım İhsan Doğramacı'nın ismini ileri sürüyordu. Bu tutum, o gün sabahın dördüne kadar AP. toplantısında, Demirel'in şiddetle tenkit edilmesine yol açtı. Toplantıda, «korkak», «Hayır, korkak seçsin» gibi öfkeli suçlamalar sık sık işitildi. Demirel, köşk'ün görüşlerini açıklarak kendini savunmaya çalıştı. Köşk, Demirele göre «partilere güveni olmadığını ve bazı çevrelerin de partili bir başbakan adayı istemediklerini» söylüyordu. Mesele nihayet Demirel'in ısrarlı çabaları ile bir sonuca ulaştırıldı: Parlamento içi bağımsız bir başbakan adayı seçilecekti. Bu şartlara uygun düşen aday, AP. listesinden bağımsız seçilme ve «Ben aklımı kaçırmadım» gerekçesi ile AP. ye girmeyi reddeden Suat Hayri Ürgüplü idi. Böylece, demokrasiye hizmet gerekçesiyle İnönü'yle devirme cihadına çıkan tertipler, bir köşk darbesine gönül rahatlığıyla rıza göstererek, demokrasie zarar verdiler. Üstelik yeni hükümetin olumlu bir iş yapması mümkün değildir. Hükümet ancak, girişilen olumlu işleri durdurmakta başarı sağlayabilir. Arında tek bir kişi bile olmayan bir Başbakanın bir gücü ve prestiji olmayacağı aşikârdır. Başbakan, bir süs başbakan olarak kalacaktır. İnönü'nün deyimli ile, «birbirlerinin balonunu veya efsanesini söndürme hevesinde olan» siyasi partiler arasında daha ilk günden çıkacak çıkar çekişmelerini, süs bir başbakanın giderebilmesi mümkün değildir. Bu sebeple, Başbakanı devirme tertibi, önümüzdeki günlerde sık sık seyredeceğimiz acıklı bir komedi ile sonuçlanmıştır.

İNÖNÜNÜN BAŞARISI

Başbakan İnönü, iktidardan nasıl zekice düşülebileceğinin parâdardan düşen bir iktidarın daha

ilk günde yıpranması, demokrasi'de çok nadir görülen bir olaydır. İnönü, başarılı sayılmayacak uzun bir iktidar devresinden sonra, başta toprak reformu olmak üzere reformları ve millî menfaatlerimize uygun haysiyetli bir dış politikamız savunucusu olarak muhalefetin başına geçmiştir. Karşısında ise, bütçe müzakerelerinde hükümet devirerek, lüzumsuz güçlükler yaratan, birbirlerini çelmeme sevdasında bir koalisyon bulunmaktadır. Koalisyonun özelliği, ilimli toprak reformuna ve dış politikadaki bağımsızlık çabalarına karşı koymaktır. Bu sebeple tertipler, toprak ağalarının ve dış çevrelerin emellerine hizmet etme şüphesi altındadırlar. İnönü'nün 1950'deki iktidardan düşüşü, ile, bu günkü karşılaştırmamak mümkün değildir: 1950'de halk ve toplumun bütün safiyat kuvvetleri, DP. iktidarını baş tacı ediyordu. 1965'te ise, Meclis'in elinden tuttuğu Barajlar Kanunu iktidara gelme tertipleri büyük şüphe ve öfke yaratmaktaydı. Bu şartlar altında bir iktidarın, cehennem olacağı aşikârdır. Acemi politikacılar oldukları anlaşılabilir tertipler, iktidara gelme hevesi içinde tehlükeli bir çıkmaza, daha işin başından sürüklenmişlerdir.

EKSELANSIN TELAŞI!

Hükümeti devirme tertiplerinden zararlı çıkan taraflardan biri de Sam Amca olmuştur. Türk dış politikasında beliren peyklikten

başaran foto muhabirini, şimdiye kadar görülmemiş bir sınırlılık içinde, AP Genel Merkezinden uzaklaştırmışlardı. Hele CKMP Genel Başkanının Akis muhabirine verdiği beyanat, ortağı büsbütün karıştırdı. Ahmet Oğuz, büyük yardım vaadleri almış, Sam Amca'nın gözdesi bir devlet adamı gibi konuşuyordu. Hükümeti devirme tertiplerinden Oğuz'un, AP hakkındaki ibretle okunması gerekli beyanatı aynen şöyledir:

«Şimdi size bir tablo çizeceğim, bunu iyi inceleyiniz:

CHP'nin tecrübeli politikacıları da gayet iyi bilirler ki, iç politika dış politika'nın bir ifikasıdır...

Bugün askeri yardım filen işlemez haldedir. Sadece birkaç tank verilmektedir. Ancak, bakmışsın ki, birder bire 100 milyon dolarlık askeri malzeme gelmiş, ordunun bütün ihtiyaçları karşılanmış, ödemek zorunda olduğumuz 215 milyon dolarlık dış borçların 100 milyon doları en az 30 yıl sonradan itibaren tediye edilmek üzere taksitle bağlanmış, bir çırpıda 100 milyon dolarlık, hem de istenilen şekilde kullanılmak üzere kredi sağlanmış, ithalat hacmi genişlemiş, piyasa ferahlamış, her türlü mal bulunur hale gelmiş... Eeee, bunlar olmayacak şeyler değillerdir!»

Akis, şöyle devam etmektedir: «Oğuz'un hiçbir kaynak ve hiçbir isim vermeden söyledikleri bu sözler gerçekten son derece parlaktı. Ama Akis'inin anlayamadığı noktada, bunun ne pahasına elde edilmiş olduğu idi. Oğuz, bu istifhamı şöyle çözdü: " Ereğli Demir-Çelik tesisleri nasıl kazanılmışsa, aynı şeyler Türkiye petrolleri için de düşünülebilir".»

CKMP Genel Başkanının büyük bir rahatlıkla çizdiği bu tablo, aslında AP'nin iktidara geldiğinde neler yapacağını ve bu uğurda hangi çevrelerden, neler karşılığında ne gibi vaatler aldığını göstermesi bakımından son derece ilgi çekicidir.

Akis'inin:

«Bu durumu bildiğiniz, bu tip sözler size rahatlıkla fısıldandığı halde, AP'yi iktidara geçmesi için nasıl olup da destekleyebiliyorsunuz?» sorusuna, Ahmet Oğuz:

«Seçimlere kadar, canım» cevabını verdi.

Beyanat bomba gibi patladı. Akşam gazetesi, bunu Oğuz'un Amerikalı Büyükelçisi ile konuştuğ-

İnönü, düşürüldüğü gün Mecliste «Söz istiyorum!..»

JOM.

Yeni Başbakan Suat Hayri Uğurlu ve C.H.P. Genel Başkanı İnönü

tan sonra verdiği beyanat şeklin-
de yayınladı.
Bu korkunç beyanat, hâlâ ne

BENZEL

Ahmet Oğuz, ne de AP yöneticileri tarafından yalanlanmış değildir. Oğuz, sadece, Akis muhabiri ile BU yükümlü Hare'in ziyaretinden önce konuştuğunu, dolayısıyla Büyükelçi ile böyle meselelerin ele alınmadığını söylemekle yetindi. Böylece beyanatın doğruluğunu kabul etmiş oldu. AP'liler ise, koalisyon arkadaşlarına onlar hakkındaki bu ağır suçlamasını hâlâ yalanlamışlardır.

Oğuz'un bu korkunç ifşaatı büyük tepki yarattı. Elçinin ziyareti ile ifşaat birleştirildi. Barışta sert bildirimler ve yazılar yayımlandı. Ekselans Hare, talebe öğrencileri tarafından istenmeyen şahıs ilan edildi. Ekselans, büyük bir telaş içinde. Metin Tokar'den yardım istedi: «Aman beni kurtarın» dedi. Akis Başyazamınat avsiyest bir basın toplantısı oldu. Hare bundan çekindi. Gazetelerin vercekleri, yazılı soruları cevaplandırmayı uygun buldu. Ne var ki, sorular yenir yutulur nesnelere değdi:

SORU: 1) Türkiye'nin Sovyetler Birliği ile ilişkilerini artırması karşısında Amerikan kamuoyunda ve bastırında belirli bir endişe göze çarpmaktadır. Birleşik Amerika Sovyetler Birliği ile ekonomik ve kültürel alanda ilişkilerini her yıl biraz daha geliştirirler; Türkiye'nin büyük sınır ortaklığına sahip bulunduğu komşusu ile ekonomik ve kültürel ilişkiler kurması Amerika'da niçin tepki yaratmaktadır?

SORU: 2) Türk - Sovyet ilişkilerindeki gelişmelerin Birleşik Amerika'yı Türkiye'nin iç politikasına etki yapacak teşebbüslere zorladığı. Türk dış politikasını revizyona tabi tutan mevcut hükümetin düşmesini sağlamak için Amerikan Büyükelçisi'nin muhafazet partileriyle temastara giriştiği iktidar değişikliği gerçekleştirdi ve Amerika'ya Türk petrolleri üzerinde imtiyaz tanıdığı takdirde Türkiye'ye Amerikan yardımını artırmak vaadinde bulunduğu ileri sürülmektedir. Bu iddiaların doğruluk derecesi nedir?

SORU: 3) Türkiye'de iktidarın en kuvvetli adaylarından biri olan Adalet Partisi Genel Başkanı'nın Amerikan ekonomik çevreleri ve siyasi şahsiyetleriyle yakın bağları olduğu, bu itibarla, gelmiş Türk - Sovyet ilişkileri karşısında Birleşik Amerika'nın Adalet Partisi'nin iktidara gelmesini istediği, hatta bu yolda faaliyet göstererek destekte bulunduğu söylenmektedir. Doğru mudur?

SORU: 4) Birleşik Amerika'nın Türkiye'ye ve diğer geri kalmış ülkelere yaptığı ekonomik, askeri ve kültürel yardımların bu ülkelerin hızla kalkınmasından çok Amerika'nın ekonomik ve siyasi

nüfuzunu genişletmek gayesi güttüğü ve Türkiye'nin yirmi yıldan beri arzulan kalkınmayı gerçekleştirememesinin asıl sebebi bu olduğuna dair görüşler Türk halkoyunda tartışılmaktadır. Bu konuda düşünceleriniz nelerdir?

SORU: 5) Amerika'nın Kıbrıs konusunda Türk tezini desteklememesi Türk halkoyunda Amerikan aleyhtarı bir hava yaratırken Sovyetler Birliği son zamanlarda federatif devlet tezini benimseyerek Türk görüşünü desteklemiş ve Türk Hükümeti'nin dış politikasındaki son gelişmelerin haklı olduğunu göstermiştir. Sovyetler'in bu tutumundan sonra Amerika'nın Kıbrıs konusundaki görüşlerinde bir değişiklik olmuş mudur?

SORU: 6) Türkiye'nin NATO'ya karşı taahhüdlerinin Türkiye'nin ekonomik gelişmesini önlediği, bu itibarla askeri harcamaların azaltılması ve ekonomik alanlara daha fazla yatırım yapılması, NATO ile ilişkilerin yeniden gözden geçirilmesi şeklindeki görüşler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşme konusu olmuştur. Bu görüşler Birleşik Amerika tarafından nasıl karşılanmaktadır?

SORU: 7) Birleşik Amerika'nın Türkiye'deki sol cereyanların gelişmesini yakından izlediği, solcu tanınan kişiler hakkında bilgi topladığı ve sağcı kişilere ve kurumlara maddi yardımda bulunduğu ileri sürülmektedir. Bu iddialarda gerçek payı var mıdır?

GERÇEK SAYGISI

BAGIMSIZLIGA ve REFORMLARA KARŞI

Fethi Naci

ADAM, bir eli cebinde, çiftliğinin kâhyasıyla konuşan bir çiftlik sahibi edasıyla konuşuyor Adalet Partisi lideriyile... Daha dün geleceğin Başbakanı olarak politika pazarına sürülen talihli Süleyman Demirel'e... Ve yıllardan beri ilk defa Türkiye'nin gerçekten milli menfaatlerine uygun, gerçekçi, haysiyetli bir dış politika güdülmesi, Meclis'te, Adalet Partisi tarafından cehliyetlilikle, gahsiyetlilikle ve âcizlikle suçlandırılıyor. Ve basındaki bazı kalemler, Amerikan Elçisinin parti liderlerini çok mevsimsiz bir zamanda ziyaret ederek ortalığı karıştırdığını yazıyor, Elçiye yol gösteriyor. İşlerimize karışılması, söylentileri karşısında öfkelenmek yerine yabancılara akıl hocalığı yapmak, yazarlık sayılıyor, bugün Türkiye'de!..

Dış politikada, bağımsız, milli dış politika düşmanlığı; iç politikada sosyal reform düşmanlığı! Dört partiyi birleştiren temeldeki sebepler bunlar!

Toprak Reformu tasarısı, bütün yetersizliğine rağmen, bunun için ayutuldu. Bunun için «bu kanunun Türk Köylüsünün imdadına yetişmesini uygun görmediler.»

Dış politika iç politikayı tayin eder diyordu dört liderden biri. Hani şu, petrol kaynaklarımızın Amerikalılara sunmak isteyen adam! Dörtlerin izlediği dış politika, iç politikada hiçbir temel reforma el sürmemeyi, Türkiye'yi ille de kapitalist yoldan kalkındıracağız diye daha da batırmayı, yabancıya el açmaktan kurtulamaz hale getirmeyi zorunlu kılar.

Anayasa'ya rağmen, uyanan milli şura rağmen, ekonomik ve sosyal zorunluklarımızın rağmen, dünyanın gidisine rağmen, hâlâ böyle ters bir yolda yürünebilir mi?

Toplumumuzun ilerici ve ilerletici büyük gücü Üniversite gençliğinin bildirileri bunun sandığı kadar kolay olmayacağını şimdiden göstermiştir. Bu yurtsever tepki, bir sürü parti lideri ve politikacı dururken, gençliği yatıştırmak için, Üniversite Rektörlerinden tarafsız Başbakan aramak gereğini doğurmuştur. Bu da, parti programı deniz seyirinde kim senin umurunda olmadığını göstermektedir.

Türkiye, gene, tarihinin en pis günlerini yaşamaktadır. Ama bu defa, yalan ve aldatmaca saltanatını kuramayacaktır. Bu memlekette yalnız bu memleketin rüzgârları esecektir. Ne «şimal rüzgârları», ne de Made in U.S.A. rüzgârları!..

Ekselans, kaş yaparken göz çıkarma endişesiyle susmayı tercih etti. Sadece Müsteşar Squirés, Büyükelçinin mutad nezaket ziyaretleri yaptığını ve konuşmaların «Türkiye, dünya ve Türkiye'nin gelişmesine Amerikanın duyduğu ilgi gibi konulardaki umumî fikir tartışması»nden ibaret kaldığını açıkladı. Ne var ki ortada Oğuz'un yalanlanmamış müthiş bir ifşaatı vardı ve yardım vaatlerinin ve petrol pazarlıklarının Büyükelçinin parti genel merkezlerini ziyaretleri sırasında yapılması şert değildi.

siyasi notlar

Toprak Reformuna «Hayır» diyenler

Yıllardır sözü edilen Toprak Reformu tasarısının kanunlaşması yine tehlikeye düştü. Halen hükümet kurmaya çalışan muhafazet partilerinin oyları, C.H.P. a. Zalamanın oylamaya katılmaması dolayısıyla tasarının bir karma komisyonla görüşülerek seçimlerden önce çıkmasını önledi. Şimdi tasarısı yedi ayrı komisyonla geçecektir. Tasarı her komisyonla 43 gün kalabileceğine göre, ancak 315 gün sonra Meclise gelebilecektir. Daha önce seçimlere gidileceğine göre, tasarısı toplandı.

İnönü, hükümetin istifasından hemen önce duruma şu çıkarıya teselli etti:

«Toprak Reformuna uzun çalışmalar sonunda Meclise getirmeye muvaffak olduk. Madelerinizden her toprak reformuna taraftar olduğuna inanıyoruz. Toprak Reformuna çıkarmak için ameli bir tedbir olarak bir karma komisyon teşkil edilmesini fikrinin kabul bu burmadır. Bu kanunun Türk köylüsünün imdadına yetişmesini uygun görmediniz. Yedi komisyon da tetkik her halde bu devrede geçilecektir. Bu noktayı başta müteessir olduğumuz mesele

A.P. Genel Başkanı Demirel, M.P. Genel Başkanı İnönü ile «Happy end!».

arak takdirinize arz ederim.

Hükümeti devirme tertibatından Alican ise, hem tasarımı toplama, hem de reformdan yana görünerek toprakta köylüyü aldatma inceliğinden vazgeçemedi. Alican, "Madem ki bu kanun Türk köylüsünün imdadına yetişecektir. O halde şimdiye kadar bu kanunu için hazır olduğu halde Meclise sevev etmediniz de bütçe görüşmesinden bir gün evvel gecici komisyonla görüşülmesini istediniz. Siz Türk köylüsünün imdadına böyle mi yetişirsiniz" diyordu. Tabii ki bu iddia doğru da olsa, hükümeti devirme tertibatının tümüyle toprak reformu aleyhinde bulundukları gerçeğini gizlemeye yetmez. Ne var ki, CHP içinde de Toprak Reformuna karşı kuvvetli bir ağa ve ağır hizmet kâri grup vardır. Nitekim YÖN'de uzun uzun tanıttığımız Kadiri ağalarından Ahmet Karamüftüoğlu-ki Savrun Çayının bir koluna sahiptir. Şu ticaretinden yılda 100-120 bin lira aşkından kazanç sağlar — CHP grubunda bu muhaşefetini şu tehditkâr sözlerle dile getirmiştir: "Nasır Sosyalizmini bile geride bırakan hükümlerle dolu bir kanun bir Erkânı Harbiye sarı gibi üç yıl saklanmış bir tasarı üzerinde konuşuyoruz. Seçim ve bütçe kanunlarından önce bu işin üzerine varmalıyız, arkadaşlar... Halişane tavsiye ederim, dikkatli olalım."

Tasarımın oylamasına 328 milletvekili katılmış, bunu 159'u kabul, 167'si red oyu kullanmış, iki üye çekinmiş kalmıştır. Halbuki bütçe oylamasına 191 milletvekilinin hepsini getiren CHP'nin, o zamanki mevcudu 190 idi. Demek ki 30 kürsü CHP milletvekili oylamaya katılmamıştır. Katılmayanların çoğu, nun ağa, ya da ağa sözcüsü olmaları dikkat çekicidir. Tesbit edebildiğimiz oylama kaçağı ağa, ya da ağa sözcüsü (A.S.) CHP milletvekillerinin isimlerini yayımlıyoruz: Mehmet Geçioğlu (SA), Ahmet Karamüftüoğlu (AĞ), Resat Arpacıoğlu (AĞ), Mustafa Kemal Karan (AS), Refet Eker (AĞ), Hilmi Güldoğan (AS), Bahrî Bahadır (AĞ), Bahtiyar Vural (AS), Ahmet Firat (AĞ), Halit Ziya Özkan (AĞ), Bekir Şeyhoğlu (AĞ), Ali Rıza Ulusoy (AĞ), Bekir Sami Karahanlı (AĞ), Hasan Fehmi Evliyâ (AĞ), Talat Ögüz (SA), Hasım Tarı (AĞ), Ahmet Kargal (AĞ), İbrahim İmirzahioğlu (AĞ), Çekimler.

Şimdi CHP ye düşen, gerçekten Toprak Reformundan yana olduğuna kamu oyunu insandırabilme için bu ağalara ve ağa savunucularına bir daha unutmıyacakları bir ders vermektir.

Prof. Enos ve AID Başkanı

Türkiyede millî gelir dağılımındaki tek ciddi araştırmayı AID adına Prof. Enos yapmıştır. Araştırma AID tarafından teker teker edilmiş ve ilgili yerlere gönderilmiştir. Araştırmanın ortaya koyduğu sonuç, Amerikanın Türkiye'deki özel teşebbüsçülük politikasının iflâsı belgesidir. Sonuç şudur: Millî gelirin yüzde 32 sini çalışan nüfusun 1.3 ü almaktadır. Bunların yaptığı yatırım ise, millî gelirin yüzde 4 ilâ 5 i oranındadır.

Sonuç tabii ki, ne özel teşebbüsçü Sam Amcanın, ne de bizim Sam Amca özel teşebbüsleri için hoşuna gitmemiştir. Şimdi özel teşebbüsçü bir yazar, eski AID Başkanının bir mektubuna dayanarak, Prof. Enos'u cehaletle suçlamaya kalkışmaktadır! Özel

teşebbüsçülerimiz yazılan mektup şudur:

"Muhterem Efendim, Profesör Enos'un rakam ve tablolarıyla ilgili mektubunuz için teşekkürler. Prof. Enos tarafından seminerlerde kullanılmış olan hazırlık mahiyetindeki birkaç rakam tablosu, sizin de söylemiş olduğunuz gibi, gazeteciler ve bazı üniversite öğretim üyeleri tarafından kendi yorumları için da yanak yapılmıştır. Prof. Enos'un çok önemli ve çoğu zaman ihmal edilmiş olan gelir dağılımı alanına atkati çekmesine rağmen, kendisinin elde etmiş olduğu veriler, maalesef bir sürü büyük hataları ihtiva etmektedir ki, bu yanlışlar yüzünden, onun söyledikleri Türkiye'de gelir dağılımı ve vergi yükü ile ilgili herhangi bir tahlil ve yorumu pek az muteber hale getirmektedir. Netice olarak, bu verilerle dayanarak Türkiye'deki durumun faydalı bir tahlili yapılamaz.

Saygılarımla
Stuart H. Van Dyke
Özel teşebbüsçülerimiz, bir ilim adamına karşı talep üzerine verilen bu diplomat fetvasını bayram sevinciyle karşılamışlardır... Lütfen biraz ciddiyet.

«Salon Sosyalizmi»

Sosyalist Kültür Derneği Genel Merkezinin mutad toplantılarında bu hafta Akis Bayraktar Metin Toker, «Salon Sosyalizmi» konusunda konuşarak özette şunları söyledi: «27 Mayıs sadece bir iktidar değişikliğinden ibaret değildir. 27 Mayıs, başka çeşit meselelerin ele alınması devridir. Toplumun meşgul olduğu meseleler artık değişmiştir.

Siyasî hayatın enfastrüktürünü, sosyal ve ekonomik meseleler teşkil eder. Bu o kadar basit bir gerçek ki bunu görmek için Marks'ın okunmaya lüzum yok. Fakat 27 Mayıs kadar olan 15 yıllık mücadele, süperstrüktürün şekli üzerinde cereyan ettiğinden, temeldeki meseleler su yüzüne çıkmadı. Bunun Hürriyeti, Anayasa Mahkemesi, dokümanmazlık vs. gibi meseleler üzerinde duruldu.

27 Mayıs'tan sonra enfastrüktür meseleleri sağlan kuvvetlerin karşısına çıktı. 15 yılda Türkiye haric, dünya memleketlerinin çoğu durumlarını düzeltmiş, kalkınma yoluna geçiyordu. Artık iktisat ve sosyoloji devri başlamıştı. Bunları bilmeden politika yapmak mümkün değildi. Sosyalizmin öncü, bu noktada ortaya çıkmak tadır. Zira sosyalizm kalkınmada bir yol teklifdir. Sosyalizmi lüzumu, faydası açıktır. Onu cadı, umacı görmek için ahmak olmak dahi yetmez, kötü niyetli olmak gerek. Ama ben bir cadıya, bir umacıya inanırım, o da komünizm d.r. Ben cadı avcısı değilim. Mc Carthy'cilikle başından itibaren şiddetle mücadele etmişimdir. Fakat Türkiye'de bir komünist faaliyet vardır, bunu görmek gerekir. Türkiye'de komünist yoktur, zira komünizm yasaklanmıştır demek saçmadır.

Memleketimizde, sosyalizm ve komünizm henüz iyi anlaşılmasınır, birbirine karıştırılmaktadır. İcari aksaklıklar olmaktadır. Geçenlerde beni de Çankaya Savcılığına çağırıldılar (Siz Rusyadan, Nâzım Hikmet'in yurda sokulması yasak olan kitabını getirmişsiniz) dediler. (Getirmiş ne olacak) dedim. (Ama getirmiş olsaydım da siz, inanır, getirmedim derdim) cevabını verdim. Fikir hürriyetinin alın devrinde memleketimizde böyle olaylar olabilmektedir. Zira sosyalizme daha «işilmemiştir. Komünistler ise bu kargaşalardan ellerinden geldiği kadar yararlanmaktadır. Komünistlerin üstünde fazla dıymayacağım. Şimdi lüzumlu ve faydalı saydığım sosyalistlerin yanı sıra ortaya çıkan bazı sosyalist tipleri belirtmek isterim. Hâlen oportünist sosyalistler ortaya çıkmıştır. Dün, ihtilâl karşı kuvvetleri seferber etmek isteyenler, bugün aşırı solcu kesilmekte 141 ve 142 maddeleri kaldırılmasını, dış ticaretin devletleştirilmesini isteyebilmektedirler.

Başka bir grup salon sosyalistleridir. Sosyalizm modadır, salonlarda itibar sağlamaktadır. Vis

AMERİKA, NEDEN ENOSİSTEN YANADIR

Doğruları bulmak için eskiden her işin altında kadın parmağı araştırılmıştır. Çağımızda ise, ekonomik çıkarlara inilmeden doğrulara ulaşmak mümkün değildir. Orta-Doğu petrolü olmasa İngiltere Kıbrıs'taki askeri üslerini berhalde çoktan tasfiye ederdi. Sam Amca da, Kıbrıs'ın bakır madenlerine sahip bulunmasa, hiç şüphe yok bu derece ateşli Enosisçi kesilmezdi. Bu sebeple Amerikanın Enosisçilik hikâyesi, aynı zamanda Cyprus Mines Corporation'un (Kıbrıs Madencilik Şirketi) hikâyesidir.

Türk basınında ilk defa yer alan bu meseleye ilgili bilgiler Business Week dergisinin 10 Ekim 1964 günkü sayısının 102 - 110 sayfalarındaki «Büyük Kârlar Sağlayan Bir Savaş Alanı» başlıklı yazımdan alınmıştır.

Cyprus Mines Corporation C.M.C.'in merkezi Birleşik Devletlerin Los Angeles şehrinde yer alır. Ve pek yakın bir tarihte kadar bu şirket, kazancının tümünü Akdenizin Kıbrıs adasındaki bakır madenlerinden sağlıyordu. Şirket 1912'de Albay Seeley W. Mudd'ın tuttuğu bir maden arayıcısının Skuriotissa maden kuyularına gelmesiyle doğdu. Bu maden Romalılar işletmişlerdi ve on altıncı yüzyıldan beri terk edilmiş durumdaydı. İlk yatırımcı maden arayıcısının elde ettiği cevherin satışından sağlandığı anlaşılıyor. Madeni daha geniş ölçüde işletilebilmek için Amerikadan sermaye getirildiğini gösteren bir delil yoktur. Başlangıçta az miktarda böyle bir sermaye ithal olsa bile asıl servet akışı az zaman sonra ters yönde yani Kıbrıs'tan A.B.D.'ye doğru olmuştur. Şirket Albay Mudd'ın, oğlu Harvey W. Mudd'ın ve şimdiki müdürü olan Henry T. Mudd'ın yönetimi altında geliştiği gelişti. Bugün C.M.C. 600 bin nüfuslu Kıbrıs'ın en büyük işvereni olarak 2.400 kişiyi istihdam etmektedir. Ve hiç şüphe yok ki bu genişleme için ve aşağıda sözünü edeceğimiz öteki yatırımlar için gerekli sermaye tek bir kaynaktan, yani Kıbrıs'taki madenlerin işletilmesinden gelmiştir.

1930'ların başında Mavrovouml madeninin açılması ile C.M.C.'nin tarihinde bir dönüm noktası aşılması oldu. Mavrovouml dünyanın en zengin bakır cevheri kaynaklarından biri sayılır, üstelik buradaki önemli miktarda demir ve kömür de işletilebilir. İkinci Dünya Harbi sırasında tamamen kapalı olan Mavrovouml oğlanüstü düşük maliyetinden (Kıbrıs'ta ücretler düşüktür ve cevher fiyosı ortalama bakır madenlerinde % 95-99 iken burada sadece % 12-15'tir) ve 1940 ve 1950lerdeki maden fiyatları büyük artışından faydalanarak akıl durdurucu kârlar sağlayabilmektedir. Harpten sonra Kıbrıs'taki maden işletmelerinden elde edilen kâr toplamı 100 milyon doları bulmaktadır ve bunun yüzde seksen Mavrovouml'den gelmiştir. Ne yazık ki Business Week bu kârın ne kadarının A.B.D.'e transfer edildiğini söylemiyor, ama derginin sözünü ettiği bazı gerçeklerden net kârların tümünün Amerikaya aktarıldığı sonucunu çıkarmak mümkündür. Amerika'daki ana şirketin aktifli (nakit ve Devlet tahvili olarak) 1916 da 4,5 milyon dolardan 1951 de 21 milyon dolara yükseldi ve bu süre içinde hisse sahiplerine temettü ödemekten geri kalmadı. Şu anda C.M.C. Mavrovouml'nin tükenmesi yaklaşığından uzun süre işletilmeyen Skuriotissa madeninin açılması için hazırlanmaktadır. Bütün

alâmetler gösteriyor ki C.M.C. nin başından beri politikası Mavrovouml'yi emip kurularak kârları Amerikaya göndermekten başka birşey değildir.

Bu büyük paralarla ne işler görüldü? Paranın bir kısmı hisse senedi sahiplerine dağıtıldı ve bu arada Mudd ailesi Güney-Kaliforniya'da en ünlü hayırsever aile durumuna geldi: Claremond'daki Harvey Mudd Koleji (ki bu Mavrovouml parasıyla kurulmuştur.) şu anda Henry Mudd'ın zamanı en çok alan konudur. Obür hayır işleri: Güney Kaliforniya Üniversitesinde felsefe bölümü binası ve New York'ta Columbia Üniversitesinde büyük bir mühendislik okulu binası gibi birçokları...

Ama bütün bunlardan daha önemlisi C.M.C. nin Kıbrıs'tan sağladığı kârlarla hem Amerikada ve hem de dış ülkelerde yepyeni bir ekonomik imparatorluk kurarak Mavrovouml geleceğini sürdürmesi ve C.M.C.'nin kasalarını doldurarak Henry Mudd'ın ve ailesinin hayırseverliklerini devam ettirmelerini sağlamasıdır. Bu yeni imparatorluk Mavrovouml kârları en yüksek doruklara ulaştığı zaman, yani 1950 yıllarında kurulmağa başladı. O tarihte Mavrovouml madeninin yakınında tükeneceği biliniyordu. C.M.C.'nin yeni teşebbüsleri şunlardır:

Peru'da büyük bir demir madeni şirketi, Kıbrıs madenlerinin iki misli kapasitesinde Arizona'da bir bakır madeni şirketi, Panamada bir vapurculuk şirketi, Oregon'da ve British Columbia'da orman işletmeleri ve hızarlık tesisleri, Kaliforniya'da ve Alabama'da ormanlar, Hawaii'de bir çimento fabrikası, Hollanda'da iki kimyevi madde fabrikası, Arizona/Phoenix'te büyük bir iş hanı, Avustralya'da bir demir madeni şirketi.

Bu durum Kıbrıs'ın yakın tarihine ve şimdiki milletlerarası münasebetlerine bir ışık tutar. Adada bağımsızlık akımı ve madenlerin millileştirilmesi fikri, büyük güç kazanmıştır. Esasen gerçekten bağımsız bir hükümet, onun yardımı olmadan memleketi idare edemez ve kuvvetli anti-emperyalist bir çizgi üzerinde yürümek zorunda kalır. Böyle bir hükümetin başlıca hedefinin Skuriotissa madenini millileştirmek ve —İngiltere'nin Orta-Doğu petrol imparatorluğu bakımından o kadar önemli olan— İngiliz askeri üslerini tasfiye etmek olacağından şüphe edilebilir mi?

Anglosaksonlar, işte bu sebeple, yani gerçek bir bağımsızlıktan korktukları içindir ki, Enosis'e dört elle sarılmışlardır ve Türk Hükümetinin direnmesine rağmen, Enosis'ten vazgeçmek yerine, maskeli bir Enosis'i akubut ettirebileceklerini sandıklar Hükümetler arastırmaaya koyulmuşlardır. Amerikan Casusluk Teşkilâtı, Türkiye'de Başbakan keşfine kalkışmıştır!

Bu kadar tafsilât yeter. Kıbrıs meselesinden çıkarabileceğimiz dersler ve aslında emperyalist ülkelerin yabancı ülkelerdeki yatırımları tarihî açıktır: Her hangi memleket hangi şart altında olursa olsun yabancı şirketlerin kendi topraklar üzerinde iktisadi teşebbüslere sahip olmasına ve onları işletmesi müsaade etmemelidir. Bu gibi teşebbüsler, tabiatları icabı, ekonomik gelişmenin vasıtası değildirler ve olamazlar. Bu teşebbüsler memleketin servetini emmek ve onu dışarı transfer etmek için yapılmış pompalardır.

ki elde sosyalizm tartışmaları yapılmaktadır. Bunlar memleket gerçeklerinden habersiz kimselerdir. Salonda sosyalistlik tasarılar. Davranışları tutarlı değildir. Millî Birlik Komitesinin 14 leri başın ağalarından söz edince, bazı salon sosyalistlerinin mülkiyet, miras vs. diye feryad ettikleri görülmüştür. Beatles'lar saç deformasyonu, salon sosyalistleri ise diğer deformasyonu içindedirler. Bunlar zararlı olmakta, komünistlerin oyununa gelmektedirler. Oportünistler zararlı değil maskeleri çabuk düşüyor. Hattâ oportünistlerin neyin geçer akçe olduğunu göstermesi bakımından yararlı. Salon sosyalistleri, komünistlerin bedavaya çalışan ve alçak olmayan Rusyasında yaşasalar, anarjist ve nihilist olurlardı. Salon sosyalistleri çözüm yolları göstermezler. Mescidi gelir dağılımındaki adaletsizlik meselesini ele alalım. Bu şu düzeltmek için komünist herçeyi devletleştirilim der. Kapitalist başka bir teklif ileri sürer. Salon sosyalistleri ise, hiç bir şey söylemez. Sadece bu böyle yürür der. Demokrasi olmaz der. Karamsarlık ve ümitsizlik yayar. Komünistlerin de istediği zaten karamsarlık ve ümitsizliği yayılmadır. Salon sosyalistlerinden fark

lı olarak, sosyalist yapıcudur, demokrasiden yanadır.

Akis Bayraktar sorulan bir soru üzerine komünizm ve sosyalizm arasında sarıh bir ayırım yapılması ve 141 ve 142 maddelerin açıklığa kavuşturulması gerektiği cevabını verdi. Metin Toker'e göre, yasaklanması gereken sadece Anayasa düzenini zorla değiştirmeyi isteyen fikirlerin propagandaıdır. Demokratik anlayışa sadık kalmak şartıyla, emperyalist fikirlerin savunulması bugün serbesttir. Bakka! çakaldan başka herşeyi devletleştirilmesini isteyen bir görüş dahi bugün serbestçe savunulabiliyordu.

Banguoğlu'nun milliyetçiliği!

Eski Eğitim Bakanlarından Halkevleri Genel Başkanı Senaîr Tahsin Banguoğlu, nüfus planlaması kanun tasarısı dolayısıyla çok bilgili bir konuşma yaptı! Banguoğlu şöyle dedi: «Bu memlekette kesif bir sosyalizm propagandası yapılmaktadır. Yıkıcı, mel'unane bir propaganda olan bu sosyalizm propagandası, maalesef ve maateessüf muvaffak da olmakta, köprü başlarını tutmaktadır. Bunun önüne geçmek zorundayız. İşte bu tasarı da bun-

ların eseridir. Tasarı memlekette çocuk istihsalını önlemektedir, hayat hakkında karşdır. Bu tasarıyı kabul etmek millî bir suçtur. Tasarı Millî Savunma bakımından da millî bir hatadır. Çocuk katliamı getirmektedir. Nüfusumuzun artışı önleyecektir. Ben oyu vermeyeceğim. Sosyalist bir takım düşüncelerle hazırlanmış tasarı Türk milliyetçiliğine aykırıdır»

YÖN'ün Notu: Doğum kontrolü Maltus'un isimli tasarı ve «Maltusizm» deyimliyle sosyalistler tarafından kütülenir. Bütün sosyalistler - Türk sosyalistleri de dâhil - nüfus tahdidine karşdır. Fikrin şampyonluğunu yapan, beyaz olsayan insanların çoğalmasından, ya da az gelişmiş ülkelerin nüfus tazyiki altında komünist olmasından korkan Amerikalılardır. Nitekim bu basit gerçeği doğum kontrolü aleyhinde ilgi çekici konuşmalar yapan Yeni İstanbul yazarı Dr. Recep Doksat da dile getirmiştir. Gelgelelim Halkevleri gibi bir kültür yuvasının başında buhman eski bir Millî Eğitim Bakanı bu derece bilgiden yoksundur ve herkeşi bilgisiz saymaktan gelen bir vurdumduymazlıkta bazı yobaz vazifler gibi konuşabilmektedir. Yazık!..

S. Van Dyke Fetvayı verdi!..

Komünistlikten sanık öğretmenler

Askerliklerini öğretmen olarak Isparta Eğitim Tugayında yaparken komünizm propagandası suçuyla tevkif edilen dört öğretmenin yargılanması 13 Şubat günü Kara Kuvvetleri Komutanlığı 1 Numaralı Mahkemesinde başladı. Sanıklar, Mehmet Demirtaş, Mustafa Köse, Niyazi Özkaya ve Gazi Varol'dur. Askerî Mahkeme daha ilk celsede tahliye edilen iki öğretmenin de tekrar tevkifine karar verdi ve dâvayı 20 Şubat'a bıraktı. Sanıklardan Mehmet Demirtaş, başlarından geçen olayı şöyle anlatıyor:

«5 Eylül 1964 günü 1. Taburun ikinci grubunda arama yapıldı. Ast. Sb. Sadık Şener aradı, bavulumu. Kitaplarımın çizilmiş yerlerini dikkatle okudu. Grup odasına çağırıldılar. Grup Komutanı Yümnü Tor'un yanında 5-6 kadar Ast. Sb. ve bir de hâkim yüzbaşı vardı. Komutanın önünde bana ait olup, iki üç aydır alamadığım Sosyal Adalet, İmece ve Oyun dergileri duruyordu. «Mehmet bunlar seçin, alıkoyduk» dedi. Sosyal Adalet'i göstererek «biliyorsun bu yasak» dedi. Ben yasak olamaz, yasak olsa hükümet yayını önlerdi» dedim. Başçavuşlardan biri «nereden buluyorlar bunları» deyince Teğmen Yümnü Tor «Matbaaları var gizli gizli basıp gönderiyorlar» dedi. Bu sırada başçavuşlardan biri gece aramada bulunmuş olan Toprak Dergisinden Tevetoğlu'nun bir yazısını heyecanla okuyarak hâkime gösteriyor ve yorumluyordu. Aşağı yukarı şöyleydi okudukları: Ahmet Kabaklı Usta'nın da belirttiği gibi komünizm, şerhicilik, sosyalizm v.s. maske altında memleketimize girmiştir. Bugün sosyalist gecinecilerin çoğu komünistlerdir. O gün akşam üzeri 1. Tabur 4. gruptan çağırılan savcı kimliğini tesbit ederek serbest bıraktı.

İki gün sonra yine çağırıldılar. Toz fırtınası altında saatlerce bekledikten sonra içeri aldılar. Takım Komutanı ile birlikte bir çok subay ve astsubay vardı. Ustaşmeç, Cevdet Yılmaz. «Sen bu kitapları maksatlı getirmişsin Yoksa hepsi aynı cins olmazdı» dedi. «Efendim ne maksadım olabilir? Geçmişim araştırılınca ne olduğum apaçık meydana çıkacaktır» dedim. Bana «Hemşehrim ben bu konuşmalardan şunu anlıyorum: Ya sen Millî Emniyetensin, ve bizi denetliyorsun, ya da kuvvetli bir dayan var ki korkmuyorsun» dedi.

Gene bir kum fırtınası günü çağırıldık ve saatlerce bekletildik. Savcı ile aramızda şöyle bir konuşma geçti. «Allah'ı tanımayanmışın öyle mi?»

— Havır Tanrıya inanırım.
— «Mustafa Köse inanmaz mı?»
— İnancım inancımın olmadığını biliyorum. SaJJece Mustafa Balcı'dan inancımın duyduğum.

— «Sen komünist misin?»
— Havır sosyalistim.
— «Nedir Sosyalizm?»
— Bence sosyalizm herşeyin toplum menfaatlerine göre ayarlanmasıdır. Anayasamız buna âmir Köylü ve emekçiyi cahillik ve yoksunluktan kurtarmaktır. Grev, lokavt ve sendikacılık kanunları ile sosyalizasyon denemeleri sosyalizmin yetersiz de olsa uygulama imkânı bulmuş gerekleridir.

— «İlham Selçuk ile Çetin Altan beşer misin?» dedi.
— Evet dedim. «Hangisini daha çok beşersin?»
— Bence Çetin Altan çok ileri gidiyor. İlhan Selçuk daha ilimli.

İfadeler alınınca, Savcı hepimiz birden tekrar çağırıldı. En başa beni koymak üzere Mustafa Köse-Gazi Varol, Niyazi Özkaya, Hilmi Üstün ve Nezir Yola'ya bir sıraya dizdi Bana «Bunların başı sermisin. Bunlar senki pıvorum.» dedi. «Ne başı efendim?»

«Bence bu ne olarak görüyorsunuz?» deyince, arkadaşlara «peki başı, ne kim» diye sordu. Arkadaşlar «bilmiyoruz falan yok» dediler.

12 Eylül 1964 günü Merkez Su-be önünden alıp Tümen mahkemesinin huzuruna çıkardılar. Yarım gün «Komünizm propagandası yaptığınız iddia ediliyor, ne dersiniz?» dedi. Hepimiz ayrı ayrı

bu bir iftiradır, biz komünizm propagandası yapmadık dedik. Ben kitapların benim olduğunu belirttim. Kısa bir zaman sonra tekrar çağırıldılar. «Hepiniz tevkif edildiniz.» dediler. Dışarda arkadaşlar yarım saat kadar ağlaştılar. Bizi alıp cezaevine götürdüler. 19 Eylül günü Ankara'dan gelece bir Savcı ile bir teğmenin ifademizi alacağını söylediler. Savcı kimliğimizi yazdıktan sonra ilkin Mustafa Köse hakkında bildiklerimi sordu. Eski ifademizi tekrarladım. Sosyalizm hakkında ne düşündüğümü sorulunca «Binlerce köy çocuğu okuma, ilerleme olanaklarından yoksun. Okul sayısı yeterli değil. Tarımda verim düşük. Tarım apar topar dededen kalma usullerle yürütülüyor. Ziraat Bankası kredileri kuruş gayesine aykırı olarak dağıtılıyor. Eşer kredi çoğunluğu tarım kesimine aktarılsa ve harcamaları şekilleri kontrol edilse herkese karını doyurabilecek kadar toprak verilir işleyiş usulleri öğretilse, makine ve suni gübre gibi temel ihtiyaç maddeleri köylüye uzun vadeli borçlarla temin edilse, çoğunluğun refahı garanti altına alınabilecektir. Oysa bugün doğu köylerini çoğununda ağalar hüküm sürmekte, köylünün hem kendini, hem emeğini, hem de toprağını sovmaktadır. En mağdur sınıflar köylü ve işçi sınıflarıdır. Bunların refah seviyesinin yükseltilmesiyle kalkınma aşağı yukarı amacına erişmiş sayılır. Bu da Anayasamızın tam olarak ve yetkili ellerde uygulanması ile mümkündür. Toprak Reformu ise zurettir.» dedim. «Sence Toprak Reformu nedir?» dedi. Toprak ağalarının topraklarını niteliğine göre belli bir ölçüden yukarı toprakları ellerinden alınarak topraksızlara, ya da toprağı az olanlara dağıtılacak Devlet aldığı toprakların bedelini belli bir zamanda ödeyecek Böylece ellerine para geçen toprak ağaları sanayi kesimine kavacaklar. İktisadi denge sağlanmış olacak ve tarım kesiminde gerekli araçların Türkiye'de yapılması sağlanabilecektir. İca-bında Hazine toprakları da dağıtılacaktır, dedim.

— «Yavrum, size sosyalizm diye bal gibi komünizm yutturmuşlar» dedi. «Kitapları nereden buldun» diye sordu.
— Cumhuriyet ve diğer gazetelerde tavsiye edilen kitaplardır, dedim.

— «Gazetede görmekle kitap alınmaz, sana mutlaka bir öğütleyen vardır dedi.»
— Bu sorunuzla kimden faydalandım demek istiyorsanız 1961, 1962 ve 1962-1963 yıllarında bölge mizde ilköğretim müfettişliğinde bulunmuş olan Fevziullah Ertuğrul beveden yararlandım. İmece ve Yön dergilerini bana tavsiye etti Düşüncelerimin kavnağı özellikle Yön dergisidir, dedim. Savcı bu sözlerimi dilettiği gibi değiştirerek Fevziullah Beyden söz ederken ısrarla hocam diye vazdardı. İlkin anlamadım maksadım. Sonra kızdım. İkide bir «sizi aldatmışlar yavrum» diyordu. Sonra «sana hangi mevkileri vadedtiler, hocanın kimlerle ilişkisi varmış» dedi. Ofke ve üzüntüden ağlayacak duruma geldim. Kimlerin kitaplarını okuduğumu sordu. Mahmut Makal, Fakir Baykurt, Talip Anaydın, Orhan Kemal, Jonh Steinbeck'in isimlerini saydım. İsrarla «Yaşar Kemal» diyordu. Ben de kızgın «Evet Yaşar Kemal de var» dedim.

— «Hangi gazeteleri okursun?»
— Cumhuriyet Milliyet Yeni Tanin, Vatan...

— Nive Hürriyeti falan okumuyorsun?
— Bence Hürriyet haber gazetesidir. Saydıklarım, özellikle Cumhuriyet haberleri vorumluyarak verir. Bu benim hoşuma gider. Okuduğum gazeteler fikir gazetesidir. Onlardan çok öğrendim.

İfadeler bitti. Bir hafta sonra savcı tekrar geldi Sorğu yaptı. Lise mezunu kardeşimin adını, okuduğum okulun o zamanki müdürünün adını, çalıştığım yerin adresini aldı. İlk geldiğimde bir kere kızmıştı. Bu defa gayet sakin davranıyor, yıllardır arkadaşlık yapmışız gibi yakınlık gösteriyor. gönül alıcı sözler söylüyordu. Bizim bu volda olduğumuza kesinca inanmıyor da, ağza-

mızdan İaf almak istiyormuş gibi bir tutum takınıyordu. Ak-su Öğretmen Okulunda 1962-63 yılında öğretmen ve öğrencilerin sağcı-solcu diyerek birbirlerine giriştiklerini, bu olaya sebep olanların kimler olup ne kazandıklarını bilirsiniz. Ne var ki, Isparta Askerî Savcısı yetkisizlik kararında kimlik tesbit ederken diğer arkadaşlara öğretmen demek le yetindiği halde benim için Ak-su İlköğretmen Okulu Mezunu diye yazmış. Bu davranışta güdülen okuyana daha ilk anda «an-larsınız ya» demektir sanırım.

Böylece Savcılarla komutanların ve arkadaşların bizi komünist olarak gördükleri, buna göre işlem yaptıkları, hele savcıların peşinen komünist olduğumuzu kabul ederek davrandıkları ve ifa-deleri bu duyguların rehberliğinde değerlendirdikleri anlaşıl-mış oluyor.

31 Eylül 1964 günü Isparta İn-zibat merkezinde yine saatlerce bekletildikten sonra 17.45 te tren-e bindirildik. Ispartadan ta Ma-mak Cezaevine değin çok adı bir suç işlemiş gibi ellerimiz hiç çözülmeyen getirildik. Göklere çıkarılan gazetelerin baş sayfala-rında iri puntolarla «Komünist A-vı» olarak yerleştirilen olay bu-dur.

Aydın Yalçın mahkemeye verildi

Mahalli seçimler için yapılan radyo konuşmalarında Prof. Aydın Yalçın Türkiye İşçi Partisinin konuşmalarında cevap verdiğini sanarak «1948 komünist bildirisi» yakıştırmasında bulunurken u-cuzluğunu göstermiştir. O zaman TIP adına Avukat Yılmaz Halka-cı C. Savcılığına ihbarda bulun-muştu. Aydın Yalçın'ın radyo ko-nuşmasında «tahkir edici ve tezyif-kâr» bir suç unsuru olup ol-madığını anlamak için Ankara C.

Prof. Aydın Yalçın «Bülbülün çektiği...»

Savcılığı Prof. Münci Kapani ile Prof. Avni Zarakoğlunu birliktiş seçmişti. Her iki birliktiş de «sanık ile aramızdaki minasebetler ve aynı üniversiteye mensup ol-mak dolayısıyla tarafız kalanıya cakları» gerekçesiyle görevden çekmişlerdi. Bunun üzerine İstan-bul Üniversitesi profesörlerinden Naci Sensoy, Recal Galip Okan-dan, Süleyman Barada birliktiş seçilmişlerdir. Her üç birliktiş Ay-dın Yalçın'ın radyo konuşmasında «tahkir edici ve tezyifkâr» unsur görmüşler. lakin Türkiye İşçi Par-tisinin kastedilip edilmediğinin açıkça belli olmadığı kanaatini serdetmişlerdir. Birliktiş düşünce sine dayanan Ankara C. Savcılığı tahkipsizlik kararı vermiştir. İtiraz üzerine Keskin Ağır Ceza Mahkeme-si kararı bozmuş ve «tahkir ile tezyifin hedefi Türkiye İşçi Par-tisidir» diyerek Ankara C. Sav-cılığınca 38 sayılı Millî Güvenlik ve Anayasa Nazımının Korunma-sına Dair Kanuna aykırıktan ö-türü Aydın Yalçın hakkında kamu dâvası açılmasını öngörmüştür. Yakında Ankara Toplu Basın Mahkemesinde başlayacak olan duruş-manın ilgi ile izlenmesi beklen-mektedir.

POLİTİKA ve ÖTESİ YOL YAKINKEN

Mehmed Kemal

İsmet Paşa'nın, Demirel'in, İçişleri, Adalet Millî Eğitim Bakanlıklarının demecilerinden öğreniyoruz ki, Türkiye'de «sol düşünce» gerçeği vardır. Demecileri verilerinin sözlerinde araştırdık-ları, «tehlkeli» ve «tehlkesiz» sol düşüncedir. Bu ayrım doğ-ru mudur, yanlış mıdır, şimdilik üzerinde durmayacağız. Çünkü «tehlkeli» veya «tehlkesiz» ayrımını herkes, kendi düşünce ve anlayış ölçüsüne göre yapar. Mesela bir İsmet Paşa kültür ve anlayışı ile bir Demirel kültür ve anlayışını tartışmayacağız.

Üzerinde duracağımız önemli nokta, sol düşüncenin kendisi kabul ettirmiş olmasına rağmen, uygulamadaki davranışları ve tutumu olacaktır. Bugün sol düşüncenin uygulamada gücü ve kuvveti nedir? Bu düşünceli kim temsil etmektedir? Bunu araştırmak ve ortaya koymak gereklidir. Sol düşünceli, tek başına Türkiye İşçi Partisinin temsil ettiği sanıyorum. Her hangi bir örgüt-tür, hataları ve sevapları da kendine aittir. Keza Sosyalist kül-tür Derneği de Türkiye'deki sol düşünceli tek başına temsil et-memektedir. Şu parti veya bu parti içindeki sol düşünceli insan-lar da bunu temsil yeteneğinde değildirler. Gazetelerde dergilerde makale, fıkra eleştiri yazınlar da temsil etmezler. Sol düşünce sanırım ki, bu saydıklarımızın bütünüdür. (Buna sen-dikalar değil ama sendika liderleri de girer.)

Bu dağınıkktan ve temsil yetersizliğinden ötürüdür ki, sol düşünce kampı zayıflık geçirmektedir. Gündelik politika yapanlar, politikada fırsat kollayanlar bunu biliyorlar ve görü-yorlar. Önümüzde seçim vardır. Bu seçimlere katıldığımız takdirde işçi partisi, işçinin emekçinin, dar gelirli yurttaşı ve aydın-ların aldığı oylarla gücünü mü, güçsüzlüğünü mü gösterecek-tir? Eğer yenilse ve yaygın bir temsil kabiliyeti olsa, işçi partisi-nin alacağı oyları böyle değerlendirmek doğru olur. Ama bugün gördüğümüz ve İşçi Partisinin yönetimini ellerinde tutanların izlediği politika bir temsil yeteneğinden yoksun olduklarını belli etmektedir.

Yol yakınken bazı yanlışlıkları ortaya koymak istiyoruz. Merkez İstanbul'da, politika alanı Ankara'da bir partiyi yürüt-mek ve yönetmek mümkün değildir. Denemeler, merkez Anka-ra'da olmasına rağmen küçük partilerin yürütülmediğini gös-termiştir. Atatürkçü Devrimci, reformcu ve solcu bir patinin gündelik olaylardan ve hareketlerden değil günü gününe, saati saatına, dakikası dakikasına haberdar olması zorunludur. İşçi Partisi bu zorundan yoksundur. Belki böyle bir zorunm dahi farkında değildir. Partilerin birbirlerine karşı hazırladıkları ka-nunî tedbirler zamanında haber alınmadıkça, bunun karşıtı olan tedbirlerde de geç kalır. İşçi Partisi bu yüzden her hare-ketinde gecikmektedir.

Mesela millî bakıya kanunu, YTP ve CKMP. nin seçmen kit lesini kaybetmekten ötürü pek yararına olmayacak. Fakat İşçi Partisine karşı hazırlanan tertipleri yenersé, millî bakıya sis-teminden yararlanacak tek parti olabilir. Birleşik oy pusulası da bir tesadüf eseri olarak, İşçi Partisi lehindedir. Çünkü, bu partiye oy verecek olanlar, okur yazar ve kanunun istediği işlemleri yer-le getirebilecek nitelikte seçmenlerdir. Gerek garajı asarak, ge-rekse millî bakıyeden gelecek oylarla meclise girildiği takdirde bir koalisyon hükümetinde kanatlardan birinin İşçi Partisi ol-ması küçümsenecek bir mesele değildir.

Eğer İşçi Partisi kongresi veya teşkilât kurması savısında bir mızıkacık yapılacak olursa, kanunun bir partinin Mecliste on kişilik bir grupu bulunması hükümden yararlanmak da müm-kündür. Ayaklarını yere basan ve gündelik politikaya vaktin bir hider, bu on kişilik grupu başka partiler gibi, bugünden Meclis için deneyim aralayabilir. Politika da — gündelik politikada — ar-mudun sapına ve üzümün çöpi-ne bakılmaz, ancak sonuca ba-kılır.

Herşeyden önce, halkın içine girebilen, politikanın göbeğin-de at oynatabilen, gerçekleri gören ve sol düşünceli olduğu gibi ve genişlemesine temsil etmeyi beceren bir parti bu dönemde siyasî başarılar kazanabilir. Uzun vadeli plan ve programlara ge-lince, bunun tartışılması ve halka sunulması seçim sonrası na bu-rakılarak bugün (politika) yapılır. Çünkü 1965 yılından sonra parlâmentoda temsil edilmiş düşüncelerin sokakta taraftar ve başarı sağlaması güçtür. Mevcut partilerin bu seçim döneminde sonra iktidarda işleyecekleri hataları anlatma ve sesli duyurma ancak parlâmento içi çalışmalarla sağlanabilir. (Türki-ye'nin karmaşık sorunları çok iktidarlara hata işlettir ve çok iktidarların başını yer, burasını da bilersiniz.)

Bütün bunları dikkate alarak kendini hasımlarına bile kabul ettirmiş ve güçlüğünü belli etmiş olan sol düşünce; bir cephe bir kamp halinde, temsil olarak seçmenlere girmeyi sağlama du-rumuna karşı karşıyadır. Bunu yaparken kanıksın, sektör düşün-cenin, inatlılığın terk edilmesi gereklidir. Çünkü düşünce, kim-seyin babasına tapulu malı değildir. Bunda ısrak almak, ancak düşünceli yerine oturmanın ve uygulamada hata etmeyenin hak kadir Başarısızlığın sorununu araştırmak sonradan fayda getirmez

İftiracıların akıbeti

Türkiyede sosyalist düşüncenin yaygın hale gelişini muhafazacı çevreleri telaşa düşürdüğü için, bunlar şaşkınlıktan ne yapacaklarını bilemiyorlar. «Son Havadis», gazetesini, geçenlerde İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyetinde, bu cemiyet mensuplarının daveti üzerine Mümtaz Sosyal taraftından yapılan konuşmayı da tahrif ederek «tehlke ihbarlığı» etmekte. Gazete, konuşmacının Türkiye'deki sosyalizmin batı sosyalizminden ayrılan ve az gelişmiş ülke niteliğinden ileri gelen bazı özelliklerini belirtmesine dayayarak «Do-

ğru Sosyalizmi ve İhtilâlcilik» it-hemlerinde bulunuyor. Bereket, konuşma Cemiyet tarafından tey-pe alınması konuşmada hazır konuşanların açıkça ifade ettikle-ri gibi, o gün söylenenlerin ara-sında Son Havadisler' hakkı çı-karacak hiçbir şey yoktu. Böyle-ce, iftiracılar bir defa daha sıkı sıkıya kapana düşmüş durumdadırlar ve aleyhlerine açılacak olan dâvada hesap vereceklerdir.

YON kurucularını Ege Telgraf gazetesi sorumluları aleyhine aç-tıkları «Nesren maddî tavini su-retiyle hakaret» dâvasında da İz-mir Adliyesinde bakılacaktır.

AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE AMERİKAN BÜYÜKELÇİLERİ

Bir örnek: KONGO

Dünyanın en ciddi gazetelerinden «Le Monde Diplomatique» te Jules Chome, Amerikan Büyükelçilerinin Kongo faciasında oynadıkları korkunç rolü ibret verici vesikalarla açıklıyor

Komünistlik yutturmacası

Kongo'nun olağanüstü zenginliği hiç şüphesiz ki bu ülkenin başına gelen felâketleri büyük ölçüde açıklamaktadır.

Son Dünya Savaşı sırasında Belçika'dan çok Birleşik Devletler'in uranyum, kobalt gibi stratejik ham madde ihtiyaçlarını karşıladığından beri Kongo'nun kolay kolay Batıdan uzaklaşamayacağı anlaşılmaktadır.

Daha 1956 yıllarında Belçika finans çevreleri, özellikle Unino Minière du Haut Katanga'ya ait büyük çapta hisse senedini Amerikalılara devretmişlerdi. Onların gözünde bu devir muamelesi iki bakıma yararlı olacaktır: bir yanda ergeç fiyatları büyük çapta düşecek olan senetlerden kurtulacaklar, öte yandan Amerikan finans çevrelerini —dolayısıyla Amerikan politikasını— bu ülkedeki teşebbüslerinin geleceğiyle ilgili kılacaklardı. Leopoldville'de 4 Ocak 1959 fırtınası kopar kopmaz, Belçika'nın ergeç eski sömürgesinin bağımsızlığını tanımak zorunda kalacağı açıkça ortaya çıkar çıkmaz, bu ülkede yerli ahnacık kimseler ve işgal edilecek durumlar olduğunu anlayan Amerikan bankerleri ve siyaset adamları derhal Kongo'da ciddi yoklamalara giriştiler. Bu olaydan sonra daha önce gün geçmeden merkez New York'ta bulunan Dillon, Read ve Ort. Bankasının sermayedarlarından John Ganshof van der Meer, henüz başka bir Amerikan bankası olan J. H. Whitney bankasıyla birlikte Amerikan yatırımlarını Kongo'ya aktırmak amacıyla «American Eurafrican Fund» rı kurmuş olduğu bir sırada Kongo'yu dört bir yönde katediyordu.

Ganshof'tan bir hafta sonra da Chase Bank'ın ikinci başkanı olan David Rockefeller, Kongo'ya gidecek ve «La Société de recherche et d'exploitation de bauxites au Congo (Bauxicogno) ve «la Compagnie du Congo pur le commerce et l'industrie» (C.C.I.) gibi çeşitli şirketler nezdinde işbirlikler sağlıyacaktı. Bank of America da adamlarını kollayacak ve «Société congolaise de banque» (Socobanque)'a yüzde 20 hisseyle katılacaktı. Leopoldville başına (1) kalırsa Amerikalıların para yoluyla Kongo'ya girişlerinin maksatlarından biri de daha baştan itibaren komünizmle mücadeledir.

«Anlaşıldığına göre Amerikan sermayesi özellikle 4 Ocak olaylarından sonra Kongo'da yatırımlara girişmeye hazır bulunmaktadır. Söz konusu olan sermaye büyük çaptadır. A.B.D. buradaki komünizmin tehlikesinden çekilmekte olup Kongo'nun stratejik ham maddeler bakımından zenginliği göz önünde tutulursa bunun sebepleri kolaylıkla anlaşılabilir.»

Bu sorularda komünizmi savunan tek bir Kongo'lu bulunmadığına dikkati çekmek gerekir.

Bankerleri çok geçmeden siyaset adamları takip etmiştir. Örneğin Amerikan Senatosuna mensup bir heyet eski Belçika Kongo'suna bir inceleme gezisi yapmışlardır. Yuvarlak masa konferansından sonraki ve bağımsızlıktan önceki haftalarda Amerika Dış İşleri Bakanlığı, bizzat seçtiği bazı Kongo siyaset adamlarını Birleşik Devletleri'ni ziyarete davet edecektir. Seçilenler arasında geleneksel bir kabile şefi ve kayıpederi olan Mvata Yamvo ile Çombe ve sanki tesadüfün bir eseriymiş biri Albert Kalonji de bulunacaktır. —Bilindiği gibi bu iki adam, Lumumba'nın kuracağı merkez Kongo hükümetine karşı 11 Temmuz'da Katanga'da, 9 Ağustos 1960'da da Güney Kasal'de infiracı harekete geçerek ayrı devletler kur-

LE MONDE diplomatique

mağa girişeceklerdir.— Katanga ve Güney Kasal ülkenin en zengin iki bölgesi olup tek başlarına bütün Kongo bütçesinin yüzde 75'ini sağlamaktadırlar.

Moïse Çombe Elizabetville'e döner dönmeyiz Birleşik Devletler'de kendisinden beklenen rolü oynadığını gösterecektir. Nitekim mahallî basına verdiği beyanatta şunları söyleyecektir: (2)

«... Amerika'da konuştugu kimselere komünizmin tehlikesini tedavi etmekte ise önleminin daha iyi olacağını ve bu tehlikenin bugün için Kongo'da bir gerçek olduğunu bildirmiştir. Söylediğine göre, onun bu savı Amerikan makamları üzerinde büyük etki uyandırmış olup bunlar bu bağımsız genç devlete cömertçe yardıma hazır bulunmaktadır. Bay Çombe, memleketeye yapılabilecek çeşitli yardımları incelemek üzere yakında Amerikan heyetlerinin geleceğini ilâve etmiştir.

1 Numaralı Amerikan Büyükelçisi

Amerika'yı meşgul eden alanlarda son derece büyük bir anlayış gösteren bu adamların yanı başında Kongo Başbakanı Patrice Lumumba çok geçmeden son derece tehlikeli bir kimse olarak belirecektir.

21 Temmuz 1960 da Meclis başkanlığına Kongo'nun tarafsızlık doktrinine katılması isteyen bir hükümet karar tasarısı sunulmuştur:

«Kongo en kesin bir tarafsızlık politika-

sı güdecektir. Hiç bir bloka girmeyecektir. Kongo Dünyadaki bütün ülkelerle anlaşmalar yapmaya hazırdır, yeter ki bu anlaşmalar ulusal hâkimiyeti köstekleyici nitelikte olmasınlar.»

Bu durumda Amerika'nın Kongo'yu tarafsızlık politikasına kaymağa bırakmasını imkânsızlığı açıkça ortaya çıkacaktı. Bu andan itibaren Amerika'nın Kongo politikası her biri bir Amerikan büyük elçisinin adına bağlanabilecek olan üç ayrı devreye ayrılabilir.

Büyük elçi Timberlake ilk safhanın adamı oldu. Birleşik Devletlerde herkesten önce güneyli ırkçı senatörleri bir araya getiren American Committee for aid to Katanga's Freedom Fighters (Kongo Hürriyet Mücadehçilerine yardım için Amerikan Komitesi) işte bu sıralarda kuruldu ve faaliyete girişti. Bay Goldwater de bu komite katıldı. Belçikalı Michel Struelens tarafından harekete geçirilen Katanga baskı grubu da son derece faal görünüyordu. Propaganda kulislere sayesinde «tarafsızlık» demek «komünizm», Patrice Lumumba ise Moskova ajanı demek olmuştur.

5 Eylül'deki hükümet darbesi arifesinde Chicago Tribune, dış işleri bakanlığını endişelendiren noktaları aydınlatan şu satırları yayınlıyordu:

«Her şey yarım bırakılmakla hiç bir şey yapılmış olmamaktadır. Batı için Kongo'nun bir önemi varsa, Afrika'nın orta yerinde bir Rus köprü başı Amerikan menfaatleri bakımından tehlikeli olabileceği kimin dostumuz, kimin düşmanımız olduğuna karar vermek için vakit kaybedemeyiz. Bu ülkenin Moskova'ya kaymaması için dolarlarımızı, yardımımızı ve bütün tesir gücümüzü kullanalım öyleyse.

Bay Timberlake, dolarları, yardımı ve tesir gücünü iki hedefe ulaşmak için kullanacaktı. Patrice Lumumba'yı siyaset sab-

Adlai Stevenson

nesinden bertaraf etmek, Lumumba iktidardan tutunabildiği takdirde yedek çözüm olarak benimsenebilecek olan Katanga infiracılığını desteklemek. Central Intelligence Agency'nin (C.I.A. da yardımıyla Cumhurbaşkanı Kasavubu'yu ikna ederek başbakanı azlettirecek, bundan sonra da Kongo'nun «kuvvetli adamını», yani albay Mobutu'yu (3) «icat ederek» onu parlamentoda hükümetin mukavemetini kırmakla görevlendirecekti. Kasavubu ile Lumumba'nın (4) barışmalarını önleyecek ve Kongo'daki Rus ve Çekoslovak büyük elçiliklerinin sınırları dışı edilmelerini sağlayacaktı. Daha da ileri giderek Patrice Lumumba kaçarken Nendaka'nın başında bulunduğu Emniyet teşkilatına şahsî helikopterini vererek Gilbert Pongo'nun başbakanın Fort-Franqui yolundaki konvoyunu tesbit etmesini ve malûm sonuçları doğuracak şekilde ele geçirilmesini sağlayacaktı.

Bir yandan bunları yaparken, öte yandan ülkenin Leopoldville'deki merkezî Kongo hükümeti nezdinde akredite olduğu halde, Elizabetville'e gidecek ve Çombe'nin başında bulunduğu «anti-komünist» hükümet ile Union Minière'in model tesislerini ziyaret ederek saygularını bildirecekti. Birçok başka Amerikan devlet adamı da onun yolunu takip edecekti: senatör Frank Church ve Frank Moss, müstakbel Amerikan Cumhurbaşkanı'nın kardeşi Edward Kennedy, dış işleri bakan yardımcısı Henderson ve iş adamları... Bunlar arasında da hiç eksik olmayan John Ganshof van der Meer.

2 Numaralı Amerikan Büyükelçisi

Patrice Lumumba'nın bertaraf edilişi Amerika Dış İşleri Bakanlığının bakış açısını değiştirecekti. Bütün Kongo'yu kendileri bakımından kurtarmak mümkünken yalnız Katanga'yla yetinmek düşünülemezdi. Katanga ayaklanması çok geçmeden istenilmeyen bir şey haline alacaktı (5).

Timberlake bütün bu olaylarda fazlasıyla göze batmıştı, yeni politikanın uygulanması artık ondan beklenemezdi... Rotayı çevirmek görevini büyük elçi Guillon alacaktı. Onun hedefleri bir yandan bir parlâ-

sodayla mı yoksa sek mi içtiğini sordu. Başbakan Adoula, dostu Guillon'un tavsiyesi üzerinden ki başına bir kasket geçirecek kendisiyle halk arasında bir irtibat kurmaya çalıştı. Her ne kadar bir Amerikan işçisinin başında kasket görmek mümkün ise de bir Kongolu bu serpuşu hiç bir zaman taşımaz.

Ancak büyük elçi Guillon amacına ulaştıktan, Cyrille Adoula'nın Kongo'su Amerika'nın bir peyki halini alarak örneğin Formosa Çin'iyle münasebetlerini kuvvetlendirmeye koyulduktan, Amerika'yla birlikte Birleşmiş Milletlerde komünist Çin'in teşkilata alınmasına karşı oy kullandıktan, Amerikayla birlikte Küba aleyhine oy verdikten sonradır ki Amerika Birleşik Devletleri Katanga'daki ayaklanmaya kesin bir darbe indirmeye karar verdi. Amerika için artık bütün Kongo'yu tesir altına alabilmek imkânı belirmişken Belçika'lıları daha nüfuzlu oldukları Katanga devletini yaşatmanın bir anlamı olamazdı. Katanga'nın merkezi otoriteye bağlanması Amerikan bakır trösülerinin çıkarlarına da çok uygundu, çünkü bunlar fiyatlarını Union Miniere'nin daima çok daha düşük olan fiyatlarına uydurmak zorunda kalıyorlardı.

Katanga üretiminin denetim altına alınması ve bakırdan başka maddelere yöneltilmesi hiç de fena olmayacaktı.

Elmasçı Stevenson

İşte bu niyetlerle değil midir ki Amerika'nın şimdiki Birleşmiş Milletler Daimi Delegesi Aulaj Stevenson'un başkanı olduğu «Tempelman and Son» firması 1962 yılında Adoula hükümetinden Katanga'da elmas yatakları işletme izniyi almıştır. Arthur Dean'in genel müdür yardımcısı olduğu (Mr. Dean uzun yıllar Cenevre Silâhsızlaşma Konferansında Amerika'yı temsil etmiştir) «American Metal Climax» firması Katanga toprak altının stratejik maden zenginlikleriyle ilgilenmektedir.

Katanga ayaklanması sönmeye yüz tutar tutmaz Amerika Kongo'ya komisyonlar, ekonomik misyonlar, kültürel ve askerî heyetler yollayarak Kongo'nun ekonomik gelişmesini sıkı sıkıya ele aldı. Adoula hükümetin, Mobutu ordunun ve Nendeka polis'in başında bulundukça Amerikan haricîyesi *duruma iyi gözle bakabilirlerdi. Adoula'nın vesayetten kurtulma yönündeki en ufak davranışı üzerine bir askerî darbe yapma imkânları eldeydi.*

Rejimin gölgesinde yeni bir sınıf gelişme halindeydi: Bunlar yüksek maaşlar alan adamlar, sulistimaleci memurlar, idareci kol-tuklarına oturtulan politikacılar... Bunlar, Amerika'lıların Afrika'ya yatırdıkları büyük sermayenin gelecekteki kazancından belli bir pay almayı meşru bir şekilde ümit edebiliyorlardı.

Amerika'nın bu politikası, Batılı müttefiklerinin, özellikle Belçika'nın menfaatlerini hiç göz önünde tutmadan geliştirmekteydi.

Oysa Belçika, —şüphesiz kısmen şimdiki Dış İşleri Bakanları Spaak'ın etkisiyle— Atlantik ötesindeki büyük müttefikinin politikası önünde boyun eğmiş görünmektedir. Artık bir daha Kongo'da genetiği ele alamayacaklarını görünce eski Kolonilerinin Amerika tarafından ele alınması fikrine keşinlenişmiştir. Belçikalılar Kongo'nun yeni efendisinin kendilerine teknisyen sifasıyla ihtiyaç duyacağından emindirlir ve başka bir rol oynamaları imkânı olmadığı takdirde bu rolle yetinmeye hazır dırlar.

piyadesinde tam 33 yıl ve 4 ay geçirdim. Astgemenlikten generalliğe kadar bütün rütbelerde iyakette hizmet ettim. 1914'te Meksika'da, özellikle Tampico'da Amerikan petrol şirketlerinin çıkarlarını savundum. Haiti ve Küba'yı Nafional City Bank için elverişli gelir kaynakları haline getirdim... 1909-12 arasında Nikaragua'yı Brown Brothers kumpanyasının bankacılık faaliyetlerini önleyecek Amerikan şeker şirketlerine açtım. 1903'te Honduras'ta Amerikan meyve kumpanyalarının kazanç kaynağı haline geldim. 1927'de Standard Oil'in Çin'e korkusuz girmesini sağladım.

Bütün bu yıllar süresince, bizim arkamızda onların söyledikleri gibi, ben her tarafı harica kesmiştim. Şerhlerle, madalyalarla, taltiflerle donatıldım. Al Capone sadece bir kaç şehri haraca kesebilmişti. Biz deniz piyadeleri ise üç kıtada işimizi yürütüyoruz.

Bunları bir Küba ihtilâlcisi söylemiyor. Bunu söyleyen Fidel Castro değildir. Bunu söyleyen, Amerika'nın kendi adamlarından biridir, bir Amerikan generalidir, Amerikan Deniz piyadelerinin gözde komutanlarından general Smedley D. Butler!

Evet, Dolar ve bayrak, birbirini izlediler. 1890'lar da Amerikan şirketleri Küba şeker üretiliminin sadece yüzde 10'unu ellerinde tutuyorlardı. Birinci Dünya Savaşından önce bu oran üçte bir idi. 1920'lerde bu oran üçte ikie yükseldi.

Satılmış Kübalı politikacılar ve Amerikalı kapitalistler, kendi deyimleriyle, «milyonerer dansı» yapıyorlardı! Ya Kübalılar? Onlar, Manhattan'daki şirketlerin idarehanelerinde, idare meclislerinde kararlaştırıldığı biçimde yaşamaya zorlanıyorlardı.

Ve Kübalılar bu kararları veremeli tanımıyorlardı. Yüzlerini bir defa olsun görmemişlerdi!

3 Numaralı Amerikan Büyükelçisi

Amerikalılara bu ülke zenginliklerine otuz kırk sene ve belki de daha uzun bir süre için el koyma imkânı verecek gibi görünen —kâğıt üzerinde— bu politika, birden ayaklanmanın başlamasıyla ciddi bir tehlikeye maruz kaldı. Lumumbacı partilerin iktidardan uzaklaştırılması gibi siyasî bir sebepten ve halkın bağımsızlıktan beklenen faydaları bir azınlığa kaptırmasının (6) yarattığı tatsızlıktan oğan bu ayaklanma, Adoula'nın silinmesine ve yerini Çombe'nin almasına yol açacaktı.

Adoula'nın sahnedeki çekileceği artık açıkça anlaşılınca büyük elçiliği onun hükümetine sıkı sıkıya bağlanan Guillon'un da ortadan kaybolmaktan başka yapacağı bir şey yoktu. Böylelikle üçüncü safhaya girilmektedir, bu safha büyükelçi George Mc Murtie Godley safhası olup, bu yeni büyük elçinin Kongo'daki hâkimiyeti daha şimdiden Çombe denemesine bağlanmış bulunmaktadır.

Amerikalıların Çombe'yi siyasî ve askerî bakımdan ne dereceye kadar destekleyeceklerini şimdiden söylemek mümkün değildir. Leopoldville varoşlarında Amerikan askerî kampı haline çevrilmiş olduğu söylenen Ndola hava alanında emir bekleyen üç bin askerî Kongo'yu parçalayan iç harbe almaya kadar gidecekler midir? Bunu kimse bilmemektedir. Fakat muhakkak olan, Stanleyville düştüğü zaman Çombe rejimini Amerika Dış İşleri Bakanlığının kurtarmış olduğudur. Stanleyville 6 Ağustos'ta düşmüştür. 7 Ağustos günü Başkan Johnson'un özel temsilcisi Averell Harriman Bruxelles'e ayak basmakta ve Dış İşleri Bakanlığında P. H. Spaak'la başbaşa bir odaya kapanmaktadır.

«Le Monde», 8 Ağustos'ta şunları yazmaktaydı:

«Bruxelles'de söylendiğine göre Amerika Birleşik Devletleri Kongoda duruma gerekirse doğrudan doğruya müdahale ederek bu ülkenin komünist bloka kaymasını ne pahasına olursa olsun önlemeyi düşünmektedir. Söylendiğine göre Washington Belçika'nın gösterdiği fazla ihtiyatlılık karşısında sinirlenmiş ve olup Leopoldville'e ağır malzeme, kamyon ve uçak göndermek üzeredir. Ancak Amerikalıların daha müesir bir yardımında bulunabilmeleri dil engeliyle karşılanmaktadır. Kongo ordusunun kalıntılarını ele alabilmek için Fransızca konuşan Amerikan uzmanlarına ihtiyaç vardır.»

Olaylar bu haberin ne kadar doğru olduğunu göstermiştir. Bu sırada Çombe'nin «7» devrilmesiyle sonuçlanmak üzere görülen iç savaşta Belçikalıların tarafız kalmaları bir çok sebepler olduğu halde Belçika hükümeti, teknik yardım kisvesi altında verilen Belçikalı askerlere bu Amerika hizmetinde askerî teknisyen rolünü oynamayı kabul etti Spaak — Harriman anlaşması çerçevesinde, mühimmat ve asker taşımak ve orduya gerekli lojistik desteği sağlamak üzere temin edilen H adet H-221 uçağını, Amerikalıların savaşa sokacakları uzun menzilli helikopter ve keşif uçaklarını, Belçikalı mürettebatın kullanması kararlaştırıldı. Anlaşmanın sağlandığı gün, bir Belçika subayı olan, eski Kongo Güvenlik Teşkilatı Başkanı, Belçika'nın eski Elizabetville konsolosu (Katanga

ayaklanması sırasında), Çombe hayranı, albay Vandewalle, 120 Belçikalı subayın yardımıyla Stanleyville'in geri alınmasını plânlamak üzere Kongoya hareket ediyordu. Bu maksatla teşkilâtlandıracağı V. Motorize Tugay, Belçika ve Amerikan askerî malzeme yardımından kesin bir öncelikle yararlanacaktı (8).

Bilindiği gibi bu büyük Belçika — Amerikan yardımı, ücretli askerleri subay ve malzeme yönünden teçhiz ederek ve koruyarak, Amerikalıların Belçika'nın zorla sorumluluğu paylaşmaya ikna ettikleri — da umutsuz görünen askerî durumu Eylül'le Kasım arasında bir süre için düzeltmekte.

Hattâ bazı çevrelerde 24 Eylül'deki Stanleyville çakırmasının da Amerikan haricîyesi tarafından Belçika hükümetine zorla kabul ettirildiği söylenmektedir. Bu çevreler çıkarmanın Spaak'ın Washington'dan

Lumumba Kurban

dönüşünün hemen arkasından yapılmasında bunu, bir delilini görmekteyiz. Bugün kendisine inanmamak için sebep bulunmayan bir tanık da — ki bu, Çombe'yi Madrid'den Leopoldville'e getirdikten sonra çok yakın bir müşaviri olarak onun yanında kalmış olan Pierre Davister'dir — müdahalenin, Bruxelles'deki Amerika büyükelçisi Mac Arthur tarafından kesinlikle istenmiş olduğunu açıklamıştı. (9)

- (1) 31.1.1959 ve 2.2.1959 tarihli l'Avénir.
- (2) Essor du Congo, 17 Mayıs 1960.
- (3) C.I.A., The Inside Story. Adrew Tully, sayfa 221 ve devamı.
- (4) Charles P. Howard: Katanga and The Congo Betrayal.
- (5) Çombe'nin New York temsilcisi Michel Struelens, ülkeyi terk emri alacaktır.
- (6) Eylül 1964 tarihli Le Monde Diplomatique'teki makaleye bak.
- (7) P. H. Spaak, bu sırada siyasîlarının Belçika'ya karşı olumlu bir tavır takındıklarını görmek imkânını bulmuştu ve ayaklanmaya taraftar bazı Afrika devletleri başkanlarının bir özel temsilcisi, Çombe'yi desteklemediği takdirde Belçika menfaatlerinin gözellemediği ve saygı göreceğini kendisine söylemişti.
- (8) Time'in yazdığına göre 27 Ağustos'ta bu Amerikan yardımı şunları ihtiva ediyordu: 4 C-130, 3 B-26, 10 C-47, 10 helikopter, 7 T-28, 70 cip ve 250 kamyon.
- (9) Aralık 1964 tarihli Spécial No 1.

Çeviren: Doğan ÖZGÜDEN
— «Eylem» den —

AZ GELİŞMİŞ ÜLKEDE AMERİKAN GENERALİ

(Amerikanın ünlü Colombia Üniversitesinin ünlü profesörlerinden C. Wright Mills yazıyor.)

Lâtin Amerikalıların meşhur bir sözü vardır: «Önce Yankee doları, sonra da Yankee bayrağı!... Şiddet ve para, para ve şiddet... Yankee'lerin bütün düşündükleri işte bu idi... Amerikanın sık sık tekrarladığı yabancı halklarla iyi münasebetler böyle kuruluyordu.

Ama Küba'lılar, Yankee müdahalesinin sadece Küba için bahis konusu olmadığını da gayet iyi biliyorlar. Yankee müdahalesi bütün dünyada, özellikle Lâtin Amerika'da yayılıyor. Amerikan generallerinden biri, Smedley D. Butler, 1930'larda bir Amerikan dergisinde şunları yazıyordu:
«Memleketimin en aktif askerî kuvvetlerinden biri olan deniz

Türkiye ne Kongo'dur, ne de Vietnam !..

TMTF Genel Başkanı Ahmet Gürüz Ketenci, İnönü-ye şu mektubu gönderdi:
Sayın İsmet İnönü
Malatya Milletvekili
Ankara

Türk Yüksek Öğrenim Gençliği olarak son olaylar karşısındaki tutumumuzu kamu oyuna açıkladık. Bildirimizde de belirttiğimiz gibi bu mücadele ikinci bir Kurtuluş Savaşıdır. Bunların en büyüğünü yapmış ve tarih sahnesine çıkmış bir insan olarak sizlerin de bu mücadelede ön safhada ve açıkça mücadele edeceğinizi inanıyoruz.

Savunularımızla.

Ahmet Gürüz Ketenci
TMTF Genel Başkanı

TMTF Genel Başkanı Ahmet Gürüz Ketenci, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği kongre başkanı Toktamış Ateş, İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Uygut Bayaz ve İstanbul Yüksek Okullar Talebe Birliği Başkanı Dinçer Şeker'in ortak bildirisini:

"Bütçe görüşmeleri sırasında CHP. hükümetine karşı AP'nin CKMP, MP. ve YTP. ile işbirliği yapması ve neticede hükümeti düşürmesi, gerçekte iktidar ile muhalefet arasında olan ve her demokratik ülkede rastlayan bir halde de olayların gerçek yüzü hiç de böyle değildir.

Sistemli bir şekilde Amerikan Büyükelçisinin CKMP. ve AP'yı

Amerikan Büyükelçisinin tutumu, toplumun bütün sağlam kuvvetlerini harekete getirdi. Protesto bildirimlerini, Türkiye'de yeni bir dönemin başladığını gösteren tarihî birer vesika olarak yayınlıyoruz:

bir kalkınma yolu olduğuna inanıyoruz.

Bunu gerçekleştirmek için, Üniversite gençliği, aydınları, öğretimleri, defnek, sendika ve bütün ilerici kuruşları Türkiye'nin tutucu kuvvetlerine karşı birlikte hareket etmeye davet ediyoruz.

Halk yığınlarının mutluluğu ve Türkiye'nin kalkınmasını sağlayacak her reform hareketini ayrı ayrı kuruş ve teşekkül benimsemiş olsalar dahi, emperyalizme karşı birlikte hareket etmenin kurucusu olacak Atatürk gençliğini çağırısını bekleyiniz.

MTTB Genel Başkanı Yüksel Çengel'in bildirisini:

"Muhalefet cephesi milli iradenin gereğinin dışında, yabancı ulusların tazyikinden kendini sıyıramıyarak, sonu ulusumuz için hiç de aydınlık olmayacak bir yolda adım atmıştır.

Türkiyeyi Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş devresi havası içinde tekinle idare etmek, milli kaynaklarımıza siyasi çıkarları için el uzatılmasına cevaz vermek isteyenlerin bu çıkmasız yolun başlangıcında bir kerre daha ikazı ulusal menfaatlerimiz yönünden zaruri görmekte, şerefli Türk ulusunun bir yabancı devlete tabii kıyma çabalarından nefret etmekteyiz.

Hangisi olursa olsun; işçilerimize müdahaleye cüret edebilecek bir yabancı devlet ile içimizde

müş cephele belirmiş bulunuyor.

Oy ve acemi siyasi davranışları, nızla iktidar kapışmasında cesur gibi görünen ve karanlık bir çıkmaza doğru koşan, mesuliyet duygusundan yoksun olan, hakikatte şifresizdir.

Dün şifli bir senatör, bir 27 Mayıs sorumsuz, bir siyasi parti başkanı şifetleri ile uyarmaya çalışmış. Bugün aynı sorumlulukları emel olarak şifetleri hatırlatıyorum.

Büyük İhtilâli Mustafa Kemal Türkiyesinden 40 sene evvel ko. yulan kapitülasyonları tutumlarıyla istihlandırıyor.

Geri kalmış ülkeleri kemirmeyi ihyad eden yabancı petrol şirketleri ile bunların içindeki sem. patizan ve ortaklarını ümitlendiriyor.

Reformları bir tarafa itme hevesli gelci ve çıkarıcıya el uzatıyor, 27 Mayıs'ı karşı meşru namlar altında tertiplenmek istenen sulkaşlere göz yumarak, milletçe üzerinde oturduğumuz emanet ve temelleri sallıyorsunuz. Bu sebeplerle: Hiç değilse hizmet ümidi ve gerçek bir işgünlük içinde işfen tenkide mütehammil olunuz.

Sıtkı Ulay'ın Kamu Oyuna sunduğu "Uyarma Bildirisi":

"1 - Karşımdakileri gayfette gibi görenlerin de bazen gaflet ve delâlet içine düşüklere vaktir.

dir. Gazetelerdeki haber ve resimlerden maalesef görüyor ve öğreniyoruz ki, büyük ölçü milli müesseselerimize karşı da gerekli saygıyı göstermemektedir. Bu saygıyı ondan istemek hakkımız olduğu kadar, bu müesseseleri sorumlularından da milli haysiyet ve şerefini rencide edecek hareketlere, asla müsamaha etmemelerini tavsiye ederiz.

Göleceğin müreffeh Türkiyesinin iktisaden istenilen seviyeye ulaşmasında en mühim milli kaynaklarımızdan olan Türk petrolünün bu günkü durumu Türk işçisinin, Türk mühendisinin kendi emeli ve alın teri ile kazanılmıştır. Hiçbir siyasi zümre veya sorumlu şahıs bu milli servetimizi siyasi menfaatler karşılığı satmağa, bunun hakkında taviz vermeye yetkili değildir. Biz ATATÜRK gençliği olarak milli geliri değil yabancılar peşkeş çekilmesi ne müsaade etmek, bunun yabancılar tarafından istenmesine dahi asla müsaade etmeyeceğiz. Buna teşebbüs edenler her kim olursa olsun Türk gençliğinin ve halkının emekçi pençelerinde parçalanacaklardır.

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği Başkanı Cevdet Yücel Fenercioğlu'nun bildirisini:

"Türkiye'nin son aylarda şahsi, yerli ve Atatürk devri dış politikasına uygun davranışından endi-

rekirse bunların kamulaştırılması. Türk gençliği olarak Türkiye Cumhuriyetinin ve onun menfaatlerinin sahibi ve bekçisiyiz."

T.T.P. Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'ın bildirisini:

"Hükümet bütçe müzakerelerinde Millet Meclisindeki muhalefet partilerinin ittifakıyla düşürülmüştür. Demokratik rejimlerde, parlamentolarda hükümetlerin düşürülmesi olağandır. Bununla beraber bu düşürüş olağan değildir.

Türkiye tarihinin kritik bir döneminde bulunuyor. Bu düşürme, yi sadece içerdeki muhalefetin hükümete güvensizliği şeklinde görmek, meseleyi geçecek nedenleri ve niteliği ile kavramaktır. Çünkü oylamadan hemen önceki günlerde, bir itikam teması ve ziyaretle yapılmış olması dikkatten kaçmamıştır. Büyük ölçülerin bu lundukları memleketlerde, partileri ziyaret etmeleri, devletler hukuku bakımından elçiler, tanınan haklar sınırları aşan bir davranıştır.

Kıbrıs olayları dolayısıyla hükümetin, geç de olsa, bağımsız ve kişilli olan bir dış politika yürütmek zorunluluğunu anlamış olması, Amerika Birleşik Devletleri'ni endişelendirmiştir. Berlyandan 27 Mayıs'tan beri yurdumuzda hızla gelişen toplumcu akım ve emekçi halk kitlelerinin uyanışı ve örgütlenişi de, gerek dış sermaye güçlerini, gerekse anlızın için, deki ortaklarını, telaşlandırmıştır.

Bugün Türkiyede yurt servetlerinin kökü dışarda kaçakçı sermayeler eliyle yağma edilmesi olayı sermaye çevreleri petrole, bancı sermaye çevreleri petrolle, rimize, ağır sanayimizin bir kısmına elatmış bulunduğu gibi, şim di de madenlerimizi ele geçirmek çabasıdır. Toplumcu akımın gelişti emekçi halkımız demokra. tik yönde söz ve karar sahibi etmesi bu duruma kesinlikle son verecektir. Emperyalist çevrelerin ve çıkarıcıların telâşi bu yüzden-

Sunnu da belirlemek yerinde a. İcaaktır ki, hükümetin düşürülmesi ile sonuçlanan bölgeyiçerçişmelerinde C.H.P. nin de sorumlu olduğu vardır. Çünkü Türkiyeyi bağımsız bir ülke durumuna dönüren ilk adımlar, bundan 18 yıl önce bizzat C.H.P. sorumlu'ları tarafından atılmıştır. Üstelik C.H.P. hükümetleri 1961 den bu yana, Anayasanın tam ve eksiksiz uygulanmasını daima savsaklamışlardır.

Türkiye'nin politik ve ekonomik bakımından tam bağımsız bir devlet haline gelmesi ve yaşaması, bugün Türk millet için bir bilim kelim mesalesidir. Troki Kurtuluş Savaşı yıllarında olduğu gibi, millî iradimizin bütün namuslu, yürekli ve gerçekten yurtsever kuvvetlerinin bir Milli Cephe halinde ihlâli eme'ari ve davranışlarla, rı kurtul bir devdir. Türkiye bir Vietnam, bir Kongo olamaz ve olmayacaktır."

Mucip Ataklı

Ahmet Gürüz Ketenci

Sıtkı Ulay

Yüksel Çengel

ziyaret etmesi ve CKMP. lideri Ahmet Öğüz'ün son beyanatı birleştirildiğinde işin gerçek yüzü ortaya çıkmaktadır.

Amerikan emperyalizminin geri kalmış ülkelerde oynadığı Vietnam, Kongo olaylarının bir başka perdesi Türkiyede sahneye koy. manın hazırlıkları içinde olduğu gözden kaçmamaktadır.

Emperyalizmin son günlerde yurdumuzdaki açık soygunlarından biri olan Erciğli Demir Çelik rezaleti ve onu takip eden milli petrolümüzün durumu ortadadır. Bugün yurdumuzun doğal kaynaklarının yabancı sömürgecilere peş keş çekildiği bir ortama gelmiştir.

Türkiyede bugün emperyalistler ve onların iç ortakları olan yerli sömürgeciler ulusal kurtuluş savaşını ve emperyalizmi yurdundan kovmuş Atatürk Türkiyesini yabancılar ipotek etmek çabası içinde'dirler.

Bu çaba Türkiye'nin feodal yapısının sonucu olarak ortaya çıkan toprak ağaları ve emperyalizmin yurdumuzda aracılığıyla yabancı kökünde "dış ticaret" yapıp, rın faktiriyeli safında bulunan siyasi merciler tarafından desteklenmektedir.

Türkiyede statükoyu korumak isteyen, Sanayileşmemize ve milli bağımsızlığımıza engel olan bu güçlerdir.

Bir Türkiye'nin kalkınması, politik ve ekonomik bağımsızlığına kavuşması için iktidarı edilecek metodun, anti-feodal ve antiemperyalist

millî bütünlüğümüzü ihanet edebilecek kişiler Atatürk ilkeleri ve Cumhuriyetin bekçisi devrimci gençliğin Kemalist fikirleri karşısında ezilecek, yok olacaktır."

Tabii senatör Mucip Ataklı'nın demeli:

"Hür ve bağımsız devletimizin politik hayatına yön vermeye çalışan bazı devletlerin büyük elçilerinin faaliyetlerini, işçilerimizde bir müdahale olarak kabul ediyoruz.

Millî kaderimizde rol sahibi siyasi partilerimizin bu davranışlarına aynı hassasiyetle karşı koyacaklarını ümit ediyoruz. Hiçbir devletin, işçilerimizde ka. rıştırmaya, asla müsaade edilmeyecektir.

Büyük Türk milletinin, bu geşit oyun'arı kesin olarak başarısızlığa uğratacağını, dost ve düşman her devlet bilmeye ve öğrenmeye mecburdur.

Asil milletimizde hizmetle görev, li parlamentomuzu ve hükümetimizi, bu konuyu üzerine eğilmeye davet ediyoruz."

Sosyal Demokrat Parti Genel Başkanı Sıtkı Ulay'ın partilere mesajı:

"Dün iktidar ihtirasını hevesi ile dönen başların bulanık fikirlerinden doğup, nezaket hudutla, rını da aşan beyanlarınız beni memnun etti. Çünkü bu sayede 4 yıldan beri sinsi bir çalıışma ile yer altından oynanan bütün oyun lar satha çıkmış, maskeler düş-

2 - Hükümet düşürme demokratik düzenin tabii bir kaba ise de bu çabı bütçe gibi zahiri bir sebebe istihaf ettirip maske olarak kullanmak milli efkârı tatminden uzak yanlış ve samimiyet siz bir tutumdur.

3 - Bu sebeple muhalefet mak sadını bütün açıklığı ile boyan etmeli ve toprak reformunu istemediğini, partiler kanununu çıkarıyacağını, p'ânî ekonomînin özumsuzluğunu, Türk toplumunu sosyal alanda uyarmanın kimileri örkütüğünü, yakın komşularımızla dostluk münasebetlerinin kimleri için zararlı olduğunu, bunlar karşısında kimlerden ve ne bahasına destek ve yardım lar sağamakta olduğunu, yapılmak istenen oyunlar için de işte ve dışı kimlerin müzaheret par-mektarının bulunduğu açıkça topluma ve milli efkâra duyurulmalı ve hissi görüşlerle çira ve ateş oyunlarından sakınılmalıdır.

4 - Partimizin bünyeye küçük lüğünü milli ikaza mani değildir. Hürmetlerimizle duyuruyoruz. SİTKİ ULAY

Senatör Sosyal Demokrat Parti Genel Başkanı

MTTB İkinci Başkanı Edip Ge. yik'in bildirisini:

"Amerikan büyük elçisinin muhalefet partilerini dolandıması ve ziyaretlerini bir kapalılık içinde yapması kendisinin ve temsil ettiği politikanın hüsnüniyeti hakkında biz Türk yüksek tahsil gençliğini şüpheye düşürmekte-

te duyan bazı yabancı büyükelçilerin göstermiş oldukları ve memleketimiz menfaatleri ile uyumayan faaliyetleri gözümüzden kaçmamaktadır.

Bu hareketlerin devamı halinde gerekirse bu şahısların istenmeyen adam" ilan edilmesini Üniversite gençliği olarak görev saymak, tayız.

İş başına geçecek olan hükümetten beklediklerimiz:

Anayasamızca öngörülen Toprak Reformu kanun tasarruflarının en kısa zamanda karına komisyona gönderilmesi.

Petrol Ofisi kanununun ele alınarak öncelikle çıkarılması ve yabancı petrol şirketleri lıttıyaz. larının Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı ile hile kısıtlanması, ge-

ÇEVİRİ YAYINEVİ
Sunar
CÜCE MUHAMMET
Türk Köy hayatının yeni hikâyeleri
Yazan:
Fakir BAYKURT
Fiyat 5 İtra
Genel Dağıtım:
YALIM KİTAPBEVİ
Binektaş sokak
Küçüksesat - ANKARA
(YÖN: 016)

BASIN İLAN KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'nün

Yeni telefon numaraları:

Santral 27 66 00

27 66 01

(Basın: 1038/8)

Amerikan İstihbarat Teşkilâtının marifetleri

Devrilmesinden az önce Menderes, Sovyetler Birliğine gidecekti. Kruşçev'in de Türkiye'ye gelmesi kararlaştırılmıştı. Menderes'in büyük bir Sovyet yardımı alacağı ve Türk dış politikasında önemli değişiklikler olabileceği söyleniyordu. Amerikalılar endişelidiler. Bu sebeple Menderes'in devrilmesinde, Amerikalıların parmağı olup olmadığı meselesi ortaya çıkmıştır.

Kesin bir sonuca varılmamakla beraber, mesele Amerikada uzun uzun tartışılmıştır. İki yıl kadar önce Ulus gazetesinde yayınlanan «The Inside Story of CIA. — Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilâtının İyüzü» adlı son derece dokümaner kitapta da bu mesele ele alınmaktadır. Bir Türk dip lomatının çevirdiği kitapta, Amerikan İstihbarat Teşkilâtının, Menderes'in devrilmesindeki rolü şöyle anlatılmaktadır:

«1960 yılının Mayıs ayında Türk şifreleri aydınlanarak, Menderes'in Batı taraftarı, fakat merhamsiz hükümetin devirdiği. İhtilâli müteakip Amerika basınında yayınlanan bazı haberlerde, (İhtilâlin Washington'da Dışişleri Bakanlığının yüksek memurları arasında tam bir sürpriz tesiri yaptığı) bildirilmekteydi. Haber, CIA, ya her fırsatta parmaklarına dolayanların yeni homiurlarına yol açtı. Fakat daha sonra CIA'nın bu konuda geniş bilgi vermiş olduğu meydana çıkınca, bu sefer CIA, ya her fırsatta başka memleketlerin işine karışmakla suçlandılar, seslerini yükseltmeye başladılar. Halbuki, gerçek tamamen değişti; ne birincilerin, ne de ikincilerin düşünceleri doğrudu.

CIA, Menderes'in zalimane idaresi karşısında Türk ordusunda kaynaşma başladığını çok evvelde haber almış ve Washington'a bildirmişti. İhtilâlden bir hafta evvel Washington'a gönderilen telgraflarda hükümet darbesinin yakın olduğu belirtilmekteydi. CIA'nın yarıdağı tek soltu. Gel mensül Gürsel komutanında oldu. C. İ. A. nın Kara Kuvvetleri Komutanı olan Gürsel'in politikadan tamamen uzak kalacağı hesaplanıyordu. General Süleyman İleri'nin üzerine atılıyor.

CIA, İhtilâlden aylarca evvel Washington'a göndermeye başladığı raporlarda, hükümet darbesinin kaçınılmaz olduğunu belirtmişti. Raporlardan biri şöyle son buluyordu: (Menderes'in günleri sayılıdır.)

CIA, Cemâl Gürsel'in İhtilâldeki rolünü vaktinde sezmemiş olmakla beraber, İhtilâlin hazırlanmış yakinen biliyordu. Buna fazla şaşmamak gerekirdi. Zira sabrının son haddine gelmiş olan Türk milleti açtıkça açığı İhtilâlden bahsetmeye başlamış ve gözlerini ordusuna çevirmişti. Aynı kandan olan ordunun da aynı fikirleri paylaştığına, millet önünde sorumluluğunu hissettiğine şüphe yoktu. İhtilâli hazırlayanlar çevreleri ile temas etmiş emne ye mavaffak olan CIA, mensupları, durumu günü gününe Washington'a bildiriyorlardı. CIA'nın Türk İhtilâli hareketini önceden öğrenmiş olması, CIA'nın düşmanlarının, teşkilâtın İhtilâle faal bir rol oynamış bulunduğunu düşünmelerine yol açtı. Yine bir kısmı bu yüzden CIA, ya yıldırımlar yağdırırken, bir kısmı da bu hareketinden dolayı CIA, ya övünmekten geri kalmadı.

Kitaptan verilen bu bilgiye göre şu hususlar açıklığa kavuşmaktadır:

- 1 CIA, askerî bir İhtilâlin olacağını aylarca önce öğrenmiş ve Washington'a durumu günü gününe bildirmişti.
- 2 CIA, İhtilâli hazırlayanların çevreleriyle temas kurmasını başarmıştı.
- 3 CIA, ve Washington bir askerî hareketin hazırlanmış olduğunu

susunda, Menderes hükümetini uyarılmaktan kaçınmıştır.

CIA, Menderes hükümetinin neden haberdar edilmediği sorunu, «biz bir ülkenin iç işlerine karışmayız» şeklinde cevaplandırmaktadır. Halbuki aynı kitapta, CIA'nın az gelişmiş ülkelerin iç işlerine nasıl karıştığı, hattâ hükümet darbeleri düzenlediği inkâr edilemez delillerle açıklanmaktadır. Bu sebeple «iç işlerine karışmaktan sakınma» gerekçesi sadece şüpheleri artırmaktadır.

Kitapta uzun uzun anlatılan Musaddık'ın devrilmesi hikâyesi, iç işlere hem de nasıl karışıldığı açıkça göstermektedir: «Musaddık, 28 Mayıs 1953 tarihinde Başkan Eisenhower'e bir mektup yolladı. Musaddık bu mektubunda oldukça ileri gidiyor ve şantaj başlıyordu.

Kendisine yardım edilmediği takdirde, (başka yerlere) başvuracağını açıkça belirtiyordu. Bu başka yer pek tabii Sovyet Rusya idi. Musaddık'ın Sovyetler Birliği ile iktisadî bir anlaşma ve karşılıklı savunma paktı imzalamaya çalıştığı öğrenilmiştir. Birleşik Amerikanın her şeyi göze almasını zaman gelmişti. CIA tarafından verilen raporlarda Musaddık'ın halk tarafından ne derece tutulduğu, tutulmuş Sahin prestijini tamamen gölgeleyemediği bilhassa belirtilmekteydi. Sahin iktidarın dizginlerini daha sık bir şekilde ele alması sağlanacağı takdirde, Musaddık'ın kolayca bertaraf edilebileceği düşünülüyordu. CIA Musaddık ile Sahin arasında açık bir rekabet halinde, Sahin galip çıkacağı kanısındaydı.

Durum bu şekilde tartışılıp, ta ki edilecek hareket tarzı kararlaştırıldıktan sonra Beyaz Saray Musaddık'a verilecek cevabın gerçekleştirilmesi için yeni bir taktiğe başvurarak, İrana nota üzerine onu göndermeye başladı. Böylece bir ay kazanıldı. Neticede Başkan Eisenhower soğuk ve kesin bir hayır dedi. Bunun hesabı bir tehlikeyi kabul etmek demek olduğu çıktı.

CIA, harekete geçti. İranda Satranç Partisi başlamıştı.

Evvelâ 10 Ağustos'ta Allen Dulles (CIA'nın başı) İsviçre Alplerinde tatilini geçirmek üzere karısının yanına dinlenmeye gitti. İranda durum gittikçe kötüleşmekte ve Musaddık bir Sovyet İktisadî Heyetinin üyeleriyle her gün görüşmekteydi. Buna rağmen Amerikan Büyükelçisi Loy Henderson da izni aldı ve o da tatilini İsviçre Alplerinde geçirmek hevesine kapıldı. Aşağı yukarı aynı sıralarda, Şahın enerjisi ve güzel kız kardeşi Prensess Esref kardeşine, Musaddık'a karşı bu derece zayıf davranmasını hata olduğunu sert bir şekilde anıyordu. Prensess Esref de tuhaf bir tesadüf İsviçreye tatil geçirmeye gitti. Dulles, Henderson ve Prensess Esref İsviçrede aynı dağ kasabasında bir araya toplandı. Sovyet Casusları şüphelenmeye başladılar. Orta-Doğu işlerinde uzman İhtiyar tilki General Schwarzkopf'un Pakistan, Suriye ve Lübnan'a yaptığı turistik bir geziden avdet yolunda İrana geliş bu şüpheleri bütün arttırdı. Milletlerarası politika alanında, Schwarzkopf'un işi, 1942-45 yıllarında Şahın polis kuvvetlerini teşkilâtlandırarak adam olarak bilinir. Schwarzkopf bu çalışmaları sırasında adı suçlarla uğraşmaktan ziyade, hükümeti düşmanlarına karşı korumak ve muhtemel İhtilâlcileri kontrol edebilecek bir haber alma teşkilâtı vücuduna getirmek işi ile meşgul olmuştu.

General Schwarzkopf İranda bulunduğu müddet içinde Şahla ve İran Polis Kuvvetlerindeki meslekdaşı General Zahidi ile çok sıkı dostluk kurmuştu. Ağustos ayında Tahran'a ayak basarken de İrana gelişinin (eski dostları ziyareti) içi olduğunu belirtmekle yetinmişti. Ruslar, hırslarından

şudururlarken, Schwarzkopf Tahran'da tam bir serbesti içinde doluyor, sağa sola sokuluyor, bir gün Şahı ziyaret ederse, ertesi gün General Zahidiyi görüyor, ordu ve polisteki eski dostları ile temasını tazeliyordu. Bütün bu faaliyetler sonucu Şahın eski cesaret ve otoritesine birden kavuştuğu görüldü. 13 Ağustos'ta Şah tarafından imzalanan ve General Zahidi ve Schwarzkopf'la müsterek kaleme alındığı hissini veren bir kararname ile Musaddık görevinden azledildi ve yerine General Zahidi atandı. Şah, Muhafız Alayı Kumandanına bu kararın Musaddık'a bildirilmesi emrini verdi. İş, pek kolay başlamıştı. Ancak hangi sebeptense bilinmez, Albay azil kararını iki gün beklettikten sonra Musaddık'a götürdü. 15 Ağustos'ta gece yarısı Musaddıkın evine gittiği zaman, zırhlı otomobiller ve jeplerle bindirilen birliklerden müteşkil bir kuvvet etrafını alıyordu. Bunlar Musaddıkın yardımına çağırıldığı taraftarlarıydı.

Bu kuvvetler albayı esir ederken Musaddık da meşru hükümete karşı girişilmiş olan bir hareketin bastırıldığını bütün dünyaya ilan ediyordu. Musaddık daha sonra Şaha dönerek, küçümser bir eda ile, bu hareketi takbih ettiğini bildirdi. Şah beraberinde kraliçe olduğu halde, derhal bir açığı atlayarak, o zaman dost olan Irak üzerinden soluğu Roma da aldı.

Bununla beraber Schwarzkopf dayanıyordu. Musaddık'a karşı otanlara gizli denetim para dağıtmaya başladı. Bazı İranlıların birde bir zenginleştiği görüldü. Söylentiler, Schwarzkopf'un bir kaç gün içinde, CIA'nın tahsisatından 10 milyon dolardan fazla dağıttığı yolundadır. Musaddık, paranın sıcak yüzüne dayanamayan taraftarlarından büyük bir kısmını kaybetti.

Musaddık'ın zaferi kazanmasından tam dört gün sonra 19 Ağustos Çarşamba günü kesin bir gün oldu. Tahran, yeni bir İhtilâli önlemek için getirilen birliklerle dolu tasıyordu. Asker, isteksizdi. Tahran'da sık sık görülen kutlama törenlerinden biri başlamıştı. Uzun bir kaffte şehirden görüldüğü zaman, askerî birlikler pek telaşlanmadılar. Bu kafilenin içinde akrobatlar, güreşçiler, boksörler, muhtelif teşekküllerin temsilcileri her türlü halk vardı. Kaffle bir görüldü, patırdı içinde yol alıyor, halk seyretmek için toplanıyor, daha sonra da kafilenin arkasına takılıyor.

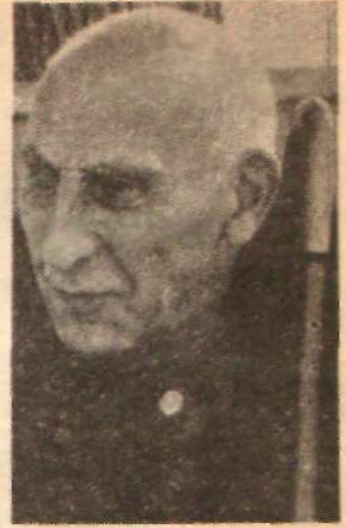
Bağır ve gürültü devam ederken, sanki gizli bir işaret verilmiş gibi işin şekli birden değişti ve kafileler (Yaşasın Şah, kahrolsun Musaddık) diye bağırmağa başladılar. Halk ne yaptığını bilmez bir halde bu gösterilere katılıyordu. Pek çoğunun cebi Amerikan dolarlarıyla doluydu. Bütün şehirden aynı bir kaynaşma başladı. Bunu takiben Şaha sadık kuvvetler hemen harekete geçtiler. Çarpışmalar dokuz saatte fazla sürdü. Musaddık taraftarı kuvvetler tam bir dağınlık içinde boçalarken, karşı taraf bu çeşit savaşlara alışkın Amerikalı ajanlara tavsiyeleriyle ustalıklı bir şekilde hareket etmekteydi. Musaddık'ın sarayına kapanmış olan asiler gece yarısına doğru teslim oldular. Musaddık geniş yollu lpek pijamasıyla ağlamaklı bir halde yakalandı. Derhal Romaya telefon edildi ve Şah beraberinde kraliçe olduğu halde Tahran'a dönerek General Zahidiyi Başbakanlığa getirdi.

Türkiye elbette ne İrandır ne Kongo ve ne de Vietnam. Yalnız CIA'nın bu gerçeği pek iyi anlamadığı görülecektir. Bu anlayışsızlığın sonucudur ki İrana General Schwarzkopf'un gönderildiği gibi Türkiye'ye de başbakan aramak amacıyla bir General Porter yollanmıştır. General Porter'in hikâyesini, durumun gereği böyle

Allen Dulles

Dokundu...

Musaddık

devrildi!..

nazik konuları hafiflikle ele alınması mümkün olmayan Akis'ten okudu. 28 Ağustos 1964 tarihli Akis, «go home» başlıklı haberde şunları yazıyordu: «Bu haftanın ortasında bir gün Ankarada, General Porter adını taşıyan bir Amerikan Generali kendi Amerikalılarına (Bu bizim siyasilerimiz Türkiye'deki havayı Washington'a tamamiyle yanlış aksettirmişler) dedi. General Porter bu sözleri söylediği zaman Türkiye'nin Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay ile dramatik bir konuşma yapmıştı. Aynı esnada Amerikan Casusluk Teşkilâtı olan CIA'nın adamları, Amerikan çevrelerinden sızan haberlere göre Türkiye'de bir anket yapmakla meşgulüydü. İnönü istifa ederse Türkiye'de hükümet başkanı kim olur? CIA'nın adamları Kıbrıs konusunda İnönü'nün reddetmece bir kaldığı teklifleri kabul edebilecek bir kimsenin Türkiye'de hükümet başkanı olamayacağı neticesine varmakta hiçbir güçlük çekmediler. General Porter'in sözlerinde aynı inancın bir başka tarzda ifadeyi, Zira Amerikan Generali Orgeneral Sunay'ın ağzından, Türkiye'nin sağlam kuvvetleri en önemlisi olan ordunun fikrini öğrenmiş bulunuyor.

General Porter, Türkiye'nin ve Türklerin yabancı olmayan bir skül Amerikan askeridir. Türkiye'de görev görmüş ve çok Türk dostu edinmiş, memleketimizi iyi tanımıştır. General Porter bu haftanın başında Ankaraya, Türkleri Kıbrıs konusundaki yeni Amerikan tekliflerini kabul etme için İzzet Baskan Johnson tarafından gönderilmiştir. Bu yeni Amerikan teklifleri hakkında belirsiz husus, bunların başkanı Johnson'un rütü sundan geçmiş olduğudur. Bunun dışında Cumhuriyet Hükümeti hiçbir haber sızdırmamış. Türk umumi efkârı adından bu kadar çok bahsedilen (Acheson planı) hakkında ne bir şey öğrenilmiştir, ne de bu planın ön gördüğü son revizyonun mahiyeti hakkında bir bilgi sahibi olmuştur. Öğrenilen sadece, Cumhuriyet hükümetinin tepkisinden ibaret kalmıştır. Acheson'un ilk ve kendi şahsiyeti'nin izlerini taşıyan teklifleri karşısında bunların bir müzakere için temel olabileceği tezini savunan Türkiye söhradan aynı isim altında Johnson'un sanuründen geçerek gelen teklifleri hiç iyi karşılamadığını saklamıştır. Acheson'un teklifleri 'tekarif tarafından (müzakerele re temel dahil olmaz) diye reddedilince Amerika başka hava çalmaya başlamıştır. Ve bu havayı İnönü'nün asla ve asla kabul etmeyeceğini öğrendiğinde, Türkiye de İnönü istifa ederse, onun yerine kimin gelebileceğinin araştırılmasına girişmiştir.

O tarihlerde, Türk dış politikası Amerikaya tam sadakat esasına uygun yürütülüyordu. Türkiye'nin Sovyetlerle olan münasebetlerini düzeltebileceği kimsenin aklının köşesinde dahi geçmiyordu. Halbuki son aylarda durum hayli değişmiştir. İnönü hükümeti, nükleer vurucu kuvvete hayır demiş, askerî giderlerini arttırma ya yanaşmamış ve Amerikan Atom gemisinin İstanbul ziyareti reddetmiştir. Amerika Türk — Sovyet yakınlaşmasını ne yöre kadar gidebileceğini şüpheli için dedir. İnönü hükümeti bu şartlar

NEZLE VE BÜTÜN AĞRILARA KARŞI

KINİNLİ GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

BATICILIK, ULUSCULUK VE TOPLUMSAL DEVRİMLER: II

Batı emperyalizmi ve Batı uygarlığı

Ulusal Kurtuluş Savaşının verdiği ders şudur: Türkiye ancak Batıya rağmen batılılaşabilir. Türkiye Batıya karşı gelmedikçe, Batıdan bağımsız olamaz, kendini de düzeltemez

Niyazi Berkes

II - Batıya rağmen batılılaşma

Osmanlı İmparatorluğunun 1720 den 1920 ye kadar süren iki yüzyıllık batı politikası, yani son dakikada denizde boğulmaktan kurtulmak için bir batı devletinin politikasına sarılmak güdümünü aynı batı devletlerinin elinde parçalanması, bölüşülmesi ile sonuçlandı. Bu imparatorluğun idarecileri onun temel usuru olan Türk toplumunda, modern dünyanın gereklerine uygun hiç bir reform yapmadıkları için bu siyasete sarılmışlar; bu siyasete sarılmaları için hiç bir reform yapamamışlar; yapmağa kalkıştıkları da gerçekleştirememişlerdir. Bu yüzden, bu fasit daire içinde denize düşenin yılanı sarılması, siyasetini güde güde nihayet yılanların içinde kaybolup gittiler.

Bununla, Türk toplumun zararı bir imparatorluk kaybetmiş olmak değildi. Çünkü, bu toplumun en önemli zafiyetleri onun sirtına bir yükütu Bu imparatorluğun asıl sömürücüsü Türk toplumunu sömürdüğü bu imparatorluk kaynaklarına eklenmiş olan batının ileri ekonomisi idi. Kayıp sadece bir imparatorluk olsaydı, bu, belki bir kazanç bile sayılabilir. Önemli olan nok'a şudur ki, bu imparatorluğun yıkılması tarihl Türk toplumunun sefalet düşmesi, büsbütün geriliğin dibine gömülmesi tarihidir. Bunun için, Türk toplumunun meselelerini ele alırken boyunca bu imparatorluğun tarihine dönmekten kendini kurtarmıyoruz.

İlk batıcılık politikasının bizim için en önemli sonucu bu oldu. Bundan kurtuluş, batı devletlerinin peşesinden topyekün bir kurtuluş savaşı vermeden mümkün olmadı.

Ulusal kurtuluş savaşı, Türk halkına politikada batıya karşı tutumunun ne olacağını da göstercekti. Bu kurtuluşun verdiği en büyük ders, batı denen emperyalizm denen bir yanı olduğunu anılması oldu. Osmanlı imparatorluğu, batı peykçiliği siyaseti ile kendini batının karşısına o şekilde koydu ki, (bunun nedenlerini ileride tartışacağız) o batı karşısına da derhal emperyalizmi denen şey haline geldi. Japon kalkınması böyle bir şey bilmiyor; böyle bir şeyle karşılaşmadı.

Demek ki, Türk toplumu batıdan bağımsız durumda kalmadıkça batı onun karşısına mutlaka bir emperyalizmi şeklinde çıkacaktır. Bu bir ekonomik kanundur. İktidarı veya keyf işi değil. Bunun en tehlikeli yanı modern çağ uygarlığına kendi yapısını uygulayacak şekilde değiştirmek imkânını yitirmesidir. Batıdan bağımsız olmayar, hiç bir geride kalmış toplum batılılaşamaz, ilerleyemez, reform veya devrim şeklinde kendine çeki düzen veremez. Sadece sele kapılan bir saman çöpü gibi sürüklenir durur. Bu da ekonomik bir kanundur, durup dururken bağımsız olma ya kalkma hevesi işi değildir. Ulusal bağımsızlık, üstün ekonominin egemenliğine girmiş geri toplumlara bunun elinden askeri ve siyasi güle ayırmak, ona kendini ilerletme imkânlarını sağlayacak bir ortamı zor kuvvetiyle hazırlamaktır. Geri kalmış toplumların batılılaşması istiyen batılılar bunlara karşı gelmekle çelişkilğe düşmektedirler. Sadece bir sınıfın zengin olmasıyla bütün toplumun ekonomice kalkındığını sanan bugünün özel teşebbüsçülerinin de bu noktayı kavramak ödevleri vardır; bunu kavrayamayanlar o kadar sözünü ettikleri ulusçuluk davasının kendisi baltalamaktadırlar. «Yerli/yabancı»

İkinci sözüne gerçek ulusseverlerin şiddetli tepki göstermesi bundandır, Ahmet beyin veya Mehmet beyin malına, servetine göz dikmekten değil.

Tekrar edelim: ulusal kurtuluş savaşını verdiği ders şudur: Türkiye ancak batıya rağmen batılılaşabilir. Türkiye batıya karşı gelmedikçe batıdan bağımsız olamaz, kendini de düzeltemez.

İki şeyi birbirinden ayırma

Kurtuluş savaşının getirdiği yeni kafa, bu fakir ve geri Türkiye'nin kendi toplumsal gelişme ihtiyaçları için batı uygarlığına düşman olması dışındasından uzaktır. Biliyoruz ki, kurtuluş savaşı yıllarında bile bunu böyle anlamayanlar vardı. Bunun anlayışının bugüne hediyesi olan meşhur «tek dışı kalmış canavar» benzetişli bu anlayışta onların görüşünü yansıtır. Bunlar kurtuluş savaşının peşeslediği canavarın batı veya modern uygarlık anlamındaki batı olduğu sanısında idiler. Hatta kurtuluş savaşına bu uygarlığı benimsemiş hastalığından hiç beklemedik bir zamanda çıkagelen bir kurtuluş mucizesi gibi bakıyorlardı.

Demek ki daha böyle bir savaş içinde İken Türk düşüncüsü çok önemli ve aynı zamanda anlamı iyi kavranmazsa çok tehlikeli olabilecek bir ayırım yapmanın, yeni bir batı anlayışını kavramanın eşliğinde bulunuyorlardı.

Şimdiye kadar ki «hıristiyan dünyası olarak batı» Avrupa devletleri olarak batı» ve nihayet «emperyalizm olarak batı» kavramlarından sonra «uygarlık olarak batı» kavramının üstün kıvam haline gelmesi olayı ile karşılaşırız. İlerde, o zamanın aydınlarının bunu yapmakta ne kadar güçlük çektiklerini, bir kısmını ettikimiz zaman ne kadar ileriye götürüp soysuzlaştığımız, bir kısmın da tersine ondan ne kadar uzaklaştıklarını, Türk düşüncesinin Batıcılık ve Ulusçuluk gibi birbirleriyle ilişkili kalmayan iki yönde alabildiğine gittiğini ve böylece sözünü ettikimiz kurtuluş savaşı kafasından ne kadar uzaklaştıklarını göreceğiz.

Uzunca bir kavis çizeceğiz

Asıl konumuz budur. Fakat buna daha iyi hazırlanmak için uzunca bir dolaşma yapacağız. Çünkü, «uygarlık olarak batı» kavramı sözünü ettikimiz dönemde çok önce çıkmıştır. Onun ciddiye alınması ve yön vericilik rolünü oynaması, kurtuluş savaşından sonradır ve bunun da ileride tartışacağımız nedenleri vardır. Bunun yanında Ulusçuluk kavramı için de aynı şeyi söyleyebiliriz, çünkü o da çok daha öncelerden çıkmıştır. O da «erilerdeki seyrini sürerek bu döneme geldiği şekil ile gelip batıcılık kavramı ile karşı karşıya gelmiştir, ve ilk defa olmak o zaman ikisi elele verebilmiştir. Gerek bunu gerek daha sonra aralarının açılması nedenlerini iyi kavramamız için dediğimiz gibi uzunca bir tura çıkmamız gerekecektir.

Uzerine tekrar geleceğimiz asıl konuyu unutmamamız için meseleyi bir daha hatırlatayım: İlk defa olarak kurtuluş savaşı döneminde Türkiye'nin baş davasının batıcılık ya da ulusçuluk değil, toplumsal devrimcilik davası olduğu meydana çıkmıştır; batıcılık ve ulusçuluk ancak bu açıdan anlam ve yer almıştır.

III - Uygarlık olarak Batı

Düşünüş tarihimizde Avrupa'da bizdekinden farklı ve örnek olabilecek bir sistem olduğu anlamında batılılaşma fikri Tanzimatta doğmuştur.

Gerçi, bundan en aşağı yüzyıl önce Avrupa'da farklı bir uygarlık olduğu fikri

sezilmeğe başlamıştı. Zaten Avrupa'da da aşağı yukarı aynı dönemde «hıristiyanlık dünyası», «hıristiyanlık birliği» gibi kavramlar yerine «uygarlık» kavramı geldi. «Civilisation» terimi önce Fransızca'da, az sonra İngilizcede onsekizinci yüzyıl ortalarında kullanılmaya başlandı. Fransızca da lügatlere 1766 da, İngilizcede 1772 de girmiş buluyoruz.

Ondan önce Reformasyondan sonraki dönemde bile halâ «hıristiyan birliği» jün yası» kavramı hâkimdi. Meselâ, İngiliz filozofu Bacon gibi modern çağ düşünüşünün öncüsü sayılan bir zat bile yazılarında ciddi ciddi Türklere karşı bir hıristiyan hacı seferi açılması gereğini tartışıyor. Onda daha ünlü diğer bir filozof, Leibniz Avrupa hükümdarlarının birbirleriyle savaşıp hıristiyan birliğini bozmalarını önleme fikriyle zamanın Fransa kralına Osmanlı imparatorluğunun bölüşülmesi konusunda mufassal bir proje sunuyordu.

Fakat onsekizinci yüzyıl sonlarına doğru Avrupa'da böyle fikirlerin modası geçer. Bu defa Avrupa'da bir bütün olarak var olan şeyin ayrı bir uygarlık olduğu anlayışı gelir. Onun dışındakiler, bekenilmese de (bazan bekenildiği de oluyordu) bunları ayrı birer uygarlık olduğu düşünülmeğe başlar.

İşte buna benzer şekilde, bizde de onsekizinci yüzyılda Avrupada ayrı bir sistem olduğu kabul ediliyor, ama bu yüzyılda bu gene de Frenk hatta bazılarında göre halâ kâfir uygarlığıdır.

Bu kafa ile dönülen batı politikasının verdiği sonuçları evlece gördük. Bu dönemde bu uygarlıktan gelen şeylerin hepsi ya yüzyede kaldı, ya da kötü tepkiler yarattı. Tarihyazar Asım'ın o kadar çatığı Frenkleşmiş, Frenk siyasi fikirlerini almış kişilerin Fransız Devrimi'ne karşı doğan ve tâ 1830'lara kadar süren devamlı gericiliğe karşı seslerini hiç duymuyoruz, bazı âlemetlerden varlıklarını hissetmize rağmen. Bu bize o «Frenkleşmişler» mukalesinin ne kadar az olduğunu ya da ne kadar önemsiz ve rolsüz olduğunu gösterir.

Zaten verişik bir batı uygarlığı kavramı da henüz yok. Osmanlı camiasındaki hıristiyan halklar bile kendilerini henüz daha batı uygarlığından saymıyorlar.

Avrupa'da bir batı uygarlığı olduğunun kavranmaya başlaması, Napolyon savaşlarından sonra ve Buhar'ın arzı edmesiyle başlar. (Buna önce «vapör» diyorlardı, bunun en çok gemilerde olduğunu göre göre zamanla bu eski harflerle yazıla yazıla «vapur» oldu. Yanılmıyordum, İngilizceden de gene buhar demek olan «steam» kelimesi «istim» şeklinde geldi ve daha çok gemicilikte yerleşti).

Bugün Atom veya Feza uygarlığı bize ne demekse o zaman da Buhar uygarlığı

özellikle dış görünüşlerde etkileri belli olacak hal gelmişti. Ahmet Vefik Paşa gibi akıllı az çok ekonomiye yatkın birinin yerli malı kullanma gayretleri bir antikalık şekilde kaldı. Daha o zamandan, batı etkisi altında kalmış halklar arasında en çok Türklere dış görünüşte en çok değişmeye başladılar. Özellikle kılık-kiyafet, sakal-bıyık «devrimleri» dönem dönem tekrarlanmıştır. Halbuki, Japon, Rus, Hint toplumlarına etki bu derecede olmadı veya buna fırsat vermediler. Bugüne çatal bile ne Hint toplumuna ne de Japon toplumuna iyice girip yerleşmemiştir.

Fakat Tanzimatta tüketim eşyasından ziyade batı uygarlığının başka bir yanı daha etkileyici bir yanı. O zaman Avrupa'da görülen teknolojik uygarlık geniş ölçüde üretim ve sermaye eşyası yaratmakla mesgulü. Vapurlar, demiryolları, binalar, caddeler, fabrikalar, üniversiteler, İnanlar köprüler vesaire gibi. Yabancıların asıl gözünü kamaştıran, onlara Namık Kemal'in dediği gibi «veleh ve hayret» veren bunlardı.

Bunun yanında ikinci farkına vardıkları önemli bir şey yaşayış, sivil idare ve minasebetler, kanunların uygulanması ve özellikle amme hizmetlerini yapan yepyeni bir bürokrasinin doğması gibi şeylerdi. Bunlar ise, bu uygarlığı gerçekten ayıran, o zaman başka hiç bir yerde rakibi olmayan yeniliklerdi. Bunları asıl gören gözlemciler «yahu, biz uyuyormuşuz» demekten kendilerini alamadılar, ve bunların hemen o zamandan damdan düşer gibi oturduğunu sandılar. Bu noktaya ileride geleceğiz. Avrupa'daki bu uygarlığa «medeniyet» dediler ve «medeniyet» Avrupa'daki yaşayış demek olmağa başladı. Şu halde, medenileşmek Avrupalılaşmak demek olacaktı.

Buhar devrinin yeni başladığı Avrupa uygarlığı, henüz modernliğin balayında idi. Asıl büyük davalar, iç sınıf çatışmaları, ulusçuluk ve sömürgecilik savaşları, sınıf ve ulus ekonomisi rekabetleri henüz daha bizim gözlemcilerin farkedeceği ölçüde ve şiddette değildi. Kilise ve gericilik sindirilmiş, ortağa faydacılık, maddencilik müsbeçlilik, ilim ve fen kafası hâkimdi. Avrupa'ya gidender de bunun etkilerini hissediyorlardı. Avrupa uygarlığı, kusursuz, mükemmel, ideal bir uygarlıktı.

Tanzimat devrinde bu uygarlığı görenler veya varlığını uzaktan öğrenenler takdir ve hayranlık duygularını tutamamakta haklı idiler. Fransız Devrimi'nden yenicilerin kaldırılmasına kadarki dönem onlar için bir yıkım dönemi idi. Türk düşüncesinde bir çeşit afazi hastalığı dönemi olan bu dönem her şeyin koşturğu devrildiği, yıkıldığı ve birbirine girdiği bir dönemdir. Şimdi böyle bir dönemden çıkanlar kendilerinin gerçekten o kadar

Onaltıncı ve Onyedinci yüzyıllarda Avrupalılar, Osmanlı sisteminde kendilerini ilgilendiren üstünlük yanları olduğuna inanıyorlardı ve bu yanları anlamaya çalışıyorlardı. Bu ilgiye karşılık, Osmanlı devlet adamları da Onyedinci yüzyılın başına kadar Avrupa siyasi meselelerinin içinde bulunan adamlardır; bazı meseleler onlarsız halledilemezdi, Kendilerini Avrupalı saymamakla beraber, Avrupa işlerini çok iyi bilirdiler..

Tanzimatta o demektir. Buhar kudretinin azameti, dünyayı Müslüman-Hıristiyan işi şeklinde görenlerin üstünlüğünü allak bulak etti. Tabii şunu da kolayca tahmin edersiniz ki, biz bugün Atom uygarlığına kıyasla nerede isek, o dönem Buhar uygarlığına kıyasla orada idik.

Bu karşılaşmanın en önemli etkisi, Avrupa'da bizdeki usullerden farklı usullerle yürüyen bir «uygarlık» olduğunun anlaşılması oldu. Hatta bu kavramın terimi «medeniyet» şeklinde ve Fransızca «Civilisation» teriminin karşılığı olarak (hatta bazan eski harflerle «sivilizasyon» şeklinde) kullanılmaya başladı. Fakat daha önemlisi, bu medeniyetin örnek olabileceği fikrinin doğması oldu.

Yeni anlayışın iki özelliği vardı: Avrupa uygarlığına karşı imrenme, bugün medenilik âlâmeti saydığımız tüketim maddelerinden ziyade yaşayış biçimine, usullere ve prensipleridir. Bugün çoğumuzun göre batılılaşmış olmak batının tüketim ekonomisininin kapıcası olmak, hatta çöplenicisi olmaktır. Bundan farkı ve buna üstün bir görüşün Tanzimatta ortaya çıkmış olmasının nedeni, sanıma göre, bir yandan Avrupa uygarlığının henüz bugün kü kadar kişileri (özellikle kadın kişilerin) başını döndürecek, ağzının suyunu akıtacak çeşit ve bollukta tüketim eşyası uygarlığı haline gelmemiş olması; öte yandan da, onu görenlerin çoğunda henüz bu eşyaya karşı istahları kabarmamış olmasıdır. Gelen tüketim eşyası da (1830 yıllarında bile makarnadan ayakkabına kadar çok şey gelmeğe başladı) henüz daha bizde el ile de olsa yapılabilecek şeylerdi. Gerçi tüketim eşyasının hayatın

geri olduklarını görüyorlardı ki, yeni şeylere özenmeğe bile cesaretleri yoktu. «Geri kalmış olma» kavramı o zamandan başlamıştır. «Terakki» kavramı da o dönemde gelmiştir. Avrupalılaşma veya başlanmıştır. «Terakki» kavramı da önceki dönemlerde anlaşılan bir Avrupa devletinin etkilerine yapışma anlamındaki peykçilik batıcılığı olmadığı meydana gelir.

IV - Tanzimat Batıcılığı

Avrupa uygarlığı ile böyle uzun bir koma halinden kalkıp ansızın tanışmamız vardı. Bu yeni uygarlıkta şimdi Osmanlı Türk gözlemcileri hazırladığı kötü bir şüphe manlı uygarlığı veya Türk toplumu hakkını da bambaşka bir görüş vardı. Bununla, Tanzimat döneminde onsekizinci yüzyılda yani batı peykçiliği içinde yuvarlandığımız yıllarda en keskin zirvesine varan Türk düşmanlığı gibi bir düşmanlık vardı demek istemiyorum. Tersine, Tanzimatın özellikle ilk döneminde batıda Türk'e karşı şiddetli bir düşmanlık yoktur. Hatta az çok iyi gözle bakanlar var. Yalnız bunlar yeni batı uygarlığının gidisini beğenmiyen, akla dayalı daha iyi bir uygarlık düşünlenmesini isteyen hayalciler arasında görülür en çok. Meselâ, Fransız Saint-Simoncular Mahmut II'nin reformları ile ilgilenmişler. İçlerinde bir grup kalkıp tâ İstanbul'a kadar gelmişler fakat bir türlü padişahın yanına sokulmamışlar. Bir gün bir çeşit esnasında acıip renkli kıyafetleri ile padişahın göreceği bir yerde toplanmışlar; bunun sonucu olarak emniyet kuvvetleri tarafından yakalanarak taşakalara bindirilip İstanbul'dan uzaklaştırılı

meşar. Resit paşa zamanında Fransız filozofu Auguste Comte Tanzimat reformlarından büyük ümitlere kapıldı. Paşaya yazdığı mektuplarda eğer pozitivizm esaslarına göre reformları yaparsa ona dünyada ilk pozitivist toplumu kurma şerefi bahsedeceğini vadediyor. Paşa ona cevap verdi mi bilmiyorum; ancak muhakkak olan şey bizim Tanzimatçıları Avrupa uygarlığını yeterli görmeyen bu hayalcilerin ne istediğini anlayacak durumda olmamalarıydı.

Bunların dışındakiler arasında Osmanlı devletine veya Türklere karşı sadece bir umursamazlık ve bunu kazanınca altındaki yeni uygarlığa geri kalmış uygarlıkların şimdi nasıl gördüğünü gösteren bir davranış vardı.

Onaltıncı, onyedinci yüzyıllarda böyle değildi. Avrupa'lılar (özellikle İtalyanlar, Avusturyalılar, Fransızlar ve İngilizler) Osmanlı sistemini kendilerini ilgilendiren üstünlük yanları olduğuna inanıyorlardı ve bu yanları anlamaya çalışıyorlardı. (Fransız yazarı Braudel, İngiltere kralı Henry VIII'in Kanunî Süleyman zamanında Türk hukuk sistemini incelemek üzere İstanbul'a bir heyet gönderdiğini bile kaydediyor). Bu ilgiye karşılık, Osmanlı devlet adamları da onyedinci yüzyılın başına kadar Avrupa siyasi meselelerinin içinde bulunmuş adamlardı; bazı meseleler onlar tarafından halledilemezdi. Kendilerini Avrupalı saymamakla beraber, Avrupa işlerini çok iyi biliyorlardı.

Onyedinci yüzyıl Avrupa'ya kapanış yüzyılıdır; onsekizinci yüzyılda peykçilik başlar. Şimdi ondokuzuncu yüzyıla gelince Osmanlı devleti ve Türk toplumu Avrupa işlerini cim karında bir nokta olur.

Avrupa artık bu devleti, Osmanlı veya İslam uygarlığını yalnız Avrupa uygarlığının dışında görmekle kalmıyor, onun varlığını bile yersiz, anlamsız buluyor. Bununla beraber, uygarlık dışı başka toplumlar gibi o da bulunsun, müzeleşmiş gibi bir şey. Tanzimatçıların anlayışında olduğu gibi onların düşünüşünde de medeniyet ile batı uygarlığı aynı şeydir. Ondan olmayan her devlet ya da toplum medeniyet dışıdır. Batı uygarlığı Türkler hakkında verdiği hüküm bütün İslam, hatta bütün Şark dünyasına da teşmil etti. Türkler, Müslümanlar, Şarklılar medeniyet, değişmez, terakki edemez demiyordu. Bu görüşü şirdi hatta felsefede anlatılmaya çalışılan düşünürler vardı.

Şimdi Şark ile Garp arasındaki zıtlık sadece temel prensiplerde ayrı fakat her biri kendine göre gene de bir medeniyet olma farkı değildir. Şimdi dünya ikiye ayrılıyor: biri batı uygarlığı, diğeri onun dışında kalan insanlık. Çeşit düşünürler kendi zıtlarına göre bu zıtları düzenledikleri kademelere bile yerleştiriyorlar. Fakat asıl ayırım suna dayanır. Medeniyet yani batı uygarlığı değişebilir, ilerleyebilir kabiliyetine dayanır; ötekiler değişemeyiş, duruş kabiliyetine dayanır. Birinin esas prensibi terakki; ötekilerin gelenektir. Ondokuzuncu yüzyıl ortalarında batı düşünüşünün en önemli kavramı «evrim» yani daha yükseğe doğru gelişme kavramıdır.

Ondokuzuncu yüzyıl ortalarına doğru Avrupa'yı görenler de işte bu temelli farkın iki uygarlık arasındaki zıtlık olduğunu görmeye başladılar. Fakat Tanzimata karşı gelen tepkinin bir kısmının temsiki olan Namık Kemal gibi olanlar, bundan ileriye doğru bir adım daha attılar. Bundan, hem batılardan hem de Tanzimatçıları farklı olarak bu değişmez sınırlanmış toplumdaki insanların da değişebileceği sonucuna vardılar. Hatta, bunda Avrupa uygarlığının gelişmesinin rolü olduğunu da sezdi. Eski sistemin kilit kavramı olan «nizam» kavramını bırakıp «terakki» kavramını buldular: «gelenek» kavramını bırakıp «akıl» kavramına benimzediler. Onların düşünüşünde, açık veya kapalı olarak, «gelenek» ve «akıl» iki ayrı ve birbirine zıt kavram olarak bulur. Batıların Şark hakkındaki kanısının zıddına yani batının «Şark terakki edemez» kanısına karşı olarak «terakki edebilir, etmelidir, etmezse yaşayamaz» dediler.

Gerçekten cesur ve ileri bir görüş! Bu bakımdan Tanzimatçı aydınları daha birçok kitaplar diğer birçok Müslüman ve Şark toplumlarının aydınlarından daha da ileri bir durumdadırlar.

Bunlar düşün alanındaki yan. Bir de o-baylar alanına bakalım ve bu ileri görüşleriyle uygun olup olmadıklarını, düşünce gene düşünce yanına dönerken bu alandaki sakat yanları arayıp bulmaya çalışalım.

Y.T.P. Genel Başkanı Alıcan, Bütçe konuşmasında, Türkiye'deki solcuların Sovyetler Birliğinde dahil terkedilmiş bir katı dogmatizm içinde bulduklarını ispatlamak amacıyla Prof. Liberman'ı örnek verdi. Alıcan'ın sözleri şudur: «Hattâ, Sovyet Rusya'da Prof. Liberman'ın öncülüğünü yaptığı komünist ekonomiye kâr unsurunun dahil edilmesi fikri, bir gün biraz daha yaygın uygulama sahâsı bulur, komünist memleketler, ekonomilerini serbest teşebbüs ve Batı stilli kârı yer vermek suretiyle refu-ma tâbli tutacaklarını ifade ederlerken, bu aşırı sol doktrinlerin, modası geçmiş Ondokuzuncu asır ihtilâli sosyalizminin her fikrini, ilericilik adı altında milletimize takdimine çalıştıkları dikkatli çekmektedir.»

Alıcan'ın Türkiye'deki sol çevrelere yönelttiği iftiralar, cevaplandırılmaya değer. Bu iftiralar artık komikleşmiştir. Liberman meselesinde ise Y.T.P. Genel Başkanına söyleyeceğimiz, bilmediği konularda bilgiclik yapmaktan vazgeçmesini bizzat Liberman'ın sözleriyle batırlıtmaktan ibaret olacaktır.

SOVYETLERİN KAR ANLAYIŞI

Prof. Yevsei Liberman

Sovyet ekonomisinde «kâr» m oynamağa davet edildiği rol konusunda Pravda'da çıkan bir makale ile ilgili olarak İngiltere basını, S.S.C.B. de yer aldığı farzedilen değişikliklerden bahsediyor. Bu basın «kâr» sözünün bir zamanlar «tabu» olduğunu, fakat şimdi Sovyet iktisatçıları tarafından yaygınlaştırıldığı iddia ediyor. Batılardır bu durumu sık sık, kâr kelimesi S.S.C.B. e sokulmakta olduğuna göre sonuç olarak merkez ekonomik plânlamanın sönmekte olduğu ve böylece tam ölçüde bir piyasa ekonomisine veya hatta serbest teşebbüs sistemine benzer bir şeye geçişin icra edilmekte bulunduğu tarzında yorumluyorlar. Bu, şüphesiz, bir aldanmadır ve umalım ki bir hüsn-ü kuruntu değildir.

Kâr, artık - değerini para ile ifade edilir. Her toplumun yaşamaya ve gelişmeye için kişisel ihtiyaçlar ölçüsüne ilâveten artık - değer zorunludur. Bu terim Sovyet iktisatçıları icat etmediler. Köle emeğine dayanan toplumda bu, vardı; derebeylik düzeninde vardı ve kapitalist düzende vardır. Sosyalizmde de bunun her parçasına ve her kısıtına ihtiyaç vardır. Artık - değerini para ile ifade edilerek kâr, S.S.C.B. de devam etmektedir; çünkü ilkelimizde bir metapara ekonomisi işlemektedir ve komünizm kuruluncaya kadar da işleyecektir. Bununla beraber, kaynağı ve niteliği bakımından, Sovyet iktisadî teşebbüslerindeki «kâr» m kapitalizmdeki kâr ile pek az ortak yanı vardır. S.S.C.B. de kâr, plândaki fiyatlarla üretim maliyetleri arasındaki farktan ibarettir.

Maliyet ne kadar düşük olursa, kâr o kadar büyük olur. S.S.C.B. de bir kâr artışı, sosyal emeğin produktivitesindeki artışın para ile ifadesidir. S.S.C.B. de kâr, şu kadar ton ham madde, şu kadar iş saati ve şu kadar kilovat saat elektrik tasarrufunu anlatır. İşte bu kadar...

Büyük kapitalist firmalar tekelci fiyatların uygulayarak piyasa dalgalanmalarından faydalanarak iş gücünü pazarları üzerinde baskılar yaparak ve nihayet az gelişmiş ve sömürge ülkelerle eşit olmayan şartlarla alış-veriş yaparak kârlarını yükseltmektedirler. Sovyetler Birliğinde bunlar söz konusu değildir. Sovyetler Birliğinde kârın niteliğine gelince, orada kâr kapitalizmde olduğu gibi özel kişilerin tasarrufunda değil, tüm olarak toplumun emrinde. Kâr, kapital haline getirilmeyeceği, hiçbir özel kişinin onunla üretim araçları edinmesine müsaade olunmadığı için, besbellidir ki S.S.C.B. de kârın kullanılması «kapitalizme geçiş» tehlikesi taşımamaktadır. Ekonominin kârla işleme bilmem serfememize zemin hazırlamaktadır.

Sovyetler Birliğinde üretim, kâr amacıyla değil emekçi halkın isteklerini daha tam tatmin etmek için yapılır. Krupçev'in 1962 de «kâr» m bizim üretimimizin «kapitalizmdeki gibi» sosyal amaç ya da güdücü kuvveti olmadığını söylemesinde şaşılacak bir şey yoktur. Aynı zamanda «kâr» Sovyetler Birliğinde en azından iki fonksiyonu ifa etmektedir. Önce bu, üretimi genişletmek ve sosyal ihtiyaçları tatmin etmek için gerekli fonları

toplama şeklidir. İkinci olarak da kâr, fiyatları plânlama politikası doğru olmak şartıyla, bir teşebbüsün verimliliğini ölçmede kapitalizmdekinden de fazla, yardımcı olur. Birçok Sovyet iktisatçıları ve işletme idarecileri şu sırada ençok bununla meşguldür. Plânlamayı tahminden indirme yolunda en küçük niyetleri yoktur. Tam tersine onlar sadece, kârı bu amaçla kullanarak teşvik edici ücret ödemeleri zemin üzerinde plânu sadeleştirmek ve ıslah etmek istiyorlar. Daha iyi işleyen ve böylece toplum lehine daha fazla net kâr sağlayan bir teşebbüste çalışan işçilerin toplumdan kendi tüketimleri için daha fazla alımlarının adil ve hakk olduğuna inanıyorlar. Bu, yapılmış olan işe karşı teşvik edici bir ücret sistemidir, fakat kat'iyen bir servet sağlama yolu değildir. Çünkü Sovyetler Birliğinde hiçbir özel kişî kâr için, ücretli emeği sömürmez. Sadece şu basit gerçek sebebi ile ki, üretim araçları özel değil, kamu mülkiyeti altındadır. Merkezî plânlama ve kontrol, ekonominin bütün kollarında gelişme hızlarının ve esas işletmelerin kurulması alanında bütün yetkiyi ve gücü elinde bulundurduğu için, kârın kullanılması ile bağdaşabilir. Millî gelirin hangi bölümünün üretimi geliştirmek, hangi bölümünün tüketim için kullanılmasını gerektirdiğini plân bildirir. Burada yol gösterici ilke her erkek, kadın ve çocuğun toplum ve devlet lehine kârı ne yaptığını bilebilmektir.

(İngiliz Labour Monthly Dergisi, Kasım 1964)

ÜÇÜNCÜ DÜNYA KONUŞUYOR

TUNUS'TA OLUMLU BİR DÖNÜŞÜMÜN ŞARTLARI

HALİT

(Tunuslu düşünür)

Tunus'un halk kitlelerinin, işçilerinin, köylülerinin, illetci aydınlarının, üniversitelerinin istediği ve iç ve dış şartların müim gün kaldığı bir dönüşümün meydana gelmesi için, Tunus'un gelişebilmesi için, Mısır, Cezayir ev Küba örneklerinin ispat ettiği gibi, önemli şartlar gerçekleştirilmeli, politik sosyal ideolojik alanlarda önemli nitel (keyfi) değişmeler kendini göstermelidir.

Demek ki, söz konusu olan, çok önemli, açık-seçik bir seçme yapmaktır. Bir yanda, bugünkü yol: hayallerle, tutarsızlıklarıyla, smurlarıyla. Öbür yanda, bütün alanlarda kesin seçimler getiren gerçek bir gelişme yolu. Tartışma, millî bir tartışmadır, hepimizi ilgilendirir. Bütün Tunus'lular, eski yolun biraktılması ve yeni bir yolun seçilmesini kabul ettirmek için bu tartışmaya katılmalıdırlar; bu, onların hem ödevleri, hem de haklarıdır. 1

a) Gerçekten iletici gidilmek isteniyorsa, ekonomik alanda köklü tedbirlerden yana olmak, kapitalist olmayan gelişme yolunu seçmek zorunludur.

İkkin, sanayideki devlet kesimini daha da geliştirmek, hakim kesim haline getirmek başka sanayi kollarının kurulmasını mümkün kılan temel sanayileri kurmak gerekir. Bunun için yatırımlara çok sıkı bir öncelik politikası sağlamak, millî bağışlanmazlık olarak verime tehlikesi getirdiği ölçüde özel yabancı sermayeyi (Amerikan, Alman, v.b.) reddetmek, yalnız millî bağımsızlığa dayanarak

yan yabancı sermayeyi kabul etmek lazımdır. Böyle bir yardım Mısır'a ünlü Asuan barajını yapmak ve öbür memleketlere sınırlı gelişme yoluna kesin olarak girmek imkânını vermiştir; batı yardımını kabulün zorunlu şartı olarak bu yardımı Devlet'ten Devlet'e olması düşünülebilir.

Gecikmeksizin —yeter derecede geciktili— bir toprak reformuna girişmek hayati bir meseledir.

Dış ticareti ve toptancılığı millileştirmek, acil bir meseledir. b) Böyle bir politikanın başarıya ulaşması için, ezici çoğunluğu teşkil eden işçilere ve fakir köylülere dayanmak zorunludur. Onların böyle bir plânlama politikasından, Devlet kesiminin genişlemesinden, toprak reformundan, kooperatiflerin gelişmesinden kaybedecekleri hiçbir şey yoktur, kazanacakları çok şey vardır. Ve yalnız onlardır ki, yaratıcı coşkunluklarıyla bu politikayı sonuna kadar götürebilir ve içten ve dıştan gelebilecek her türlü tehlikeye karşı savunabilirler. Aynı şekilde, orta sınıflara karşı dürüst bir politika uygulamak onları endişelendirecek ve büyük mülk sahiplerinin yardımcı kuvvetleri olmaya itecek her tedbirden kaçınmak zorunludur.

Fakat kitleleri harekete geçirebilmek için, sunlar da lazımdır: — Onların maddî hak isteklerini yerine getirmek; — Derece de olsa onları bu işlerle ilgilendirme hale getirmek, bunun kendilerini ilgilendirdiğini duymalarını sağlamak; — İdareyi demokratikleştirmek, bürokratik otoriter zihniyeti yok etmek;

— Onları politikanın hazırlanmasına, yürütülmesine ve kontrolüne ortak etmek, katmak; — Sadece istişari olan İşletme Komiteleri'ni gerçek idare komiteleri haline getirmek

— Lüks ve son yeni imtiyazların gösterişine söz veren sert bir sıklık politikası uygulamak; — Memlekette ve sendika hareketinde demokratik yeniden kurmak, saymak ve genişletmek.

Bu hükümetin sosyal politikasında, fakat aynı zamanda da yandı sosyal kuvvetlerin yapısında köklü bir değişiklik gerektirir.

Bu, şimdiye kadar, bütün alanlarda sadece burjuvazinin çıkarına boyun eğmesi anlamına gelen resmi millî birlik görüşünün bir rakımlaması gerektirir. Millî birlik kavramının yeni bir özü olmali; işçiler, fakir köylüler. Heri aydınla millî birliğin yürütücü, yönlendirici de bu, onlara yönetici bir rol tanıyacak demek değildir. 1) Ekonomik sosyal ve politik şgâhlarıdaki bu köklü hareketler, ideolojik bir arınmayı gerektirir.

Toplumcu sanat felsefesinde yeni görüşler

Selâhattin Hilâv

1

Toplumcu felsefenin son on yıl içinde gösterdiği gelişmeler bilim ve felsefe alanında olduğu gibi sanat felsefesi konusunda da tartışmalara, anlaşmazlıklara ve şaşkınlığa yol açtı. Hem Batıda hem ülkemizde ortaya çıkan bu tartışma ve anlaşmazlık sanat eserinin değerini gücü politik gereklere, muhtevasının ilk aşığı anlaşılabilir olmasına ve ideolojik bir silâh gibi kullanılabilmesine bağlayan belli bir eleştirme görüşünün bir yana atılmasından doğdu. Sanat eserlerinin kendi kanunlarına göre değerlendirilmesini ve toplumcu sanatın yaratma imkânlarının ve perspektiflerinin sanatın özüne daha uygun bir biçimde değerlendirilmesini sağlayan «yeni» görüşlerin önem kazanması, düşünce alanında genel bir kargaşa doğurduğu gibi sanatçıyla politika ve sanat eseriyle bilimsel ve felsefi araştırmalar arasında karşılık olduğu düşüncesinin doğmasına da yol açtı. Hatta sanatın mutlak özgürlüğü içinde taşıyan bir yaratış olduğu ve bu yaratışa bilim ya da düşünce yoluyla yaklaşmanın ve çözümlenmeler yapmanın imkânsız olduğu düşünülüyor. Haklı öncüllerden hareket edilerek yürütülen bu düşünce, sanat yaratışının başka bir alana indirgenmezliğini, eleştirilmesini amaçları olarak değerlendirme ve yargılamanın sanatın kendi kanunlarına da yanması gerektiğini ve yaratışa dışardan vermek ya da sınırlar çizmek gibi bir davranışın yanlış olduğunu ileri sürmesi bakımından haklıydı. Ama, toplumcu sanat felsefesinin, belli bir eği liminde, belli politik etkiler altında oluşmuş ve iyice araştırılmadan kabul edilmiş olan bu dar görüşün iflâsını, toplumcu sanat felsefesinin imkânsızlığı ya da iflâsı olarak görmek yanlışti. Haklı düşüncelerden hareket edilerek varılan bu yorumlar, toplumsal sanat felsefesinin temel kavramları ve bu felsefe içinde bugüne kadar yapılmış çalışmalar göz önünde tutulduğu zaman metodlu ve tutarlı bir düşünceyle varılma sı kabül olmayan belli bir takım görüşlerin yaygınlaşmasına yol açmıştı. Çünkü, sanat olayının bilimsel metod ve düşünceyle incelenemeyeceğini söylemek bu olayın akıl-dışı bir varlık alanı olduğunu ya da toplumsal ve tarihi gerçeklerle hiç bir ilişkisi olmayan mutlak ve aşkın bir düzeyde bulunduğunu söylemekten başka bir şey değildi. Ayrıca böyle bir düşünce sanat sosyolojisinin, psikolojisinin, tarihinin ve felsefesinin imkânsızlığını ileri sürdüğü gibi bu disiplinlerle sanat eleştirilmesini (tek tek eserlerin değerlendirilmesi ve yargılanması) da birbirine karıştırıyordu. Bu düşünce eleştirilmesini belli bir dönem de ve belli eğilimler tarafından kabullenilmiş şeklini, sözü geçen disiplinlerle bir tutarak, birincinin yanlışlığını ikincilerin yanlışlığı ve imkânsızlığı olarak görüyordu. Ayrıca sanatın bilim ve düşünce ile ele alınamayacağını söyleyen bir düşünce, sanatçının dünyaya ilişkisini kestiği ve öte yandan günlük politikayla geniş anlamda politikayı birbirine karıştırdığı için, sanatçının özgürlüğü problemini çözümlene hale sokuyor ve tarihi gelişme karşısında sanatçının kendi işi hakkında edinebileceği bilgi ve bilinci (Henri Lefebvre'nin deyimleyle «estetik bilinci») gem gereksiz hem

imkânsız kılıyordu. (1) Oysa toplumcu felsefe akımı içinde ortaya çıkan «yeni» görüşler, bu felsefenin içinde çok gerilere uzanan iki akımdan birinin yeniden öneplana çıkması ve şimdiye kadar geçerli olarak kabul edilen toplumcu sanat yorumunun aksak yanlarının bir yana bırakılarak doğru yanlarının yeni görüş açısından ve bu yeni görüşle daha üst bir plâna yükseltilecek, bütün öteki bilimlerde gördüğümüz gibi, incelenen olaylar hakkında daha yaklaşık bir bilgi sağlayabilecek genel bir varsayımı kuruluması mümkün kılmaktan başka bir nitelik taşıyor. Bu değişiklik ve yenilik toplumcu felsefe ve sosyolojide yine son yıllarda ortaya çıkmış belli bir takım değişikliklerden farklı değildi. Nitekim toplumcu felsefede «yabancılaşma» (Alienation — Entfremdung) kavramının yeniden benimsenerek önem kazanması ve Marx'çı felsefenin, idealizm karşısında yer alan ve idealist niteliğini taşıyan bütün bilimsel ve felsefi çalışmaları kendi dışında bırakan ve idealist olmasından ötürü reddeden bir düşünce olmaktan çıkarak, idealizmin geliştirdiği geçerli yanları içine alarak aşan ve bir üst plânda sentezini yapan bir felsefe olarak görülmesi ya da tarihi gelişimde ardarda gelişti ve evrenseli tartışma konusu olmayan ekonomik yapıların yarılma sınıfı — iktisat — toplum, kölelik, derebeylik, kapitalizm ve sosyalizm gibi üretim biçimlerinin arasına bir yenisinin yani Asya — tipi — üretim biçiminin katılması kimseyi şaşırtmazken, sanat alanındaki ça-

şmaların yeniden değerlendirilmesi ve normal olarak gelişmesi, bu alanda toplumculuğun iflâsı gibi anlaşıldı. Oysa sanatı inceleme bilim kolları ve sanat felsefesi bilginin gelişmesinin özü demek olan «yanlış — doğru» diyalogunu (Hegel) dışında kalamazdı.

Nitekim sırf bu açıdan, toplumcu sanat felsefesinde ortaya çıkan yeni görüşlerin açıklanmasında kendisinden yararlandığımız ve Ernest Fischer hakkındaki yazısı serbest çevirisini okurlarımıza sunacağımız Roger Garaudy'nin bu felsefede süregelen olduğunu söylediği gibi görüşün temel bir ayrılığı dile getirmekle birlikte, sanat eserlerini toplumcu felsefe açısından açıklamak isteyenlerin çalışmalarında (somut olarak ele alındıkları zaman) her iki görüşün iç içe geçmiş olarak ve marifetli sonuçlarına kesin olarak varılmıyış bir halde bulduklarını sanıyoruz. Bundan ötürü bu iki görüşün toplumsal felsefe araştırmalarında, Garaudy'nin, Lukacs'a bağladığı akım içinde araştırmalar yapanlarda olduğu gibi ikinci akıma bağladığı Aragon'un teorik çalışmalarında da birbirinden tamamen ayrılmış ve katkısız bir halde bulunmadığını düşünüyorum. Ernest Fischer'in ve Brecht'in yıllarca önce yaygın olarak kabul lenmiş görüşün dışına çıkan daha bilimsel bir görüş savundukları ne kadar doğruysa, Plekhanov, Leon Trotsky, Franz Mehring, Christopher Caudwell, Granvil Hick, Auguste Cornu, Claude Roy, Lucien Goldmann ve özellikle Henri Lefebvre gibi düşünürlerin de toplumcu sanat görüşünün gelişmesinde bugün yararlanılacak çalışmalar yaptıkları da o kadar doğrudur. Bu bakımdan, Garaudy'nin serbest çevirisini vereceğimiz yazısında, yeni görüşlerin eski çalışmalarla olan ilişkisini belirtmeğe çalışacağız.

1. Henri Lefebvre, «Contribution a l'Esthétique.»

GELECEK YAZI:

Toplumcu Sanat Felsefesinin Yeni Gelişmeleri Açısından Sanatın Özü Problemi.

RUBAİLER

İKİNCİ BÖLÜM

1

«Şarapla doldur fasını, fasın toprakla dolmadan» — dedi Hayyam.
Yırtık pabuçlu adam;
«Ben, bu nimetleri yıldızlarından çok olan dünyada açım» dedi.
«Şaraba değil, ekmek almaya bile yefimiyor param...»

2

Ölümü, ömrüm kısalığını tatlı bir kederle düşünerek
Şarap içmek ilâle bahçesinde, ayın altında...
Bu tatlı keder doğduk doğal, nasibolmadı bize:
Bir kenar mahallede, şimsiyah bir evde, zemin katında...

3

Ömür gelip geçiyor, vakti ganimet bil uyanılmaz uykulara
varmadan,
Yâküt şarabı billûr kadehe doldur, seher vaktidir ey delikanlı uyan
Perdesiz, buz gibi odasında uyandı delikanlı,
Geçikmeyi affetmiyen fabrikanın canavar düdüğüydü uğul dayan

4

Geçmiş günün hasretini çekmem
— Yalnız bir yaz gecesi bir yana —
Ve gözümün son mayı pırlantısı bilfe
Gelecek günün müjdesini verecek sana...

5

Ben, bir insan,
Ben, Türk şairi Nâzım Hikmet ben,
Tepeden tırnağa iman,
Tepeden tırnağa kavga, hasret ve ümitsizlik ibaret ben...

6

Ben, spiker, konuştum,
Sesim bir tohum gibi ağır ve çıplak;
— Kalbimin saat ayarını veriyordum,
Gonga tam şafak vakti vurulacak...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2

Çürüksüz ve cam gibi berrak bir kış günü
Sımsıkı etini dişlemek sıhhatli, beyaz bir elmanın.
Ey benim sevgilim, bir çam ormanında nefes almanın bahtı-
yarlığına benzer seni sevmek...

3

Kimbilir belki bu kadar sevmeydik birbirimizi
Uzaktan seyredemeseydik ruhunu birbirimizin.
Kimbilir, felek ayırmasaydı, biz birbirimizden
Belki bu kadar yakın olmazdık birbirimize...

Nâzım Hikmet

DERGİLERİN GETİRDİĞİ

AYDINLAR ÇIKMAZI

Fethi Naci

YENİ UFUKLAR dergisinin Şubat 1965 sayısında Bay Haydar Kazgan'ın «Türkiye'de Aydınlar ÇıkmaZI» başlıklı bir yazısı var. Bahli burjuvazisinden burjuva ahlakından, Türkiye'deki yüksek servet ve gelir sahiplerinden, bunların zevksizliğinden, aydınlardan, aydınlarla zenginlerin ve emekçilerin ilişkilerinden söz eden bir yazı. Bir kafa karma karışıklığını belirtmek bakımından üzerinde durmağa değer.

Bay Kazgan Türkiye'de bir burjuvazinin neden kurulmadığını şöyle açıklıyor: «Servet zamanla değeri artan malların büyük oran gösterdiği zaman birlikte, Türkiye'de bu hiçbir zaman yapılmadığı için servet de biriktirilmemiştir. Rasgele zenginlerin eline geçen servet — eserler değeri kendileri ve kendilerinden sonra gelen kuşaklar tarafından anlaşılmadığı ya da önemsenmediği için yok bahasına elden çıkarılmış ya da çocukların elinde oyuncak olarak yok olup gitmiştir. İşte bu vandalizm dolayısıyla bizde servet biriktirilmemiş ve bir bahli burjuvazisi kurulmamıştır.» Bu açıklamadan sonra şu yargılara geliyor: «Bu burjuvazi kurulmadan hiçbir sosyal reform yapılamaz. Daha doğrusu yapılan sosyal reformlar alt yapıya inemez.»

Böyle söylüyor iktisat doçenti Bay Kazgan. Şu zenginlerimiz akıllık edip de servet — eserleri ellerinden çıkarmaması o'salardı bütün işler yolunda gidecekti; burjuvazi de kurulacaktı, kurulan burjuvazi sosyal reformları da yapacaktı, bu sosyal reformlar alt yapıya da inecekti...

18. yüzyıl batısı. Teknik yenilikler. Sanayi devrimi. Ele geçirilen sömürgeler, yeni dış pazarlar. Sonra sanayi kapitalizmi çağının ören bir batı. Ve bunun karşısında Feodâl Ortaçağ yapı Osmanlı İmparatorluğu: Yağma edilmemiş bir pazar. Bu pazarın sömürülmesi

için gerekli değişikliklerin yapılması. Batı zoruya. 1838 İngiliz Ticaret Muahedesi. Tanzimat. Ve yıkılan sanayilerimiz: Pamuklu sanayi, ipek sanayi, ipek ipiği, tabakkı; sonra küçük elle işletmeleri... Şimdiye kadar, Türkiye'de neden bir burjuvazi kurulmadı diye düşündüğün zamanlar aklıma hep bunlar gelirdi. Bahli emperyalizminin Türk sanayiliyi yok edip ve sanayileşmemizi engellemesi düşünürdüm. Meğer bunun tarihi gelişimle, bahli emperyalizmiye bir ilişkisi yokmuş; bütün mesele şu «servet — eserler»de imiş!

Ne yapacağız şimdi? Bu adamlar «servet eserleri» biriktirmiyorlar, çocukları da almıyor bunların değerini; hadi bu kendi bilecekleri iş diyelim, ya sosyal reformlar ne olacak? «Bu burjuvazi kurulmadan hiçbir sosyal reform yapılamaz» diyor Bay Kazgan; çok fena. Bu burjuvazi de «Kurul ey burjuvazi» demekle kurulacak bir nesne değil. Mendere, her mahalleden bir tane yetiştirmeye başlamış ama, bu, hem çok zaman isteyen bir yöntem, hem de sonu şüpheli bir yol. Üstelik şimdi «Sosyal Devlet», «Sosyal Adalet» bir de Anayasa'mız var...

Şaka bir yana, Bay Kazgan Türk burjuvazisi, bu burjuvazinin içindeki çeşitli kesimler, bunların toprak ağaları ve emperyalizmle olan ilişkileri üzerinde hiç düşünmemişse benzer. Genel olarak az gelişmiş ülkelerde, özel olarak Türkiye'de, yabancı sermaye ve toprak ağalığı ile işbirliği yapan bir burjuvazinin hiçbir zaman sosyal reform yapamayacağını öremeyerek burjuvazi kurmadan sosyal reformlar yapılamaz gibi gülünc sözler emeği bunu gösteriyor. Az gelişmiş ülkelerde sosyal reformlara giden yol bellidir: Emperyalizme ve toprak ağalığına karşı savaşma yolu. Bu yolun yolcuları da kökü di-

yarda komprador burjuvalar değil, aydınıdır. İşçisiyle, köylüsüyle, esnaf ve zanaatkârlarla gerçek halk tabakalarıdır. «Kapitalist olmayan yol» diye bir şeyin sözü ediliyor bir kaç yıldır; Bay Kazgan'a bu «yol»la birşey ilgilenmesini salık verilir.

«Ya aydınlar çıkmaZI?» diyeceksiniz; Bay Kazgan onu da iyice karıştırmış. Bay Kazgan'a göre, aydınlarla servet sahipleri arasında, bunları birleştirecek, ortak kültür, sanat anlayışı, hayat felsefesi kurulmadığı için Türkiye'de aydınlar toplumdan kopmuştur. Ah Bahli, diyor Bay Kazgan! «Oysa ki Bahli'de en solcu aydınlar dahi en sağda bulunanlarla her bakımdan birçok noktalarda ortak tedbirler bulmakta, bütün güçlerini karşılıklı olarak insanlara kabul ettirmek istedikleri bir küçük kısma teklif edebilmektedirler.» Ya Türkiye? Bay Kazgan derli: «Bahli, uygarlığını toplumumuza mal etmek çabası için de olan aydınlığımız karşılığında servet sahipleri ve hattı emekçi olarak kendileriyle ortak tarafları bulunmayan bir toplum bulmaktadır...»

Servet sahibi de karşısında, emekçi de karşısında, nasıl mal etsin toplumumuza bahli uygarlığını aydınlar? Bay Kazgan böyle anlatıyor «Aydınlar çıkmaZI» mı?

Bay Kazgan, yazısının başında, Bahli burjuvazisinden söz ediyordu; söylediklerine bakarak, önce, «Hani Bahli?» diye sormak mümkün. Çünkü Bay Kazgan, gelişme dönemindeki bahli burjuvazisi ile çöküş dönemindeki bahli burjuvazisini birbirine karıştırmış. Ama ben bu «bahli» meselesi üzerinde durmayacağım. Sadece Bay Kazgan'ın, Türk toplumuna sosva' şifası» açısından değil, birevler açısından baktığını belirtmekle yetineceğim.

Toplumla birevler açısından bakmanın kaçınılmaz sonucu her zaman bir «çıkmaZI» olmuştur. Aydınların bu çıkmazdan kurtuluşu, kendilerini toplumun üstünde görmekten vazgeçerek, gelişen bütün sosyal kuvvetlerin ortak ideolojisi olan sosyalizm içinde, topluluğun bütün ilerletici kuvvetleriyle birleşmeyle mümkündür. Yoksa sığın sene «Bahli uygarlığını toplumumuza mal etmek» diye söylenir durur, beceremeyince de suçu «emekçilere yükleriz».

Sömürgeciliğin meyvası: açlık

Niçin yeryüzünde insanlığın üçte ikisi açlıktan muztarip? Ve niçin açlık dünyamın özenle az gelişmiş denilen bölgelerinde mekân tutuyor? Fikrimce, yeryüzünde açlığın temel sebebi, sömürgeciliğdir. Burada bir takım açıklamalar yapmak isterdim. Bana, sömürgeciliğin 1498 de Vasco ve Gama'nın Doğu'ya yaptığı yolculuklara kadar çıktığını, oysa bundan çok önce de açlığın var olduğunu söyleyerek itiraz edebilirler. Şüphesiz bütün tarih dönemlerinde açlık vardı. O zamanlar açlığa kesin olarak karşı koymak için ne teknik araçlar vardı, ne de bilimsel araçlar. Sömürge olmayan ülkelerde, bilimin ve teknolojinin gerçekten uygulandığı adanıklı gelişmiş ülkelerde açlık ortadan kayboldu. Açlık az gelişmiş ülkelerde sürüp gidiyor. Açlık sürüp gidiyor, çünkü sömürge tipi istismanın muhafaza ettiği ekonomik yapılar açlık meselesinin çözülmesi için bilimin ve teknolojinin uygulanmasına imkân vermediler ve bugün de vermiyorlar.

Bugün dünyada toprakların nacak yüzde 20'si günümüzün teknik araçlarıyla işlenmektedir. Niçin? Çünkü tarım ancak rasyona bağlı kazançlar açısından düşünülmüştür. Tarıma ilgi göstermezler, çünkü tarımla elde edilen maddelerin ve ürünlerin fiyatları sanal ürünlerin fiyatlarına oranla her zaman son derece düşük olmuştur. İşte sömürgeciliğin birinci sonucu. Sanal fiyatlarla ziraat fiyatları arasındaki bu açılmayı tayin eden ve tarıma karşı bu önemsemeye ve toprağın rasyonel olarak kullanılmasına meydan veren açıkça sömürgeciliğdir. Sonra, toprağın sathi tüketimi bile olsa, randımanlar arttırılmaz mıydı? Bugün randımanların arttırılabileceği, hem de adanıklı arttırılabileceği ispat edilmiştir. Eğer belli bir alanda sermaye, teknik, zorunlu emek gücü tehsil edilirse üretim 5 ya da 6 kat arttırılabilir.

Hindistan örneği

Sömürgeciler genel çizgileriyle anlatmaya çalıştığımız bir mekanizma ile açlığı meydana getirmek ve devam ettirmek kabiliyetlerini gösteriyorlar. Hindistan örneğini alalım. İngilizler Hindistan'a geldiği zaman Hindistan kendi Orta Çağ'ından çıkıyordu. Avrupa Orta Çağı da büyük açlık salgınları gördü; çünkü ekonomik hayatın otarsık bir karakteri vardı ve ulaştırma hiç gelişmemişti. Hindistan 18. yüzyılda Orta Çağ'dan çıkıyordu. Zanaat işleri pek gelişmiş ve köyden insanları kendine çekmişti. Ziraat nüfus fazlası denilen şey yoktu. Tarımın ancak üretim için zorunlu olan emek gücünü tuttuğu modern bir ekonomi taslağı daha o zamanlar vardı. İşte tam bu sırada İngilizler memleketi istila ettiler ve bütün dengebozuldu. Hint zanaatını öldürdüler, Hindistanın doğmakta olan sanayiini öldürdüler ve Hintli yeniden köye döndü; artık köy, kullanılan tekniğe ve yatırılan sermayeye oranla nüfus fazlalığı içindeydi.

Bundan başka, bütün sömürgeelerde olduğu gibi Hindistan'da da, bütün amacı para kazanmak olan, ihracata yönelmiş bir tarım, sömürge tipi bir tarım geliyordu; yani memleketin ihtiyacı olan ürünler değil, sömürgeciler için kârlı olan ürünler yetiştiriliyordu. Bu «sömürge malları» nın üretimi tropikal halkların ekonomik istidadı diye gösteriliyordu. Oysa gerçekte bu bir istidat meselesi değildi, ekonomik bir kölelikti. Sömürge halkları, ihrac etmek ve metropoller zengin etmek için istihlal etmek zorundaydılar. Bu durum, elbette, onların hoşuna gidecek, onları coşturacak bir durum değildir. İşte bunun üzerinedir ki Güney Amerika yerlilerinin tarımda çalışmak istemedikleri ve eğer zorla çalıştırılmasalar çalışmaktansa ölmeyi tercih edecekleri söylenmeye başlandı. Bu açıklama, belli bir noktaya kadar haklı görülebilir bir açıklamadır. Çünkü aslında, seçecekleri iki şey vardı: ya açlıktan yavaş yavaş ölmek, ya da kendi iradeleriyle derhal ölmek. Ve çoğu zamana ikinci çözüm yolunu seçiyorlardı. Ölmekten başka bir işe yaramayan bir iş sahibi olmaksızın bu daha pratik bir yoldu. İhracat amaçlarıyla yapılan şeker, pamuk, kauçuk, kahve üretimi gibi ekonomik faaliyetler ürün verici olmaktan çok yıkıcı faaliyetlerdir. Söz konusu olan, para elde etmek için, üstelik az para, ihrac etmekti; ve elde edilen para da bir azınlığın eline geçiyordu.

«Yolu - yordamı» yerinde bir yağma

Ote yandan, bu ürünlerin bedelli iyi ödense, bu çeşit bir tarımla bile işler pekâlâ düzeltilebilirdi. Fakat burada büyük kuvvetlerin bağımlı ülkeleri sefalet içinde tutmalarını sağlayan ikinci usul işe karışır. İlkel maddelerin fiyat seviyesi durmadan düşer. Güney Amerika bugün İkinci Dünya Savaşından önce ihrac ettiği için üç katından

Açlığa Karşı

Josue de Castro

(Brezilya'lı Bilgin, Dünya Açlığa Karşı Savaş Birliği Başkanı)

fazla ihrac ediyor, fakat daha az geçiyor eline. Brezilya, 1958'de 1948'dekinden milyonlarca çuval fazla kahve ihrac etti, fakat 1 milyon dolar daha az aldı. Daha çok çalışıp daha az kazandığınıza göre demek ki çalışmanın hiçbir avantajı yok! Tropikal memleketlerin halkları hakkındaki ünlü «tembel» açıklamasının içyüzlü budur!

Amerikalıların kendi ülkelerinde kurdukları toprakla ilgili bir banka mekanizması vardır: üretim yapmamak için para verilir. Bu mekanizma Güney Amerika ülkelerinde de kurulmuştur. Tek fark, üretim yapmamak için Birleşik Devletler'de iyi para verildiği halde Güney Amerika'da az para verilmesidir. Ama birinde olsun, ötekinde olsun, verilen para üretim yapılmaması içindir; işte burada kapitalizmin çelişmesi sömürgeci ve spekülâtif bir biçim altında ortaya çıkar; bu çelişme, gerçek üretime ve gerçek ekonomik gelişmeye hiçbir şekilde yaraçlı olamaz, teşvik edici olamaz.

Birleşik Devletler, bütün batı dünyasının ilkel maddeleriyle temel ürünlerinin yüzde 70'ini alır. Bu durum, bu ürünleri

şeker. Aynı şekilde Venezuelada her yerde yalnız petrol vardır; o sağlık bozucu petrol kokusu tarlada, sokaklarda, hattâ evlerde duyulur. Küba şeker demektir, ve şeker hastası bu küçük ada şeker hastalarının rahatlığı olduğu krizlerden rahatsızlık duyuyordu. Birleşik Devletler Küba'ya şöyle diyordu: «Siz iyi bir ihrac kotası veriyorsunuz, ama uslu ve sevimli olunuz.»

Ama belli bir zamanda dalma hürriyet isteyen ve hürriyet uğruna şekeri feda eden vatansızlar bulunur, Meselâ 1932'de Küba nisbi bir bağımsızlık kazanmak için bir hamle yaptı. Ama o yıl, her yıl 5 milyon çuval şeker ithal eden Birleşik Amerika ertesi yıl için kotayı 2 milyon olarak tesbit etti. O zaman tam bir kriz meydana geldi ve ekonomi altüst oldu. Küba için şeker, ihracatın yüzde 70'i demektir; Bolıvyaya için kalay, Venezuelada için petrol, Brezilyaya için kahve aynı rakama erişiyordu. Bu özelleştirme (spécialisation) sömürgeciliğin bir başka kötü görünüşüdür. Bir tek ürün üzerinde merkezleşme bu memleketlerin ekonomisini zayıf

köyüne göre çeşitli fiyatlar biçmesini mümkün kılar. Demek ki öteki memleketlerin, ekonomik gelişmenin gerçek anlamında, gelişmeleri imkânsızdır. Bunun için uzun vadede plânlamayı temel bir şey olarak düşünmek gerekir; 5 ya da 10 yıl için plânlama yapılmalıdır. Ama, fiyatları bir yıldan öteki ne ve hattâ aynı yıl içinde yüzde 100'den yüzde 200'e kadar değişen ilkel maddeler ve temel ürünlerinden daha müstakar fiyatları olan ürünler olmayınca böyle bir plânlama nasıl yapılabilir? Yalnız politikacılar bunu önceden bilebilirler: bir memleketin Birleşik Milletler Teşkilâtı'nda alacaklılarının arzularına göre değil de kendi arzularına göre oy vermek eğiliminde olduklarını düşündükleri zaman bu memleketin ürünlerinin fiyatlarının düşeceği bellidir. Küba için yapılanları biliyoruz. Birleşik Devletler, Küba şekerine her zaman dünya fiyat seviyesinin üzerinde bir fiyat «ömertçe» ödüyordu; ve bu memleket, şekerden başka bir şey istihlal etmeyen bir ada haline gelmişti. Her yerde, her toprak üzerinde yalnız

ve bağımlı bir hale getirir. Bu durum devam ettikçe bu memleketler açlıktan kurtulamaz yacaklardır.

Fakat bu durum değiştirilebilir. Küba bunun bir örneğidir. 1948'de Küba yalnız şeker istihlal ediyor ve beslenmek için 140 milyon dolarlık fasulye ve pirinç ithal ediyordu. Birleşik Amerika pek «ömert» ti: 1958 yılında Küba şekerini için dünya pazarı kurlarının üzerinde 60 milyon dolar ödediler. Ama ondan sonra Küba'ya, gene «ömertçe» 140 milyon dolar değerinde fasulye ve pirinç sattılar! Aslında Amerikalıların Küba'ya ödedikleri şekerin değeri değil, pirinçin ve fasulyenin zorla kabul ettirdikleri değeri idi. Küba, ithalden iki yıl sonra, 40 milyon dolarlık fasulye ve 50 milyon dolarlık pirinç yetiştirdi. Bugün ada ekonomik bakımdan serbestiye kavuşmuştur. Ama toprak aynı toprak, tropikal çevre aynı tropikal çevredir, tabii şartlarda bir değişim olmaz. Değişen, ekonomik yapıdır ve bu değişimdir ki memleketin dengesini sağlamıştır.

Sömürgecilik ve milletlerarası maskesi

Bu konuda Milletlerarası Para Fonu (F.M.I.) hakkında bir iki kelime söylemek istiyorum. Bu kurum, çeşitli ülkelerin delegelerinden meydana gelmesi, idaresiyle oyların bölünüşü, her ülkenin katılığı ile orantılı olması bakımından «milletlerarası»dır. 100.000 dolara bir oy sahibi olunur. En büyük oy sahibi Birleşik Devletler olduğu için, karar alma ve idare bakımından, Milletlerarası Para Fonu'nun tamamıyla bir Amerikan kurumu olduğu ıleri sürülebilir. Bunun içindir ki Birleşik Milletler'e ne zaman bu Fon'un raporları sunulsa belli bir güvensizlik görülür. Çünkü bu, Birleşik Milletler Teşkilâtı etiketi altında Birleşik Amerika Devletleri'nin arzularını ve özyeşlerini açıklamakla birdir. Ve bu, aynı zamanda, sömürgeci tipi bir baskı şeklidir. Meselâ belin memleketim daha yeni bir baskının kurbanı olmuştur. Brezilya'yı çeşitli bahanelerle perasının değerini dolara oranla yüzde 50 düşürmek zorunda bırakılır. Bu yoldan az gelişmiş ülkeler hiçbir zaman donatılarını gerçekleştirmezler. İlkel maddeler ihrac edebilirler; ve bu ihracat onları için makineler satın alabilmeleri ve sanal bakımdan donatılmaları tek yoludur. Oysa ilkel maddelerin değeri durmadan düşer ve Güney Amerika memleketlerinde donatım mallarının fiyatı ve Milletlerarası Para Fonu'nun bu kararından sonra doların değeri iki kat yükselir. Bu durum Birleşik Devletler'i muhtemel bütün sanal rekabetlerden korur. İhrac edilebilir iptidai maddelerin üretimini ve tarımı geliştirmek için her zaman kaynaklar bulunur, ama sanayi geliştirmek için hiçbir zaman bulunamaz.

Bu ülkelerde çok geri yapılar olduğu gibi mubafaza edilir. Aç insanlar için ne eğitim vardır, ne de sağlık; çünkü eğitim ve sağlık ancak satın alma gücü oranında yararlanılan istihlak maddeleridir. Az gelişmiş ülkelerde satın alma gücü çok düşüktür. Bütün bu ülkelerde seçkinler denilen küçük bir zümre vardır. Bu, milletlerarası büyük tröstlerle ve sömürgeci sermaye ile, millî menfaatlere karşı, birleşen bir zümredir. Hiçbir şey istemez, ama aysalca boyun eğer.

Bu ülkelerde görülen ekonomik gelişme, bunun için, düzmece bir ekonomik gelişmedir. Güney Amerika'nın durumunu düşünelim. Bugün Venezuelada kişi başına gelir, 700 dolardır; bu, Fransa'daki kişi başına gelire tamamiyle eşittir. Ama Venezuela'nın kültürel ve sosyal refahı Fransa'nın kültürel ve sosyal refahı mıdır? Hayır! Çünkü aslanan, bir soyutlama olan kişi başına gelir değil, bu gelirlerin üleşimidir. Venezuela'nın kişi başına 700 dolarları bir soyutlamadır; çünkü onlar, yedi sâllinin 700 milyon dolarıyla nüfusunun aç kalmış kitlesinin sefaletinin ortalamasından meydana gelmektedir.

Bolluğun anahtarı: sanayileşme

Hüyük kuvvetlerin, sömürge memleketlerinin ekonomilerini evrensel bir ekonomik dayanağına sistemini içinde bütünleştirmeden hiçbir zaman bir çıkarları çınamıştır. Gereklili, ekonomik bütünleşmedir. Dünya ekonomisi içinde bu bütünleşmeyi getirmiyorlarsa sömürge memleketleri için, fakir memleketler için, aç memleketler için hazırlanan bütün plânlara, uydurma şeylerin başka bir şey değildir.

Halkı açlıktan ve sefaletinden kurtarmanın tek yolu sanayileşmektir; çünkü yalnız sanayi memleketleri karınlarını doyururlar, tarım memleketleri ise açlık ve kıtlık memleketleridir. Ama ne tip bir sanayileşmedir söz konusu olan? Sömürge tipi bir sanayileşme vardır; bu tipte coğrafi bakımdan millî olan sanayiler kurulur, ama bunlar ekonomik bakımdan milletlerarasıdır, ve kurulduğu ülkeye ait değildir. Kitleleri bütünleştiren gerçek ekonomik gelişme de avdır. Sömürge tipi gelişme her zaman küçük «seçkinler» zümresini zenginleştirir ve nüfusunun büyük kitlesini daha da sefilleştirir. Gerçekten, az gelişmiş ülkelerde, dalma çok ıleri bir yaşama seviyesinde olan küçük bir azınlık ve kapitalizm öncesi, feodal, hattâ feodal öncesi şartlarda yaşayan bir çoğunluk vardır. Ve işte bunun içindir ki Güney Amerika, Afrika, Asyalı halklar açlıklarının ve sefaletlerinin tabiatın değil sosyal adaletsizliğin ürünleri olduğunu bilincine varmaktadırlar.

Fakir halkların açlığı ve karınlarını doyurmayanların önünde zenginlerin korkusu ortadan kaldırılmamalıdır; bu, ancak köklü bir reformla, bir yapı değişimiyle gerçekleştirilebilir. Devrini tamamlamış ekonomik ve sosyal sistemlerin devam ettiği memleketler için teknik yardım ve mal yardım istemenin faydası yoktur. Açlık meseleleri, herkese ait olması gereken bir dünya üzerinde her şeye rağmen bir anlayış yolunu aramak isteyen bütün iyi niyetli insanların derin derin düşünmeleri gereken meselelerdir.